

laudet. Ex corruptione enim vocis *Himerium*, librarius intelligens conficere facile potuit *Genesisium*, maxime cum pluribus in mss. litterarum r et s eadem sit forma. Unde mirum non est *nerium* atque *nesium* confutidi. Librarius igitur pro r se primo apice litterarum in legens e, et omissa, ut saepe fit littera H, *Jeneium*, indeque *Genesisium* habuit.

8. An vero responsa illa Stephano II congruant, expendere non est hujus loci. Tantum observamus, Siricii sententiam et de his qui acta poenitentia militum

cingulum et sudicium et nova conjugia, et illicitis de-nuo appetiere concubitus, ad mulierem et quæ post mortem viri sui velata fuerit aliquantum temporis, et postea virum accepit, ideo accommodari, quia quod Siricius de viris pronuntiat, hoc etiam de mulieribus, quæ similiter peccant, intelligi vult dictum. Deficiti tamen speciem, de qua Siricius sententiam dicit, ad ea quæ Stephano II proposita fuerat, negandum non est discrepare.

S. SIRICII PAPÆ EPISTOLÆ ET DECRETA.

(Constant. Epist. Rom. Pont. t. I, col. 623.)

EPISTOLA * 1.

SIRICII PAPÆ AD HIMERIUM EPISCOPUM TARRACONENSEM.

I. De Arianis (Hispana collectio addit a Catholicis) non rebaptizandis. — II. Ut priores Pascha et Pentecosten (excepta necessitate) dupliciter non celebrerent. — III. De apostatis (Hispan. coll. add. ab Ecclesia separandis). — IV. Quod non liceat alterius sponsam in matrimonium sortiri. — V. De his qui (Hispan. coll. add. acceptam) poenitentiam minime servaverunt. — VI. De monachis et virginibus propositum non servantibus. — VII. De clericis (Hispan. coll. De ministris) incontinentibus. — VIII. Quales debeant ad clericatus officium pervenire. — IX. De clericorum conversatione (seu, Quæ ætate sint promovendi). — X. De grandævitiis (Hispan. coll. De his qui grandævi ad sacra militiam convertuntur). — XI. Quod clericus qui secundam uxorem duxerit, deponatur (Hispan. coll. De clericis qui ad secundas nuptias transeunt, ut deponantur). — XII. Quæ feminæ cum clericis habitare debeant. — XIII. De monachorum promotione (Hispan. coll. propositione ad clerum). — XIV. Quod poenitens non fiat clericus (Hispan. coll. De clericis ut poeniten-

tiam per impositionem manus sacerdotis non accipiant). — XV. Ut si per tyranniam vel poenitentem, vel dignum, aut viduæ maritus clerici facti fuerint, non promoveantur (Hispan. coll. De poenitentibus, vel bigamis, seu viduarum maritis, ut non permittantur ad ordinem clericatus admitti).

SIRICIUS HIMERIO TARRACONENSI EPISCOPO.

1. Siricius ordinationem tuam, ut oportuit, significat. Ejus cura et quod ei a Petro subsidium. Directa ad decessorem nostrum sanctæ recordationis Damasum fraternitatis tuæ relatio me jam in sede ipsius constitutum, quia sic Dominus ordinavit, invenit. Quam cum in conventu fratrum sollicitius legeremus tanta invenimus, quæ reprehensione et correptione sint digna, quanta optaremus laudanda recognoscere. Et quia necesse nos erat, in ejus labores tuasque succedere, cui per Dei gratiam successimus in honorem; facti, ut oportebat, plurimum meæ protectionis indicio, ad singula, prout Dominus aspirare dignatus est, consultationi tuæ responsum competens non negamus: quia a officii nostri consideratione, non est nobis dissimulare, non est tacere libertas quibus major cunctis Christianæ religionis zelus

* Exstat in omnibus antiquis canonum collectionibus. Eam Innocentius I epist. 6, ad Exsuperium, num. 2, Agathensæ concilium can. 9, Joannes II papa epist. ad Casarium, Cresconius in Breviario canonico, alique recentiores canonum collectores laudant. Ejusdem mentionem facit et Isidorus Hispan. de Scrip. eccl. c. 3. A Dionysio Exiguo in quindecim quidem in plerisque ejus exemplaribus et simul in fronte epistolæ, et seorsim singuli singulis capitulis præmittuntur. Titulos illos ita servamus, ut ubi perspicuitas nominibus desiderat, hoc suppletis unclis inclusimus. Non alia ejus est divisio in eorum codice, quem Quesnellus vulgavit, ut et prævio ejus indice manifestum est, ubi inscribitur, *Epistola Siricii papæ ad Himerium episcopum Tarracensem super xv capitulis respondentis*, quamvis in ipsius epistolæ fronte prænotetur, *Epistola Siricii*,

etc., sub titulis xvi. Hic nempe stulti decimi sexti nomine donatur mandatum, quo Himerius, quæ ad capitula xv responsa sunt, episcopis cæteris nota facere jubetur. Ex epistolis decretalibus, quibus Romani præsules ad diversarum ecclesiarum consultationes respondent, licet hæc prima sit, quæ ad nos pervenerit, non est tamen prima, quæ ea de causa scripta sit. Neque enim Hieronymus in epistola ad Ageruchiam se in responsionibus ad Orientis Occidentisque consultationes Damasum juvare, nisi hoc antea receptum fuisse usu, commemorasset.

^b Merlin., *Cumerio*. Unus ms., *Himerio*. Alter, *Hiero*. Gerard., *Eumerio*. In vetusto Corb. vocis *Himerio* littera in linea transversa est.

^c Dionysius hic addidit salutem: quod verbum retinuerunt qui secuti sunt illius collectionem.

^d In vulgatis, Merlino exceptis, hic præponitur pro, quod abest a mss.

incumbit. Portamus onera omnium qui gravantur : A quod etiam totus Oriens Occidensque custodit : a quo tramite vos quoque posthac minime convenit deviare, si non vultis a nostro collegio synodali sententia separari.

CAP. I. — 2. *Liberii decreta. Hæreticos in Ecclesiam recipiendi modus.* Prima itaque paginae tuæ fronte signasti, baptizatos ab impiis Arianiis plurimos ad fidem catholicam festinare, et quosdam de fratribus nostris eosdem denuo baptizare a velle : quod non licet, cum hoc fieri et Apostolus vetet (*Ephes. iv, 5*), et canones contradicant, et post cassatum Arimienensè concilium, missa ad provincias a venerandæ memoriæ prædecessore meo Liberio generalia decreta prohibeant, quos nos cum Novatianis aliisque hæreticis, sicut est in synodo constitutum, per invocationem solam septiformis Spiritus, episcopalis ^b manus impositione, Catholicorum conventui sociamus ,

^a In uno ms. desideratur *volle*. In Regio autem existat, *vel quod non liceat velle, cum hoc.*

^b Nicæno in concilio, quod hic simplici *synodi* vocabulo laudatur, existat *ὁρτὴ χριστοθεοουπέσους*, pro quo vetus interpres, quem Isidorus Merc. sequitur, legisse videtur *ὁρτὴ χριστοθεοουπέσους*; id quippe latine convertit, *ut ordinentur*. Sed cum Dionysio Exiguo, ut impositionem manus accipientes, præferendum esse ex his Siricii verbis liquet. Eandem interpretationem firmat et Innocentius I epist. 16, n. 10, ubi Nicænum concilium laudat ac totum refert. Ipso etiam Nicæno concilio antiquior fuit mos hæreticos in nomine Trinitatis baptizatos per impositionem manus recipiendi, ut supra pag. 227 et seqq. videre licet in Dissertatione de sententia Stephani I circa receptionem hæreticorum. Ibi nominatim pag. 241 et 242 horum Siricii verborum cum veterum scriptis, et cum antiqua benedictione super eos qui ab hæresi veniunt dicenda, consensionem demonstravimus. Simul etiam indicavimus quodnam inter hanc manus impositionem et sacramentum Confirmationis sit discrimen, non inficiantes similibus loquendi modis induci potuisse nonnullos, ut impositionem manus hæreticis redeuntibus præscriptam sacramentum Confirmationis esse intelligerent. Et ita quidem intellexisse videtur Isidorus Mercator in iis sententiis, quas velut *ex synodalibus gestis S. Silvestri papæ excerptas* vulgavit, ubi sic loquitur: *Constituit (Silvester) ut presbyterum Ariarium respicientem non susciperet; nisi episcopus ejusdem loci eum reconciliaret, et a sacrosancto chrismate per episcopalis manus impositionem sancti Spiritus gratia, quæ ab hæreticis dari non potest, confirmaret.*

^c Hadriani vetus collectio. Sequitur de diversis baptizandorum, prout Isidorus vero Merc. Sequitur de diversis baptizandorum temporibus, prout: quod postremum in edit. Rom. et concil. prælatum est. Sinceriores lectionem revocamus ex Dionysii aliisque melioris notæ mss.

^d Unus ms. *episcopi*, loco *Christi*. Deinde Apparitionis vocabulo id festum notatur, quod etiamnum cum Græcis *Epiphaniam*, appellamus.

^e Dion. Hadr. ac vetustiores mss. cum *Pentecoste* (aut *Pentecosten*) suo. Duos illos dies a primis Ecclesiæ sæculis baptismum solemniter conferendo consecratos fuisse Tertullianus lib. de Bapt. cap. 19 digerte testatur his verbis: *Dicim baptismum solemniter Pascha præstat.... Exinde Pentecoste ordinandis lavacris latissimum spatium est*. Qui mos ut illæsus servaretur, cum summi pontifices Siricius, Leo, Gelasius, etc. tunc concilia quam plurima operam dederunt; neque tamen prohibere valuerunt, quin minus identidem violaretur, ac baptismus per diversas regiones præcipuis in festivitatibus solemniter conferretur. De Natali Domini luculentum est Gregorii

CAP. II.—3. *Baptismi percipiendi tempora ac ritus. Quibusnam baptismum statim conferendus.* Sequitur et deinde baptizandorum, prout unicusque librum fuerit, improbabilis et emendanda confusio, quæ a nostris consacerdotibus, quod commoti dicimus (*De Consecr. dist. 4, c. 11*), non ratione auctoritatis alicujus, sed sola temeritate præsumitur, ut passim ac libere Nataliis Christi, seu Apparitionis, necnon et Apostolorum seu Martyrum festivitatibus incurreræ, ut asseris, pleribus baptismi mysterium consequantur; cum hoc sibi privilegium et apud nos, et apud omnes ecclesias, domineum specialiter cum Pentecoste sua Pascha defendat; quibus solis per

testimonium lib. viii, epist. 30. Ind. 1 ad Evangelium scribentis: *In solemnitate autem Dominicæ nativitat, quæ hac 1 Indictione facta est, plus quam millia Angli ab eodem vultuati sunt fratre nostro et coepiscopo (Augustino) baptizati*. Eodem die Glodoveum solemniter regeneratum esse memorat Avitus Viennensis episcopus in epistola ad ipsummet regem. Eumque morem in Gallis usu receptum esse liquet ex Gregorio Turon. lib. de Gloria confess. c. 69 et 76, necnon lib. viii, list. Franc. c. 9. Idem et de natali S. Joannis Baptistæ die censendum esse persuadet hic postremus Gregorii Turonensis locus. Plura sunt antiquorum pro Epiphaniarum die testimonia. Hoc præsertim die Siculi baptizati amabant: quod Leo epist. 18, n. 2 et 9, improbat. Gregorius Nyssenus ea ipsa die Orationem ad baptizandos habuit. Morem eundem astruunt Gregorius Naz. Or. 40, Joannes Moschus in Prato spirit. c. 214, et Rafterius Veron. Serm. 1 de Quadrag. Immo Gregorius Naz. in prædicta Oratione 40, baptismum quovis die suscipiendum, nec differendum esse pluribus contendit relinquitque nominatim eos, qui hoc obtinent: *Luminum (hoc est Epiphaniæ) diem exspecto, Paschatis festum pluris facio, Pentecosten exspectabo: cum Christo baptizari (in die Epiphaniæ) præstat, cum Christo in die resurrectionis ad vitam redire, Spiritus adventum honorare*. Sozomenus vero lib. ii, c. 26, ubi Jerosolymitani templi sub Constantino Magno factam dedicationem enarravit, proxime adjungit: *Ex eo tempore solemnem quotannis festivitatem admodum splendide Jerosolymitana celebrat ecclesia; adeo ut baptismi quoque sacramenta eo die celebrentur*. Ex quo inferre licet, etiam in anniversario Dedicationis, immo in quovis solemnissimo die baptismum fuisse traditum; ita ut hæc baptismi traditio ad solemnitatem pertineret. Denique quibusque Martyrum festis diebus baptismum a multis expetitur esse, testis est post Siriciam Leo in epistola 156, ad episcopos per Campaniam, Samnium et Picenum constitutos. Queritur quoque concilium Matisconense ii, anno 585 habitum, can. 3: *Christianos non observantes legitimum diem baptismi, pene per singulos dies ac natales Martyrum filios suos baptizare, ita ut vix duo vel tres reperiantur in sancto Pascha, qui per aquam et Spiritum regenerentur*. Notandum tamen est, quod Siricius hoc privilegium Paschæ et Pentecostes diebus non simpliciter, sed specialiter vindicat. Cæterum, inquit Tertullianus lib. de Baptismo c. 11, *omnis hora, omne tempus habile baptismo: si de solemnitate interest, de gratia nihil interest*. Sic et Augustinus Serm. 210, n. 2, docet baptismum accipere omni die licere. Tum addens, majorem multitudinem in die Paschæ ad baptismum confluere, non uberiori gratia, sed majori solemnitate invitatum, aliis etiam diebus re ipsa

annum diebus, ad fidem confluentibus generalia baptismatis tradi convenit sacramenta, his dumtaxat electis, qui ante quadraginta vel eo amplius dies nomen dederint, et exorcismis, quotidianisque orationibus atque jejuniis fuerint expiati; quatenus Apostolica illa impleatur præceptio (I Cor. v, 7), ut expurgato fermento veteri, nova incipiat esse conspersio. Sicut sacram ergo paschalem reverentiam in nullo dicimus esse minuendam; ita infantibus qui necdum loqui poterunt per ætatem, vel his quibus in qualibet necessitate opus fuerit sacri unda baptismatis, omni volumus celeritate succurri; ne ad nostrarum perniciem tendat animarum, si negato desiderantibus fonte salutaris, exiens unusquisque de sæculo et regnum perdat et vitam. Quicumque etiam discrimen naufragii, hostilitatis incursum, obsidionis ambiguum, vel cujuslibet corporalis ægritudinis desperationem inciderint, et sibi unico credulitatis auxilio poposcerint subveniri, eodem quo poscunt momento temporis, expetitæ regenerationis præmia consequantur. Hactenus erratum in hac parte sufficiat: nunc præfatam regulam omnes teneant sacer-

percipi solere innuit. Quamvis autem baptismi, quovis die percipiatur, æqualis per se sit gratia, ea tamen mysteria, quæ Paschæ et Pentecostes diebus celebrantur, ipsam baptismi gratiam expressius adumbrant, et quædam per se sunt documenta eorum, quæ aut aguntur in baptizatis, aut ab iis agenda sunt. Unde vel ii ritus, quibus celebrari consueverunt duæ illæ festivitates, cum ad instruendam vel firmandam fidem, tum ad informandos mores non parum conducunt. Præterea primis ecclesiarum patribus persuasum erat, quanti interesset ne quis ad baptismi gratiam sine idonea præparatione accederet, ideoque nonnisi post eos dies, qui animis ad illam studiosius præparandis præstituti sunt, ut proxime Siricius conceptis verbis docet. Subinde Gregorius I cum plurimos Judæos ad Christianam fidem confluere audiret, eo usus est temperamento, ut eos extra festivitatem Paschalem, iudicta prius quadraginta dierum penitentia, baptizari permitteret. Sic porro de iis iudict. 1, mense Maio, ad Faninum defensorem scripsit: *Quibus tamen si longum vel triste videtur solemnitatem sustinere Paschalem, et eos nunc ad baptismum festinare cognoscis; ne, quod absit, longa dilatio eorum retro possit animos revocare, cum fratre nostro episcopo loci ipsius loquere, ut penitentia et abstinentia quadraginta diebus iudicta, aut die dominico, aut si celeberrima festivitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet.*

^a Quesn. cum tribus mss. Colb. et uno Pith. omittit sacram.

^b Apud Merlin. ut in mss., *ægritudinem desperationis*. Clarius dictum esset, *Quamlibet ægritudinem corporalem, quæ desperetur*. A multis quidem summis pontificibus, conciliis, episcopis ac regibus nostris ad finem usque sæculi xi cautum est, ne baptismus extra Paschæ ac Pentecostes dies conferretur: sed nullum eorum decretum fuit, in quo huiusmodi exceptio non admitteretur.

^c Quatuor mss., *quod dudum*, non inusitato lapsu librorum, maxime eorum qui verba ex ore dictantis excipiunt, quibus in simili verborum concursu litteram addere familiare est. At longe plures ac potiores cum editis, *quo dudum*. Hinc corrigendi sunt tum Hispanæ collectionis auctor, tum Isidorus Merc. qui capituli huius summam sic præter mentem Siricii reddunt: *De apostatis ab Ecclesia abscedendis*. Si enim Siricius tantum a Christi corpore dixisset, absce-

dotes, qui nolunt ab apostolicæ petreæ, super quam Christus universalem construxit Ecclesiam, soliditate divelli (*Math. xvi, 18*).

CAP. III.—4. *Apostatæ a corpore Christi abscedendi, sed penitentibus non neganda in fine vitæ venia*. Adjectum est etiam, quosdam Christianos ad apostasiam, quod dici nefas est, transeuntes, et idolorum cultu ac sacrificiorum contaminatione profanatos. Quos a Christi corpore et sanguine, quo dudum redempti fuerant renascendo, jubemus abscedi. Et si resipiscentes forte aliquando fuerint ad lamenta conversi, his, quam diu vivunt, agenda penitentia est, et in ultimo fine suo reconciliationis gratia tribuenda: quia, docente Domino, nolumus mortem peccatoris, tantum ut convertatur, et vivat (*Ezech. xviii, 23*).

CAP. IV.—5. *Nemini licet alterius sponsam uxorem ducere*. De conjugali autem velatione requisisti, si desponsatam alii puellam, alter in matrimonium possit accipere (27, q. 2. c. 50). Hoc ne fiat, modis omnibus inhibemus: quia illa benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles cujusdam sacri-

sionem ab Ecclesia intellexisse commode putaretur: at cum addat, *et sanguine quo redempti fuerant*, non putandus est loqui nisi de Eucharistia, in qua quidem, quod notandum, *sanguinem quo redempti sumus*, et cujus fructum renascendo percipimus, nobis porrigi non dubitat. Quibus vero deinde in vitæ exitu reconciliationis gratiam largitur, his verbis id, quod prius negaverat, adeoque Eucharistiæ perceptionem, concedere merito censeatur.

^d Ita mss. nisi quod in tribus, *tantum ut revertatur*. At edit. Rom. et concil., *sed ut convertatur*.

^e Merlin. et Crab., *velatione*. Posteriores edit. concil. cum Rom. *violatione*: renitentibus mss. in quorum duobus mox nuptæ, loco nupturæ, et in uno nupturis... *violentur*. Quid desponsatam Siricius vocet, non satis apertum est. Apud Gratianum 27, q. 2, c. 12, glossa in simile decretum, quod Gregorio tribuitur, desponsatam eo ab uxore distinguit, quod desponsata dicatur quæ non sit carnaliter cognita, uxor vero quæ sit cognita. At eam etiam, quæ non sit carnaliter cognita, uxoris nomine interdum donari Hieronymus sub initium libri adversus Jovinianum probat. Nostro quidem more Tertullianus lib. de Velandis virginibus c. 11 desponsatam eam intelligens, quæ sponsalibus initiata nondum nuptiarum solemnibus viro obstricta sit, in ipsis sponsalium solemnibus velum tradi docet, ubi primum ait, *Et desponsatæ quidem habent exemplum Rebeccæ, quæ cum ad sponsum ignotum ignota duceretur*; moxque subdit, *Si autem ad desponsationem velantur*. Verum hic Siricio de conjugali velatione, cui et sacerdotalis benedictio fuit adjuncta, sermo est. Infra autem epist. 5, n. 3, sacerdotes nuptiis interesse ac velamen nubentibus tradere testatur: *cum*, inquit Ambrosius epist. 19, ad Vigilium, n. 17, *ipsum conjugium velamine sacerdotali et benedictione sanctificari oporteat*. Quocirca nihil vetat quominus desponsatam hic intelligamus velamine sacerdotali et benedictione sanctificatam; atque id Siricii, et benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit, eo intellectu interpretetur dictum, quo illud Ambrosii in Exhortatione virginibus cap. 6, n. 1: *Nubes itaque sunt, et graves nubes quæ nuperint... Denique operiuntur ut nubes, cum acceperint nupturæ velamina*. Obvius tamen verborum Siricii sensus postulat, ut ea potius de prima desponsationis fide, qua etiam virginem conjugem vocari patres ex Evangelio probant, interpretetur.

legii instar est, si ulla transgressione violetur. A

CAP. V.—6. *Pœnitentium leges.* De his vero non incongrue dilectio tua apostolicam sedem credidit consulendam (33, q. 2, c. 12; ivo p. 13, c. 17), qui acta pœnitentia, tamquam canes ac sues ad vomitus pristinos et volutabra redeunt, et militiæ cingulum, et ludicras voluptates, et nova conjugia, et inhibitos denuo appetivere concubitus, quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut sola intra ecclesiam fidelibus oratione jungantur, sacre mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint; a Dominicæ autem mensæ convivio segregentur; ut hac saltem^b districtione correpti, et ipsi in se sua errata castigent, et aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscœnis cupiditatibus retrahantur. Quos tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus sublevari. Quam forinam et circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt servandam esse censemus (*Zacharias papa epist. 7, c. 36*).

CAP. VI. — 7. *Qui plectendi monachi aut moniales castitatis propositum temerantes.* c Præterea monachorum quosdam atque monacharum, abjecto proposito sanctitatis, in tantam protestaris demersos esse lasciviam, ut prius clanculo, velut sub monasteriorum prætextu, illicita ac sacrilega se contagione miscuerint: postea vero in abruptum conscientiæ desperatione perducti, de illicitis complexibus libere filios procreaverint; quod et publicæ leges, et ecclesiastica jura condemnant. Ilas ergo impudicas detestabilesque personas a monasteriorum cœtu ecclesiarumque conventibus eliminandas esse mandamus: quatenus retrusæ in suis ergastulis, tantum facinus continua lamentatione desentes, purificatorio possint pœnitudinis igne decoquere, ut eis vel ad mortem saltem, solius misericordiæ intuitu, per communionis gratiam possit indulgentia subvenire.

^a Solus Quesn., ad vomitum et volutabra. Tum hoc loco, tum Nicæni concilii canone 12 probare conatur clarissimus vir Claud. Fleury ad annum 826, pag. 355, militiam aliave, quæ hic recensentur, in ipso tantum pœnitentiæ curriculo prohiberi. Et illius quidem opinioni favet non modo Nicænus canon 12 citatus, sed et Turonensis 1 concilii canon 8, ad normam horum Siricii verborum compositus. Eidem suffragantur et Venetici canon 5 et Aurelianensis 1, canon 14, necnon Dionysius Exiguus et Isidorus Mercator in summa, qua capitulum hoc explicant. Siricium tamen aliter intellexit, qui hoc idem capitulum in vetusto codice Colbertino 3368 sic summam reddidit: *Qui post actam pœnitentiam tamquam canes ad suum vomitum redeunt.* Et id quidem sonant ipsa Siricii verba. Illi enim sermo est de viris, qui acta pœnitentia functi, non qui agentes pœnitentiam dicuntur, quorum incontinentiam probat ex filiis non in ipso pœnitentiæ cursu, sed post absolutionem generatis quique jam non habent suffugium pœnitendi; ac de mulieribus, quæ se post pœnitentiam, non inter pœnitendum, similibus pollutionibus devinxerint.

CAP. VII. — 8. *Clericorum incontinentia.* Veniamus nunc ad sacratissimos ordines clericorum, quos in venerandæ religionis injuriam ita per vestras provincias calcatos^d atque confusos, charitate tua insinuante, reperimus, ut Jeremiæ nobis voce dicendum sit: *Quis dabit capiti meo aquam, aut oculis meis fontem lacrymarum? et flebo populum hunc die ac nocte (Jerem. ix, 1).* Si ergo beatus Propheta ad lugenda populi peccata non sibi ait lacrymas posse sufficere; quanto nos possumus dolore percelli, cum eorum, qui in nostro sunt corpore, compellimur facinora deplorare! præcipue quibus secundum beatum Paulum, instantia quotidiana et sollicitudo omnium ecclesiarum indesinenter incumbit. *Quis enim infirmatur, et non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror (II Cor. xi, 29)?* Plurimos enim (*Dist. 82, c. 3; Ivo p. 6, c. 50*) sacerdotes Christi atque levitas, post longa consecrationis suæ tempora, tam de conjugibus propriis, quam etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse, et crimen suum hac^e præscriptione defendere, quia in veteri Testamento sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa.

9. *Veteris Testamenti auctoritas frustra prætenditur.* Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinum, præceptorque vitiorum: Si æstimat, quia in lege Moysi passim sacris ordinibus a Domino laxata sunt frena luxuriæ, cur eos, quibus committentur sancta sanctorum præmonet dicens: *Sancti estote, quia et ego sanctus sum Dominus Deus vester (Levit. xx, 7)?* cur etiam procul a suis domibus, anno vicis suæ, in templo habitare jussi sunt sacerdotes? hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus possent carnale exercere commercium, ut conscientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus expleto deservitionis suæ tempore, uxorius usus solius successionis causa fuerat relaxatus; quia non ex alia, nisi ex tribu Levi, quisquam ad Dei ministerium fuerat præceptus admitteri.

10. *Sacerdotes et diaconi insolubili continentiæ lege*

Præterea et ex Leone epist. 2, ad Rusticum, inquis, 10, 11, 12 et 13, colligere est, pœnitentiam semel professis easdem sive in pœnitentia sive post pœnitentiam leges circa militiam, conjugia, etc. fuisse præscriptas.

^b Vetustior codex Corb., *distinctione.*

^c Capitulo huic in laudato codice Colb. 3368, cui et Pith. concinit, hæc præponitur summa: *Si monachi vel monachæ nupservint.* Alius Colb. præ se fert: *De lapsu monachorum vel monacharum.*

^d In duobus mss., Colb. *calcatos canones*; quæ lectio ut admitteretur, prius a quibus, non quos, substituendum fuisset.

^e Antiquiores mss., *perscriptione.* Quos hic Siricium arguit, notare videtur et Ambrosius lib. 1 de Offic. c. 50, n. 258, ubi ait: *Quod eo non præterii, quia in plerisque abditioribus locis cum ministerium (hoc est diaconatum) gererent, vel etiam sacerdotium, filios susceperunt: et id tamquam usu veteri defendunt, quando per intervalla dierum sacrificium desercebatur.* Quos qua ratione confulet videsis.

constringatur. Unde et Dominus Jesus cum nos suo A illustrasset adventu, in Evangelio protestatur, quia Legem venerit implere, non solvere. Et ideo a Ecclesie, cuius sponsus est, formam castitatis voluit splendore radiare (Matth. v, 27), ut in die iudicii, cum porsus advenerit, sine macula et ruga eam possit, sicut per Apostolum suum instituit, reperire (Ephes. v, 27). Quarum sanctionum omnes sacerdotes atque levitæ insolubili lege constringimur, ut a die ordinationis nostræ, sobrietati ac pudicitie et corda nostra mancipemus et b corpora, dummodo per omnia Deo nostro in his, quæ quotidie offerimus, sacrificiis placeamus. Qui autem in carne sunt, dicente electionis vase, Deo placere non possunt. Vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis (Rom. viii, 8, 9). Et ubi poterit, nisi in corporibus, sicut legimus, sanctis, Dei spiritus habitare?

a Edit. Rom. et concil., *Ecclesiam cuius sponsus est speciosus forma*; castigantur ex Quesn. et mss.

b Antiquior e mss. Corb., *corpora, ut Domino Deo nostro in his*. Primam continentie legem ac necessitatem, qua episcopi, presbyteri et diaconi in Occidente constricti sint, ab hac Siricii constitutione, et ab Africani concilii, quod illam mox excepit, decreto initium sumpsisse Petrus de Marca lib. I de Concord. sacerdot. et imp. c. 8, n. 4, existimat. Non inficiatur tamen tres illos gradus longe antea universalis Ecclesie consuetudine ad eam temperantiam astrictos fuisse. Atque hujus consuetudinis testes profert Eusebium lib. I Dem. evang. c. 9, Epiphanium hæc. 59, n. 4, Ambrosium lib. I Offic. c. ult., Hieronymum lib. I contra Jovinianum et alibi. Hinc quod Africani anno 390 in concilio Carthaginensi II, c. 2, aiunt: *Cum in præterito concilio de continentie et castitatis moderamine tractaretur, gradus isti tres conscriptione quadam explicitis per consecrationes annexi sunt... ut quod Apostoli docuerunt, et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus*, sic intelligit, ut continentiam et pudicitiam, quam episcopis Apostolus prescribit, interpretatione sua ex usu et consuetudine petita, ad eam continentie speciem quam ipsi a clericis majoribus exigunt, non inieganter trahant. Ipse vero legem inter et consuetudinem discrimen illud statuit, quod consuetudo violata pudore contentiores plebit, lex vero contumaces gradibus suis multat. Egre tamen cuique persuaserit, consuetudinem huiusmodi, nisi vel sancta lege, vel apostolica traditione firmatam, ita valere potuisse, ut nullum in Occidente suppetat exemplum episcoporum, presbyterorum aut diaconorum, quibus ab ea recedere impune licuerit. In fine questionum ex utroque Testamento mixtum, hæc apud Augustinum append. I partis tom. III vulgatæ sunt, quæque Hilario diacono Luciferi schismati addicto a multis tribuuntur, pag. 143, objicit sibi questionem illarum auctor: *Si licet ei bonum est quæstionem, cur sacerdotibus non licet uxores habere; id est ut ordinatis jam non liceat uxores habere? ac respondet, Quis nesciat unumquodque suam legem habere? additque mox: Et non solum huic (sacerdoti) concubitus non licet, verum etiam ministro ejus, id est diacono. Quod de meræ consuetudinis lege dictum non esse Jovinianus firmat. Iste enim continentie hostis, apud Hieronymum lib. I contra ipsam, fateri cogitur, non posse esse episcopum, qui in episcopatu filios faciat; alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur: cum viri clarissimi sententia is non ut adulter damnandus, sed pudore tantum fuisse suffundendus, si contra solam consuetudinem peccasset. At hunc Jovinianus damnandum, et ita damnandum fatetur, ut episcopus*

11. *Lapsis ex ignorantia servatur honor, secus aliis. Et quia aliquantulum (Dist. 82, c. 4; Ivo, p. 6, c. 50), de quibus loquimur, ut tua sanctitas retulit, ignorantia lapsos esse se desinent: his hæc conditione misericordiam dicimus non negandam, ut sine ullo honoris augmento, in hoc quo detecti sunt, quam diu vixerint, officio perseverent, si tamen posthac continentes se studuerint exhibere. Si vero, qui illiciti privilegii excusatione nituntur, ut sibi asserant veteri hoc lege concessum; noverint se ab omni ecclesiastico honore, quo indigne usi sunt, apostolicæ sedis auctoritate dejectos, nec unquam posse reverenda attractare mysteria; quibus se ipsi, dum obsecris cupiditatibus inhiant, privaverunt. Et quia exempla præsentia cavere nos præmonent in futurum: quilibet episcopus, presbyter, atque diaconus, quod non optamus, deinceps fuerit talis inventus, jam nunc sibi omnem per nos indulgentiæ aditum*

esse jam non posset. Nec dubitandum videtur, quin ibi ad id, quod in Ecclesia etiam ante Siricii tempora actitabatur, respexerit. Idem dicendum et de eo, quod Augustinus lib. II de Adulter. conjugii c. ult. observat, clericis sæpe numero ad accipiendum clericalem honorem improvisa vi coactis, simul impositam vel invito fuisse continentie legem ac necessitatem. Ipse Siricium eos, qui se ignorantie lapsos desebant, non tantum pudore, sed etiam poena plebit, cum his illo hæc ratio augmento inardescit. Immo nec suo se jure uti, sed severiore poena eos multare sibi licuisse significat, cum non quod jus exigit, sed quod misericordia et indulgentia suadet, adversus eos decernere se declarat. Quæcirca et adversus eos, qui se sacerdotum ac levitarum veteris legis exemplo fultos prætexentes, parere detrectabant, jam jure suo utens gradibus illos privat. Ultra igitur factus, ne Siricium quidem ullum posse vel decessorum suorum vel conciliorum decretum, quo continentia predictis gradibus præciperetur, non immerito existimem, eum non meram consuetudinem, sed legem a Deo sancitam, et ab Apostolo traditam, vindicare voluisse. Hanc quippe legem repetit, tum ab ipso veteri Testamento, quo id sacerdotibus præcipitur, *Sancti estote*, etc., et in quo illi anno vicis suæ procul a domibus suis, adeoque ab uxoribus, habitare jubebantur, ita ut *agius successione causa uxorius usus posthæ eis fuerit relaxatus*; tum a voluntate Domini, qui Legem etiam hanc in venit implere ac perficere, tum demum ab institutione Apostoli, qui hanc Domini voluntatem declaravit. Quibus expositis ubi subdit, *Quarum sanctionum omnes sacerdotes ac levitæ insolubili lege constringimur, non novam legem a se condi, sed a Deo ac Domino latam et ab Apostolo institutam vindicari indicat. Inde etiam legis hujus necessitatem commendat, quod novi fœderis sacerdotes sacrificia quotidie Deo offerant, adeoque continentiam quotidie servare divina lege jubentur. Denique in epistola 5, ad Afros missa, hanc eandem legem aliasque renovaturus, litteras tales dare se præfatur, non quæ nova præcepta aliqua imperent, sed quibus ea que per ignaviam desidiarumque aliquorum neglecta sunt, observari cupiat, quæ tamen apostolica et patrum constitutione sunt constituta. Istud porro Siricii de predictorum ordinum continentia decretum confirmat Toletanum I concilium cap. 1.*

c Duo mss., *opere* in inconcinne. Quæ hic a Siricio constituntur, Innocentius I epist. 6, ad Exuperium, et Agathense concilium can. 9, sequenda esse præcipiunt. Iisdem consentanea sunt, quæ concilium Taurinense can. 8, Arausicanum I can. 24, et Turonense I can. 2, jubent.

intelligat obseratum: quia *ferro* necesse est excidantur vulnera, quæ somentorum non senserint medicinam.

CAP. VIII. — 12. *Diganus sacerdos qui diaconus non ordinetur.* Didicimus etiam, a licenter ac libere inexplorata vitæ homines, quibus etiam fuerint numerosa conjugia, ad præfatas dignitates, prout cuique libuerit, aspirare. Quod non tantum illis qui b ad hæc immoderata ambitione perveniunt, quantum metropolitani specialiter pontificibus imputamus, qui dum c inhibitis ausibus connivent, Dei nostri, quantum in se est, præcepta contemnunt. Et ut taceamus quod aliis suspicamus, ubi illud est, quod Deus noster data per Moysen lege constituit, dicens, *Sacerdotes mei semel nubant (Levit. xxi, 13, 14) ? et alio loco: Sacerdos uxorem virginem accipiat, non viduam, non repudiatam, non meretricem (Ezech. xlii, 22) ?* Quod secutus Apostolus ex persecutore prædicator, unius uxoris virum (1 Tim. iii, 2) tam sacer-

a In uno ms. Colb., *libenter.* Retinendum cum aliis, *licenter*, id est impune ac repugnante nemine. In veterrimo Corb. ista huic capitulo præmittitur summa: *Periclitare (pro periclitari) eum metropolitanum, a quo aliquis indigne fuerit ordinatus.*

b Lab., *qui hæc immoderata ambitione pervertunt: renitentibus aliis libris.*

c Apud Quesn., *illicitis.* In vetustiore ms. Corb. dum *inhibitos motus non cohibent.*

d Klein ms. istam præ se fert capituli hujus summam: *Clerici quantis temporibus esse debent, ut ad episcopatum perveniant.* In Pith. et Colb. hæc eidem præfigitur: *Per quod (lege quot) gradus acolythus, subdiaconus, diaconus, presbyter vel episcopus fiat.*

e Editi, *qui ab accessu.* Præpositio ab expuncta est auctoritate undecim posteriorum mss. Iste adolescentiæ accessus *vigesima ætatis anno* computabatur, ut colligere est tum ex his Zosimi epist. 9, ad Hesychium, c. 3: *Si ab infantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter lectores usque ad vigesimum ætatis annum continentur observatione perduret, tum ex illo Hibernensi canone, lib. 1, c. 8 Spicil., t. IX: Puer vero ab infantia ecclesiasticis ministeriis deditus, usque ad vigesimum ætatis suæ annum lector sive exorcista stet.* Vetuit quidem Justinianus imp., Novella 123, ne lectores ante annum duodevigesimum ordinarentur: sed antea in Ecclesia cum Orientali tum Occidentali mos obtinuerat, ut pueris hoc officium impertiretur. De Orientali eum plura præferri possent exempla, istud sufficit Euthymii, quem Gregorius Melitenensis episcopus susceptum puerum baptizavit, et totodit, commissæque sibi ecclesiæ lectoris fecit, ut in Euthymii ipsius vita narrat Cyrillus Anaclektorum Græc., t. I. De Occidentali autem, præter Siricium, Zosimum, Hibernensesque canones, hujus rei testis est Paulinus Nolanus, qui de S. Felice canit, *A puero instituit servire Deo... et primis lector servivit in annis: testis Augustinus, ut in epistola ad Cælestinum, n. 3, visuri sumus: testis Eupodius in vita S. Epiphani, pag. 360, ubi hunc annorum ferme octo lectoris officium suscepisse tradit; testis denique, ut alios sileam, Victor Vitenensis, lib. 1, c. 9, ubi cum Carthaginensem clerum exsilio damnatum quingentorum numerum superasse memoret, addit: *Inter quos quam plurimi erant lectores infantuli.* Quocirca in his concilio Toletani ii, cap. 1: *De his, quos voluntas parentum a primis infantis ætatis clericatus officio mancipavit, statuimus observandum, ut mox cum detonsi vel ministerio electorum traditi fuerint, ingens suspicio est loco proximi verbi electorum, restituendum esse lectorum.**

A dotem quam diaconum fieri debere mandavit. Quæ omnia ita a vestrarum regionum despicuntur episcopis, quasi in contrarium magis fuerint constituta. Et quia non est nobis de hujusmodi usurpationibus negligendum, ne nos indignantis Domini vox justa corripiat, qua dicit: *Videbas furem, et currebas cum eo, et ponebas tuam cum adulteris portionem (Psalm. xlix, 18):* quid ab universis posthac ecclesiis sequendum sit, quid vitandum, generali pronuntiatione decernimus.

CAP. IX. — 13. *Ordinandorum ætas.* Quicumque itaque se Ecclesiæ vovit obsequiis a sua infantia, ante pubertatis annos baptizari, et lectorum debet ministerio sociari (Dist. 77, c. 5; Ivo p. 6, c. 91 et 92). Qui e accessu adolescentiæ usque ad tricesimum B ætatis annum, si probabiliter vixerit, una tantum, et ea, quam virginem communi per sacerdotem benedictione perceperit, uxore contentus, acolythus et subdiaconus esse debet; postque ad diaconi gra-

f Pervetus codex Corb. cum uno Colbertino et altero Laudunensi, *quinque annis acolythus et subdiaconus esse debet.* Tum solus Corb. *Postque tricesimo anno ad diaconi gradum.* Ad hæc Siricii verbi, etsi non satis intellecta, expressus videtur Hibernensis canon Spicilegii, to. IX, pag. 4, ubi ita legitur: *Qui vero accessu adolescentiæ ad trigesimum ætatis suæ annum probabiliter vixerit, una tantum uxore contentus, quinque annis subdiaconus, et quinque annis diaconus, quadragesimo anno presbyter, quinquagesimo episcopus s. t.* In quo observandum est hanc synodum a Siricii mente dupliciter aberrare: primo dum triplicem distinguit ordinandorum classem, atque unam instituit *de puero ab infantia ecclesiasticis officiis dedito, alteram de unius uxoris viro juvene, tertiam de grandævo laico; deinde dum de primo statuit, ut sit ostiarius et subdiaconus quatuor annis, diaconus quinque, presbyter trigesimo, episcopus vel trigesimo, vel quadragesimo vel quinquagesimo; ac de secundo decernit, ut sit subdiaconus anno 30, diaconus 35; presbyter 40, episcopus 50.* Planum enim est Siricium hic duas tantum agnoscere ordinandorum classes, unam scilicet eorum, qui ab infantia lectores fuerant instituti, quique ubi ad pubertatis annos pervenerant, ut concilium Carthaginense iii, can. 12, præcipit, vel uxores accipere, vel continentiarum profiteri cogebantur, alteram grandævorum. Et eum quidem, qui Ecclesiæ obsequiis a puero fuerit mancipatus, accessu adolescentiæ acolythi et subdiaconi mox ad annum tricesimum obire vult, ac ipso ætate 30 diaconi, anno 35 presbyteri (Justiniani Novella 123, c. 13, hac in re ipsi consentiente), anno 45 episcopi gradum adipisci permittit. Constitunt tamen plerique canones antiqui, ut diaconi anno ætatis suæ vigesimo quinto, et presbyteri trigesimo ordinari valeant. Cujus rei fidem faciunt Neocesariensis synodus can. 2, et Quiniexta can. 14, necnon concilium Carthaginense iii can. 4, Agathense can. 16 et 17, Toletanum ii can. 1, Toletanum iv can. 20, Arelatense iv can. 1, quibus et Hieronymus epist. advers. errores Joannis Jeros. suffragatur. Cur autem sacerdotem ante trigesimum annum ordinari nolint, hanc vulgo dant rationem, *quia nimirum Christus ea ætate prædicare orsus est.* Verum Casarius Arelatensis, etsi mox laudato Agathensi concilio præferat, hoc tamen, ut habet ipsius vita, lib. 1, c. 28, janjam moriturus dixisse legitur, *ut numquam in ecclesia sua diaconum ordinaret (leg. ordinari) ante trigesimum ætatis ejus annum.* Ex quo colligere est, eum et his Siricii decretis morem gessisse, et quantum in se erat, geri voluisse. Ex dictis

dum, si se ipse primitus continentia præeunte dignum probarit, accedat. Ubi si ultra quinque annos laudabiliter ministrarit, congrue presbyterium consequatur. Exinde, post decennium, episcopalem cathedram poterit adipisci, si tamen per hæc tempora integritas vitæ ac fidei ejus fuerit approbata.

CAP. X. — 14. Qui vero jam ætate grandævus, melioris propositi conversione provocatus, ex laico ad sacram militiam pervenire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo quo baptizatur tempore, statim lectorum aut exorcistarum numero societur, si tamen eum unam habuisse vel habere, et hanc virginem accepisse, constet uxorem. Qui dum initiatus fuerit, expleto biennio, per quinquennium aliud acolythus et subdiaconus fiat, et sic ad diaconium, si per hæc tempora dignus judicatus fuerit, provehatur. Exinde jam accessu temporum, presbyterium vel episcopatum, si eum cleri ac plebis edecumarit electio, non immerito sortietur.

CAP. XI. — 15. Quisquis sane clericus (*Dist. 84,*

etiam id intelligitur, quod in vita Bonifacii Moguntini apud Surium 5 die Junii legimus, cum videlicet eum Villibrordus episcopus creare vellet, hoc onus ab illo propterea detrectatum, quoniam quinquagesimi anni juxta canonicæ rectitudinis normam necdum plene reciperet ætatem. Licet enim Lud. Thomassinus 1 p. eccl. discipl. lib. II, c. 68, n. 4, non satis perspicere se dicat, quæ illa sit canonica norma, qua ea ætas desideraretur; eam tamen desiderant non tantum apostolicæ Constitutiones, lib. II, c. 1, sed et, ut supra vidimus, Hibernensis synodi statuta, quæ tum Bonifacium præ oculis habuisse probabile est.

^a Edit. Rom. et concil. cum mss. coll. Hadr. conversatione. Præferimus cum cæteris libris, conversione, hoc est, prioris propositi in aliud melius commutatione. Hoc pacto olim in monasteriis nostris eos, qui provecta jam ætate sæculo nuntium remittentes monasticam vitam arripiebant, conversos appellare mos erat, eoque nomine distinguebantur ab aliis, qui a puerili ætate oblatis monasteriis fuerant. Rursum ad hoc Siricii decretum sese accommodare videtur Hibernensis synodus Spicil., to. IX, p. 4, ubi statuit: *Si vero grandis ætatis sit laicus, et necesse sit ut episcopus fiat, biennio sit lector, quinque subdiaconus, quinque diaconus, post duodecim annos (scil. ab eo tempore quo converti cœpit) presbyter sive episcopus subrogetur.*

^b Ita codex Pith. cum vetere Colbertino litteris Langobardicis exarato, in quo præterea eadem vox, *edecumarit*, veluti singularis, ad oram libri annotatur. His suffragatur et Corbeiensis sæculo VI scriptus, in quo tribus prioribus litteris deletis restat, *cui maneret*, haud dubie pro *edecumaverit*. Colbertinum codicis a Quesn. vulgati exemplum habet *sequatur*. Regium exemplar meræ collectionis Dionysianæ præ se fert *existerit*, unde in unum Colb. fluxisse videtur fuerit, præmisso antea in *eum*, pro *eum*. In exemplis collectionis Hadriani substitutum est *evocarit*: quod et deinceps retentum. Verbum *edecumaverit*, quod perinde sonat atque *e decem* (hoc numero vice omnium posito) *unum meritis præcellentem censuerit*, et Siricii consilio aptissimum est, et ab omni suppositæ lectionis suspitione alienum. In Glossario Græco-Latino, quod Labbeus edidit, legere est, *ἀποδεκατώ*; *Edecumatus*, ἀδέκατος, ἀδωροδόκτος: quod Ducangius in Glossario Latino interpretatur, *sincerus, insignis, præclarus, præcellens, ut est judex qui muneribus*

c. 5; Ivo p. 6, c. 55) aut viduam, aut certe secundam conjugem duxerit, omni ecclesiasticæ dignitatis privilegio mox nudetur, laica tantum sibi communionem concessa; quam ita demum poterit possidere, si nihil postea, propter quod hanc perdat, admittat.

CAP. XII. — 16. Feminas vero (*Dist. 84, c. 31; Ivo p. 6, c. 52 et 187*) non alias esse patimur in domibus clericorum, nisi eas tantum, quas propter solas necessitudinum causas habitare cum iisdem synodus Nicæna permisit (*Can. 3. Vide concil. Carthagin. III, c. 17*).

CAP. XIII. — 17. Monachos quoque (*16, q. 1, c. 29; Ivo p. 6, c. 53*) quos tamen morum gravitas et vitæ ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officiis aggregari et optamus et volumus; ita ut qui intra tricesimum ætatis annum sunt, in minoribus per gradus singulos, crescente tempore, promoveantur ordinibus: et sic ad diaconatus vel presbyterii insignia, maturæ ætatis consecratione, perveniant. Nec saltu ad episcopatus culmen ascendant, nisi

*non corrumpitur. Idem Ducaugius ibidem monet, apud Festum Pauli diaconi, pro edecimata electa, restituendum esse edecumata electa, sicut apud Papiam edecumatus electus, pro edicumatus ejectus, et apud Valerannum in epistola præfixa libro S. Anselmi Cantuar. arch. de Sacramentorum diversitate edecumatos pro edocumatos. Hinc et nos apud Aurelium Symmachum, qui Siricio æqualis erat, lib. 3, epist. 49 et 51, ubi viros edecumata virtutis legimus, præferendum censemus edecumata, quomodo in veteri codice Benigniano haberi ad marginem epistolæ 51 annotatur. Quid vero Symmachus, in epistola 49, ad Eutropium sibi velit his verbis, *In gravido non habeo quod amicitia meæ viros edecumata virtutis adjungis*, planius eloquitur in epistola 51, ad eundem, quam sic exorditur: *Ago quidem studio meo (f. tuo) uberes gratias, quod mihi familiaritatem probatissimi cujusque conciliat. Unde apertum est, id ipsi esse edecumatum, quod probatissimum, maxime cum in eadem epistola 51 inferius Eutropium roget, ut unum aut alterum æque edecumate (verius in ms. Benign. edecumate) honestatis sibi inveniat. Hunc igitur Siricius eligendum esse docet, qui cæteris præcellit, hoc est ut cum synodo Romana epist. 10, n. 18, loquitur, dignissimum, adeoque præiisse intelligitur tum Leoni epist. 12, cap. 6, ubi is papa optimum promovendum esse constituit, tum Tridentinæ synodo sess. 24, c. 18, cujus decreto is præcipitur eligendus, qui dignior inter probatos ab examinatis fuerit. Quocirca verbum edecumare, confundendum non est cum decumare seu decimare, quo decimus quisque, prout contigerit, usurpari intelligitur.**

^c Isidorus, et ex eo edit. Rom. et concil. *Sunt digni*, addito de suo *digni*, quod rectius abest ab anterioribus collectionibus. Hinc confirmatur, quod num. 3 statutum est, ut nimirum diaconatus nulli prius conferatur, quam ad trigesimum ætatis suæ annum pervenisset. Hic quippe id est *intra*, quod *infra*. Neque obscure subdiaconatus inter minores ordines illic censetur.

^d Unus ms. Colb. ac German., *nec statim ad*; Reg. cum duobus aliis Colb., *nec saltim ad*. Alter regius cum aliquot exemplis Hadr., *nec saltus ad*. Hinc Isid. et ex eo Merlin. et Crab. *nec per saltus ad*. Editi alii, cum duobus mss., *nec statim saltu*. Veterrimus codex Gorb., Coislin., Laudun. ac plures alii, *nec saltu ad*: quæ lectio, ut simplicior, ac cæterorum mss. lectionibus affluor, præfertur.

in his eadem, quæ singulis dignitatibus superius a apostolica sede promendam esse sententiam præfiximus, tempora fuerint custodita.

CAP. XIV. — 18. Clerico nulli conceditur pœnitentiam agere. * Illud quoque nos par fuit providere, ut sicut pœnitentiam agere cuiquam non conceditur clericorum, ita et post pœnitentiam ac reconciliationem nulli umquam laico liceat honorem clericatus adipisci : quia quamvis sint omnium peccatorum contagione mundati, nulla tamen debent gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere, qui dudum fuerint vasa vitiorum.

CAP. XV. — 19. Et quia his omnibus, quæ in reprehensionem veniunt, sola excusatio ignorationis obtenditur, cui nos interim, solius pietatis intuitu, necesse est clementer ignoscere : quicumque pœnitens (*Dist. 50, c. 56*), quicumque bigamus, quicumque viduæ maritus, ad sacram militiam indebite et incompetenter irrepsit, hac sibi conditione a nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, si adempta sibi omni spe pœnitentiae, in hoc in quo invenietur ordine, perpetua stabilitate permaneat : scituri posthac omnium provinciarum summi antistites, quod si ultra ad sacros ordines quemquam de talibus crediderint assumendum, et de suo, et de eorum statu quos contra canones et interdicta nostra provexerint, congruam

* Capituli hujus summa in uno ms. Colb. et altero Pith. ita enuntiatur : *Qui dudum fuerant vasa vitiorum, honorem clericatus non adipiscantur*. Quosnam clericos Siricius a pœnitentia publica eximat, jure hic quaeratur. Carthaginensis quidem v concilii canone 11 : *Confirmatum est, ut si quando presbyteri vel diaconi in aliqua graviore culpa convicti fuerint, qua eos a ministerio necesse fuerit removeri, non eis manus tamquam pœnitentibus vel fidelibus laicis imponatur*. Quibus concinens Leo epist. 2 ad Rusticum, n. 5, scribit : *Alienum est a consuetudine ecclesiastica, ut qui in presbyterali honore, aut in diaconii gradu fuerint consecrati, ii pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi : quod sine dubio ex apostolica traditione descendit*. Hinc porro sententiæ accedere videtur Siricius, de iis clericis loqui se notans, ad quos pertinet gerendorum sacramentorum instrumenta suscipere. Quippe, ut concilium Carthaginense II, c. 2, docet, sacramenta contractant episcopi, presbyteri, diaconi. Notandum tamen est Siricio sermonem esse non modo de clericis, qui sacramenta contractant, sed et de iis qui gerendorum sacramentorum instrumenta suscipiunt. Neque minus generalis est ea illius sententia, qua cuicumque clericorum pœnitentiam concedi negat, quam qua laicum quemcumque post pœnitentiam a quocumque clericatus gradu arceri tradit. Atqui, Innocentio epist. 40 teste et interprete, canones apud Nicæam constituti pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt. Eosdem excludit et concilium Carthaginense IV, c. 68, nominatimque in ecclesia Romana id lege atque usu receptum Innocentius epist. 16, n. 8 et 11, asserit, quod et firmatur Gelasii epistola 11, c. 2. Ex quo sequitur, ut Siricii sententia quicumque clerici a pœnitentia publica eximendi sint. Verum ab hac sententiæ discessit Felix II, epist. 15, n. 6, qui pœnitentiæ publicæ clericos infiores conceptis verbis subjicit.

† Ita mss. antiquiores. Alii vero libri, promotionis. Vide concilium Carthaginense IV, c. 68 et 69. Mox provinciarum summi antistites ii nuncupantur ; qui supra n. 12, metropolitani : Nempè quoniam Gauden-

20. *Ut Himerius hæc statuta ecclesiis aliis nota faciat*. Explicuimus, ut arbitror, frater charissime, universa quæ digesta sunt in querelam : et ad singulas causas, de quibus per filium nostrum Bassianum presbyterum ad Romanam Ecclesiam, utpote ad caput tui corporis, retulisti, sufficientia quantum opinor responsa reddidimus. Nunc fraternitatis tuæ animum ad servandos canones et tenenda decretalia constituta magis ac magis incitamus, ut hæc quæ ad tua rescripsimus consulta, in omnium coepiscoporum nostrorum perferri facias notionem, et non solum eorum qui in tua sunt diœcesi constituti : sed etiam ad universos Carthaginenses ac Bæticos, Lusitanos atque Gallicos, vel eos, qui vicinis tibi collimitant hinc inde provinciis, hæc, quæ a nobis sunt salubri ordinatione disposita, sub litterarum tuarum prosecutione mittantur. Et quamquam statuta sedis apostolicæ vel canonum venerabilia definita, nulli sacerdotum Domini ignorare sit liberum : utilius tamen, et pro antiquitate sacerdotii tui, dilectioni tuæ esse admodum poterit gloriosum, si ea, quæ ad te speciali nomine generaliter scripta sunt, per unanimis tuæ sollicitudinem, in universorum fratrum nostrorum notitiam perferantur : quatenus et quæ a nobis non inconsulte, sed provide sub nimia

tius serm. in ordinatione sua. Innocentius papa I, Leo alique promiscue quoslibet episcopos *summos sacerdotes* vocent, in unos tamen metropolitanos convenit esse *summos antistites provinciarum*. Forte mirabitur nonnemo, cur Siricius tum hic tum supra n. 12, ob memorata utrobique vitia metropolitanos plectendos censeat. Erant quidem illi culpæ obnoxii, si quid in ordinationibus episcoporum præter canones committeretur ; quia nulla earum citra illorum consensum fiebat : at in ordinibus aliis, quos iis inconsultis episcopi conferebant, soli videntur puniendi episcopi, ut et re ipsa eos unos concilium Carthaginense IV, c. 68, plectit. Quia tamen metropolitano erat, curare ac prospicere, ut in provinciis suis canones servarentur, eaque de causa bis quotannis concilia celebrare jubebantur, non iniqua videri debet disciplinæ hujus erga illos severitas.

‡ In perverso exemplari Corbeiensi. apposita hic notula, eademque, ut fieri solet quando aliquid suppletur omissum, ad oram libri repetita, litteris Merovingicis novum adjicitur capitulum, seu decretum hactenus ineditum. Idem in ipso epistolæ contextu, ante proximum verbum *Explicuimus*, exhibet Colbertinus codex 1868 interpolatum. Hoc ipsum eadem ratione interpolatum Siricii nomine citatur in vetere canonum collectione ante annos 800 exarata, quam Germanensis bibliotheca nostra asservat. Præterea et alia vetus collectio eidem bibliothecæ nuper dono data hoc paucioribus contractum pariter nomine Siricii laudat. Decretum istud, quod ignoravit Dionysius, ac forte ad aliud Siricii scriptum pertinet, sub triplici illa forma ad epistolæ calcem, appendicis in morem, subjiciemus.

§ Ita Quesn. cum veterimo ms. Corb. In Remensi legere est *Gallos*. In cæteris vero libris, *Gallicos*. Lab. ad marginem ascripsit, *Gallicanos* n. *Gallicianos*. Rursum in epistola 17 Leonis, ad Turibium, n. 23, offensuri sumus *Lusitanos, Gallicos* ; quo postremo nomine Gallæciæ episcopi haud dubie designantur. Ex vocabulo *Gallæcos* factum esse putamus *Gallecos* sive dubinde mutato e in i obtinuisse *Gallicos*.

causula et deliberatione sumi salubriter constituta, intemperata permancant, et omnibus in posterum excusationibus aditus, qui jam nulli apud nos potera poterit, abstrahatur. Data 9 tertio Idus Februarias, Arcadio et Bautone consulibus.

APPENDIX.

Ex pervetusto codice Corbeiensi.

Et quia quotiens de religione agitur, episcopos convenit judicare; si quando inter duas ecclesias fuerit orta contentio, usque ad synodum vel ante metropolim causa ecclesiastica deducatur. Nihil liceat ante principem ulla ratione suspendi: sed quod agitur inter episcopos, episcoporum sententia terminetur. Si quando evenerit, ut in ecclesia inveniatur simplex successor episcopus, ita ut ea, quæ ab anteriori episcopo conquesta sunt vel conlata, per teporem simplicitatis auferantur, et perlat ecclesia per simplicitatem pontificis, quod inquisierat per prudentiam decessoris; cum inter ecclesiam et ecclesiam hujusmodi fuerit orta contentio, quandoque prudentior successerit, suggerendi illi aditus non negetur: quia, juxta statuta canonum, ecclesia ecclesie præjudicium nullo tempore facit; nec potest claritas dividi, quæ et unita est, et toto orbe diffusa.

Idem capitulum interpolatum, quale exstat tum in ms. 424 Germanensi cap. 21, tum in Colbertino 1868, Siricio ascriptum.

Si quando inter duas ecclesias fuerit orta contentio, usque ad synodum vel ante metropolim causa ecclesiastica dedicatur. Nullo liceat ante principem ulla ratione suspendi: sed quod agitur inter episcopos, episcoporum sententia terminetur. Ut veneratio sacerdotibus debetur innoxii, ita et poena moderata in iniquis atque dejectis. Quemadmodum enim Deo servientes et divini sacerdotii integritate lucentes non solum vitam suam propriam præstant ornamentum, sed etiam subjectæ plebi atque obedienti exemplum; ita ii, quorum indigniora sunt sob integritatis professione peccata, si exclusi degradatique ab episcopis comprobentur, nullatenus ab aliis episcopis recipiantur. Si quando sic evenerit, ut in ecclesia invenitur simplex successor epi-

A scopus: ita ut in ea, quæ ab anteriore episcopo ecclesie conquesta sunt vel conlata, per teporem simplicitatis auferantur, et perlat ecclesia per simplicitatem pontificis, quod acquisierat per prudentiam decessoris; cum inter ecclesiam et ecclesiam hujusmodi fuerit orta contentio, quandoque prudentior successerit, suggerendi illi aditus non negetur: quia, juxta statuta canonum, ecclesia ecclesie præjudicium nullo tempore facit; nec potest claritas dividi, quæ unita est, et toto orbe diffusa.

Idem paucis ac summatim expressum prout in alia vetusta canonum collectione citatur.

IN EPISTOLA SIRICII PAPÆ.

Si per simplicem episcopum res ecclesie amissæ fuerint, successori ejus suggerendi aditus non negetur, et, juxta sententiam canonum, ecclesie præjudicium nullo tempore fiat: quia una est in toto orbe diffusa.

EPISTOLA II.

VALENTINIANI IMPERATORIS AD PINIANUM,

Qua Siricii Romani antistitis electionem approbat.

(Hæc epistola jam a nobis allata est in *Monum. Vett. ad Arianorum doctrinam pertinencia*, sup. col. 593.)

EPISTOLA III.

MAXIMI IMPERATORIS AD SIRICIIUM PAPAM.

Maximus catholice fidei curam pollicetur. Spondet et Agricii, quem Siricius ad presbyterii gradum indebite provectum scripserat, causam in synodo examinandam esse. Suum denuo profietur pro catholica fide studium, ac mittit gesta quibus recens prodita sunt Manichæorum seu Priscillianistarum scelera.

(Hæc epistola quoque collocata est a nobis in *Monum. Vett. ad Arian.*, supra col. 589.)

EPISTOLA IV.

SIRICII PAPÆ AD ANYSIUM THESSALONICENSEM EPISCOPUM.

Ut nullus in Illyrico episcopum sine Anysii consensu ardeat.

Dilectissimo fratri ANYSIO SIRICII.

Etiam dudum, frater charissime, per Candidianum

synarii testamento Germanensi bibliothecæ non ita priorem relicta est.

4 E variis epistolis, quæ olim in concilio Romano sub Bonifacio II recitæ, tandem Luca Holstenii opera publicatæ sunt, una est. Ad hæc alteramve, quam Siricius ante scripserat, seu ad utramque respiciunt tum Innocentius I, epist. 1, ubi Siricium et Anastasium Anyσιο tantum detulisse memorat, ut ei omnia, quæ in illis partibus gererentur, traderent cognoscenda, tum etiam Leo epist. 3, n. 2. Anastasio Illyrici ecclesias vice sua committens ad beatæ recordationis Siricii exemplum, qui, inquit, sanctæ memoriæ Anyσιο prædecessori tuo bene de apostolica sede tunc merito, et rebus post sequentibus approbato certa tum primùm ratione commisit, etc. Quamvis autem tempus quo scripta sit, definire certo nequeamus, prope tamen constat prius eam fuisse missam, quam de Bonosi causa quidquam Romæ auditum esset: alioquin de illa Siricius non taceret. Nec immerito ad annum 585 retulerimus litteras illas, quibus Siricius Anyσιο, quæ in Illyrici ecclesiis gererentur, cognoscenda commiserat. Illæ vero has secundas misit, cum utrum acceptæ essent primæ, necdum rescire potuisset. Ex quo consequens est, ut istæ secundæ saltem ad annum 586 pertineant; ac dudum illud, quod inter utrasque interjectum Siricius notat, non annorum, sed mensium aliquot intervallum designet; quia cupienti aliquid videtur longum quod præter expectationem differtur.

* 2 Febr. anni 585. Tres præbæ notæ mss., et Idus. Mox editi, *viris clarissimis consulibus*. Abest *viris clarissimis* ab antiquioribus mss. neque ista duo verba legit Dionysius Exiguus, ubi fidem facit sincerum ejus exemplar in regia bibliotheca asservatum. Postmodum in collectione ab Hadriano ad Carolum M. missa temere adjectum est *vv. cc. ante cons.*, quod et in aliis exinde translatum est. Ex omnibus autem collectionum speciebus nulla est, quæ notam illam consularem non exhibeat. Quocirca Tillamontio levis ac sublesta merito visa est conjectura Papebrocii, qui hæc nota motus non satis puram ac sinceram esse suspicatur reliquam epistolam. Præcipua quidem ratio, quæ ille movebatur, renatis vobiscibus *viris clarissimis*, sublata est. Sed et si adhuc movetur, quod Arcadio appellato, epitheton *augusti* sileatur, quiescet dubio procul, cum in Prosperi Marcellini chronicis eundem annum pariter *Arcadio et Bauone consulibus*, sine *augusti* adjuncto, consiguari observari. Neque hinc moveri magis debuit vir eruditus, quod Siricii decessoribus inusitatum hæcenus fuerit litteras suas consulari nota consignare; maxime cum hunc usum postea Innocentio ceterisque successoribus ejus familiarem fuisse constet.

Quæ uncinis inclusa sunt ad legem pertinent Arcadii a Jac. Sirmondi append. Cod Theod. p. 5, vulgatam, ejusque exordium conficiunt.

Hæc domini Petiti Rupellensis ecclesie elemo-

episcopum, qui nos præcessit ad Dominum, hujusmodi litteras dederamus, ut nulla licentia esset sine consensu tuo in Illyrico episcopos ordinare a præsumere: quæ utrum ad te pervenerint, scire non potui. Multa enim gesta sunt illic per contentionem ab episcopis in ordinationibus faciendis, quod tua melius charitas novit. Et ideo sollicite agere te oportet, ne, ut factum est, certatim in una ecclesia dum ordinare præsumunt indignos, veluti tres b episcopos fecisse videantur. Ad omnem enim hujusmodi audaciam comprimendam vigilare debet instantia tua, Spiritu in te sancto fervente: ut vel ipse, si potes, vel quos judicaveris episcopos idoneos cum litteris dirigas dato consensu, qui possit in ejus locum qui defunctus vel depositus fuerit, catholicum episcopum, et vita et moribus probatum, secundum Nicæne synodi statuta, vel ecclesiæ Romanæ c clericum de clero meritum ordinare.

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

I. *Epistola sequens Siricio ab aliis adjudicata, ab aliis abjudicata, quibusdam dubia.* — Longum esset varias eruditum de hac epistola sententias, et argumenta quibus suam quisque fuerit, referre. Sed et de his prorsus tacere mihi non licet. Blondellus in Pseudo-Isidoro pag. 550, quædam de illius veritate dubitandi semina primus, quod sciam, jecit. Fatetur quidem Ferrandum diaconum in Breviatione canonum art. 6, 130, 158 et 174 epistolæ hujus meminisse, eoque, utpote qui ad annum Domini 517 vixerit, idoneum esse ad conciliandam illi auctoritatem: duo tamen adversus eam opponit, primum, quod nulla ejus existit in veteri Romanæ ecclesiæ codice memoria; alterum, quod tota prope modum ad verbum decripta sit in epistola Innocentii ad Victricium: tunc hæc lectorum iudicio permittit. Papebrocius consularum notam additam censet. Pascuasius Quesnellus dissertatione 15, in Leonis opera pluribus contendit, et hæc epistolam, et concilium Africanum in quo dicitur lecta, merum e se impostoris figmentum. Scripti utriusque veritatem Emanuel a Schelstrate eccles. Afric. dissert. 5, cap. 12, defendit. Sebastianus le Nain Tillem. tom. X, p. 793, ubi ea quæ ipsum moveant proposuit, pro insita sibi modestia, eruditorum iudicio cuncta permittit, male Baluzii exemplo in suspensio ea relinquere, quam quidquam temere definire. Postmodum tamen Steph. Baluzius, ad calcem editionis lib. de Concord. sacral. et imp. anno 1704 recenset, pag. 1359, adjecta singulari adversus Quesnellum dissertatione de concilio Teleptensi, se hæc in re minime dubium aut incertum ostendit, sed epistolæ nostræ veritatem acriter tuetur.

II. *Asseritur Ferrandi auctoritate.* — In hac dissertatione primum conjicitur, quibus Quesnellus Ferrandi opusculum interpolationis suspensum haberi vult, confutatis, affirmare non dubitat, et vix ullam esse veterum Scriptorum lucubrationem adeo sanam,

A adeo integram, et in quam minus grassatæ sint manus non dicam impostorum, sed imperitorum librorum, et adenque et puram esse ab his maculis quibus illam aspergere conatus est Quesnellus. Tum bis addit, etiam si quædam in ea Ferrandi collectione menda, quædam obscura certo probarentur, minime inde consequi, ut quoties occurrit epistolæ Siricii mentio, illinc protinus expungenda esset; alioqui de auctoritate omnium ferme veterum Scriptorum actum iri, si semel licentia ista invalescat. Subinde vero Quesnellum indiligentiam in eo maxime arguit, quod sub fine cap. 1, de Chiffletio ait, et Codicem Trecentem commemorat, qui Zellensem synodum appellat eandem, quam alii Telensem: sed unicus est adversus innumeros. Non enim præter Trecentem, innumera sunt Breviationis Ferrandi exemplaria, sed unicum Corbeiense. Hujus autem codicis ætas, siquidem mille ac centum annos superat, edito Ferrandi operi non mediocrem præstat auctoritatem. Cum igitur, Quesnelo ipso cap. 2, n. 1, fatente, et de Telensi seu Zellenensi concilii epistolæ et annexæ sinceritate secure pronuntiari posset, si de ipsius Breviationis integritate constaret; et concilium illud et epistolam in eo lectam sinceram esse merito pronuntiat Baluzius, ubi Ferrandi Breviationem ab omni depravationis suspitione vindicavit.

III. *Teleptensi in concilio fuisse recitatam.* — Alterum Quesnelli adversus epistolæ hujus veritatem argumentum reperitur ex concilio, cui illa annexa est, nomine. Constat enim, inquit cap. 3, et ubique *Teleense* scribi, nec librariorum errore ita scriptum. Liqueat parro unicum esse Telensem civitatem, quæ in præconsulari jacet provincia: Donatianum autem, Teleptensem in Bizacena episcopum, synodum in præconsulari habuisse, somnium est impostoris, cui nec disciplina ecclesiastica: nec Africanarum regionum notitiæ satis adfuit, ut scite fraudem texeret. Hic mirari satis nequitium quantum cuique imponat præconcepitæ vis opinionis. Ut enim mittamus veterem codicem Vaticanum, in quo prædictum concilium *Thelesense*, duos Regios, quorum in uno *Telense*, in altero *Telinense* nuncupatur; in ipso Thuano, nunc Coltherino not. 932 quem Quesnellus penes se habuit, quem ne passim in suo Codice laudat, legerat est in generali indice cap. 62: *Constitutum Teleptensis concilii, id est in Africa, juxta decretalem Siricii papæ; ac deinde in ipsius fronte concilii, Incipit concilium Teleptense super Tractatoria sancti Cyrilli papæ urbis Romæ per Africam... congregato concilio in ecclesia Apostolorum plebis Teleptensis.* Virum oculatum quo pacto fugere potuit trina illa *Teleptensis* vocabuli repetitio? an ista loca *epusulare* amisit? Si autem vel codicem, qui penes ipsum erat, legere neglexit; quæ fides habenda pronuntiant, et constat ubique *Telense* scribi, nec librariorum errore ita scriptum? Præterea in altero ms. Coltherino not. 3368 duplex habetur ejusdem concilii exemplum: et in primo quidem *Telense*, in altero autem *Telense* nuncupatur, addito ad calcem, *Explicitus canonibus Thelesens.* Donatianus vero in primo exempli *Teleptensis*, et in altero *Telensis* civitatis episcopus appellatur. Cum igitur Donatianum Teleptensis seu Teleptensis ecclesiæ episco-

a Idem Thessalonicensis antistitis privilegium ita confirmant Coelestinus I epist. 2, et Xystus III epist. 8, ut Xystus metropolitani, ep. consulto, provinciæ quæ episcopos ordinandi jus serret. De hoc autem jure infra derogat Siricius, cum Anysio injungit, ut episcopos vel ipse, vel per quos velit antistitis ordinet.

b Ad id quod anno 362 in Antiochenâ Ecclesiâ factum est, videtur Siricius alludere. Cum enim ibi duo jam essent episcopi, Euzoius scilicet ac Meletius, tertius a Lucifero Calaritano imprudenter ingitutus est Paulinus. Subinde etiam Meletio ac Pau-

lino ab Appollinariis adjectus est Vitalis. Hujus autem ecclesiæ ideo probabiliter ponit exemplum, quia cum Meletio Flavianus et Evagrius Paulino non ita pridem subrogati fuissent, recruduerant discordia, et, ut Ambrosius epist. 56, n. 1, loquitur, *gravis toto orbe stabat discordia.*

c Ista exceptio regulam firmat generalem, quæ episcopum a clero propriæ ecclesiæ, cui ordinandus est, assumendum esse præcipit; simul et Romanæ ecclesiæ in Illyrici provinciis quoddam speciale jus designat.

pum, ac Bizacenzæ provinciæ primatem anno 417 A fuisse in confesso sit, quod et illius subscriptio in concilio Milevitano II ann. 416 habito probat, ac nihilominus *Telepense* civitatis episcopus manifesto librorum lapsu scribatur; cur non item librorum lapsu factum credamus, ut concilium, quod nonnullis in mss. *Telepense* legimus, in aliis *Telepense* scriberetur? Idem vero concilium a Ferrando *Zelense*, quia re ipsa Zellæ habitum sit, ab aliis autem *Telepense*, quia ad Telepensem diocæsim Zella pertineat, nuncupatum Baluzius opinatur: « eo modo, quo Loaisa concilium *Tarraconense* vocavit illud, quod temporibus Sisebuti regis habitum fuit apud Egaram in provincia *Tarraconensi*; Sirmondus vero *Magalonense* illud, quod convenit apud Juncarias in territorio *Magalonensi*. »

IV. *Alterius epistolæ Innocentii cum ea consensione nihil ejus veritati officere.* — Item objectum aliud, ex summa epistolæ Siricii cum altera Innocentii ad Victricium consensione petitur, hac diluit Hincmari Remensis to. II, p. 461, observatione: « Hic est enim mos apostolicæ sedis pontificibus, ut verba decessorum suorum quasi propria in suis ponant epistolis. » Quam quidem observationem Hincmarus Landunensis *ibid.*, pag. 624 et 631, *verissimam* esse confirmat. Quamquam non aliunde forsitan nitatur hæc illorum observatio, nisi quod in epistolis ab Isidoro confectis eadem frequenter repetita deprehenduntur. Saltem illud certum, quod adjungit Baluzius, ipsum Innocentium in epistola ad Exsuperium cap. 1 propria verba epistolæ suæ ad Victricium cap. 9 exscribere. Ex quo minus mirum videri debet, si et decessorum scripta, quæ cum illius sede quodam modo propria ipsi evaserant, pariter exscribat. Immo mihi utramque epistolam conferenti persuasum est, Innocentii epistolam ex epistola Siricii, non hanc ex illa expressam esse. Idemque iis persuasum iri confido, qui quæ in epistola Siricii explicatione egeant, in Innocentii epistola ut plurimum suppleri animadvertent; adeo ut Siricii verborum suorum auctor, Innocentius Siricii interpretes plane appareat. Veri enim simile non est eum qui ex Innocentii verbis epistolam componere, et Siricio affingere voluisset, quædam illius verba, quæ ad perspicuitatem sententiæ videntur necessaria, fuisse omissurum. Ex his autem locis nonnulla nunc essent indicanda, nisi hoc notis commodius servaretur. Ad Innocentium quod attinet, plures a Siricio jam præscriptas regulas epistolæ suæ inserendo convenienter Victricio satisfecit, nihil ab ipso novum postulanti, sed regularum librum, quo « qualis servetur in urbis Romæ ecclesiis disciplina » edoceret, expetenti.

V. *Rejicitur quæ fingitur ejus supponendæ causa.* — Neque hic locus ullus est viri clarissimi suspicioni, qua censet aliquem Romanæ amplitudinis auctoritatisque præpostere studiosum, cum videret Romanorum pontificum Zosimi, Bonifacii et Cælestini male cessisse operam, quam pro jure appellationum ad Apostolicam sedem in Africanas provincias invehendo posuerant, in animum induxisse suum, ut has Siricio litteras supponeret, celebremque fingeret Africæ synodum eas recipientem, quo infausti exitus memoria obliteraretur. Sane hujusmodi suspiciones ea levantur atque remouentur facilitate, qua et injiciuntur. Immo ab hujus generis signentis tum quisque Romani nominis studiosus deterri debuisset, cum recens probasset Afrorum in iis excutiendis, quæ sibi conciliorum nomine obtrudebantur, diligentiam. Quis etiam tam hebes erat, ut rei tot gestis consignatæ, atque ipsius Africanæ ecclesiæ canonum Codici insertæ memoriam obliterari posse speraret? Sed et si cui tantum fuisset Romanæ amplitudinis studium, ut hujus rei gratia nec falsa scripta comminisci vereretur, is dubio procul sedis illius jus apertioribus ac magnificentioribus verbis, quam quibus Siricius num. 2 utitur, explicitisset.

VI. *Siricium verbis monendi et rogandi ad ea quæ præcepta essent persuadenda non absurde assum esse.* — At, inquit laudatus vir cap. 5, n. 7, « manifestam faciunt impostoris malitiam vel iuscitiam verba hæc capituli 9, « Suademus ut sacerdotes et levitæ cum uxoriibus suis non coeant; » necnon ista, « Hortor, moneo, rogo, etc. » In his tamen verbis nil simile nobis apparere ultro fatemur. Neque enim sic ea dici, ut obtendit vir eruditus, intelligimus, « quasi lege continentiarum non tenerent sacerdotes et levitæ; » sed ut ad eam legem servandam quæ tenebantur, hortando, monendo, rogando, suadendo inducerentur. An ad ea tantum, quæ ex animi libera voluntate pendent, ac nulla præcepti necessitate exiguntur, est hortandi, monendi, rogandi et suadendi locus? Ipse Siricius, ab ipso epistolæ suæ præmio ea ad quæ subinde hortatur, non mera consilia esse indicat, sed *præcepta*, et ea quidem, quibus eo magis quisque teneatur, quod *non nova*, sed vetera constituta sint. Quocirca iisdem expositis subjicit: « Si quis sane inflatus mente carnis suæ ab hac canonis ratione voluerit evagari, sciat se a nostra communione seclusum, et gehennæ pœnas habiturum. » Nemo certe ullum, ob consilia neglecta, aut a communione sua secludendum esse, aut gehennæ pœnis obnoxium fore censuerit. Ad hæc, uti jam Baluzius observavit, Innocentius epist. 3, ad Exsuperium, n. 3; Siricii de continentiarum lege verba laudans, ea « beatæ recordationis viri Siricii *monita*, » non præcepta, nuncupat. Ipse quoque Siricius in epistola 4, n. 5, id, quod velut « contra apostolica præcepta, » factum vehementer improbat, ne deinceps fiat, verbo *admonendi* prohibet in hunc modum, « Quod ne fiat ultra admoneo. » Et epist. 10, n. 6: « Hominibus coinquinatis et infidelibus... mysterium Dei credere non oportere, veneratione religionis ipsa suadente, moneo. »

VII. *Afrorum erga sedem apostolicam observantia.* — Jam præmiserat Quesnellus cap. 3, n. 3: « Certum est per eam ætatem, Africanos suarum ecclesiarum administrationem ex propriarum synodorum canonibus gessisse, nec leges ecclesiasticæ disciplinæ a transmarinis regionibus sibi imponi passos esse. » Verum id, quod pro certo ponit, cum iis quæ sub Siricii successoribus Anastasio, Innocentio et Bonifacio gesta sunt, componere prorsus non valeat, si hinc Siricii litteræ, quod Africano in concilio dicantur lectæ, rejiciendæ sint. Nunc enim Africani, ut et Baluzius annotavit (*Cod. can. Eccl. Afr. c. 56*), litteras scribendas et legatum mittendum decernunt ad Anastasium apostolicæ sedis episcopum et Venerium sacerdotem Mediolanensem, eos oraturum; ut decretum temperet, quod tum observari Africanarum Ecclesiarum status non permittebat. Modo Anastasii ejusdem litteris in concilio suo recitatis, gratias agunt Deo, « quod illi optimo ac sancto antistiti suo tam piam curam pro membris Christi, quamvis in diversitate terrarum, sed in una compage constitutis, inspirare dignatus est (*Ibid. c. 65.*) » Ipsi etiam ad eundem papam mittunt rursum litteras, quibus quæ de Donatistis recipiendis decreverint, reverenter exponunt. Subinde et Innocentii litteris, quibus cavebatur « ut episcopi ad transmarina pergere facile non deberent (*Ibid. c. 94.*) » sibi pariter prælectis, hoc ipsum sententiis suis confirmarunt. Demum edito Scripturarum canone sanciant, « ut hoc etiam fratri et consacerdoti nostro Bonifacio vel aliis earum partium episcopis pro confirmando isto canone innotescat (*Ibid. c. 24.*) » Immo ipsummet Siricium ac Simplicianum de infantibus apud Donatistas baptizatis, an ex eis sacri altaris ministros promovere liceat, consulendos duxerunt (*Ibid. c. 47*). Cum igitur erga sedem apostolicam sic affecti essent Africani, eos ann. 418 utiles ac sanis statuti referent Siricii litteras in concilio suo recitari præcepisse quis stupeat? Sed neque leges litteris illis proprie imponebantur, utpote quibus non

nova edebantur præcepta, sed vetera firmabantur.

VIII. *Epistolam sequentem ad Italos et propter Italos scriptam esse.* — Pari facilitate diluuntur cætera, quæ adversus epistolæ sequentis veritatem objiciuntur. Hujus rei causa observasse maxime juverit, epistolam illam non propter Afros, sed propter eos qui ad Romanum concilium vocati venire non potuerant fuisse scriptam, ac postmodum missam esse ad Afros eo fere modo, quo Damasi epistolam 3 propter episcopos Illyrici scriptam, subinde ad orientales missam, ipsisque inscriptam vidimus. Quemadmodum autem in epistolæ hujus exemplo, quod Orientalibus traditum est, retenta sunt quæ solis Illyrici episcopis dici conveniebant, cujusmodi est illud num. 2: « Unde advertit sinceritas vestra.... hac fide nobiscum Orientales, qui se catholicos recognoscunt, Occidentalesque gloriantur »: ita nec in exemplo Siricii, quod Italici scriptum, sed Afris transmissum, et ab eis in concilio suo recitatum est, mutata sunt quæ de solis Italici dicta fuerant. Hinc illud, « propter eos maxime, qui in præsentia, aut valetudine aut fessæ ætatis causa, adesse minime potuerant, » quod Quesnellus de Afris interpretans omnino absurdum judicat, Italici, de quibus unis dicitur, aptissime congruere deprehenditur. Ex eadem observatione pendet primi capituli seu decreti intelligentia, circa quam memoratus vir frustra laboravit. Istud sane si observasset, procul abfuisset ut cap. 4 diceret, « primum *vobiscum* argumentum ex hujus primi decreti insulsiitate repeti, » utpote « quod quovis modo legeris, nec ad usum loquendi, nec ad grammaticæ leges, nec ad Africanam disciplinam et consuetudinem possis accommodare; » sed hoc ultra fassus esset adeo apte ad consuetudinem ac disciplinam Africanam accommodari, ut vel hinc de totius epistolæ atque Teleptensis concilii veritate dubitare jam desineret.

IX. *Tantum ad nos pervenit beneficio exempli quod Afris transmissum est.* — Observandum est deinde, non aliunde ad nos epistolam istam, nisi gestorum Teleptensis synodi beneficio pervenisse. Eam qualis in hoc concilio recitata est, exhibent diversæ, eæque perantiquæ conciliorum ac pontificiarum epistolarum collectiones, quarum quatuor in bibliotheca Colbertina, duæ in Regia, una in nostra Germanensi, et aliæ alibi asservantur. Sed nec ab eo abest codice, quem *Codicis canonum ecclesiæ Romanæ* nomine Quesnellus donavit. In eo quidem postremum obtinet locum; unde ille postmodum eam additam conjectat. Sed si semel admittatur illa ratio, pariter additi censendi erunt Constantinopolitani, Laodiceni, Antiochenique canones, qui proxime antecedunt; idemque de Damasi ad Paulinum epistola, quæ in eo codice dumtaxat cap. 55, post epistolas Simplicii, Felicis, Gelasii, etc., collocatur, judicium erit. Ex gestis autem Teleptensis concilii qui primum hanc transcripsit epistolam, id unum curavit, ut unde illam acceperit, non lateret. Neque vitio ei vertendum, quod cætera prætermiserit ejusdem concilii gesta: sicut nec nos culpaverit quisquam, quod Romanorum pontificum epistolas diversis in conciliis recitatas, relictis synodalibus gestis, hic exhibeamus. Quemadmodum enim instituti nostri non est, ita nec fuit eorum qui antiquos canones et apostolicæ sedis decreta collegerunt, collectioni suæ gesta synodalia adjungere. Unde eo ex, quod e synodis illis tantum epistolam exscripserint ibi recitatum, consequens non est ut nihil aliud in iis gestum fuerit; neque illud Quesnello colligendum fuit, « quod nullum majoris momenti negotium in illa synodo (Teleptensi) tractandum erat, quam lectio epistolæ vel epistolarum Siricii. » Ipsa præfatio, quæ antiquis in libris huic Siricii epistolæ præmittitur, indicat hujus papæ litteras nonnisi ex occasione, et postquam absoluta essent negotia, propter quæ convenerat synodus, concilio ipso approbante fuisse recitatas. Eam hic Colbertino ex codice descriptam, aliorum exemplarium varietatibus

A ad marginem annotatis, omnium oculis subjicere operæ pretium duxi. Sic porro in prædicto codice habetur:

X. « Incipit concilium Teleptense super Tractoria (Corb. ms. Telesim per tractatus) sancti Ciryaci papæ urbis Romæ per Africam. Post consulatum gloriosissimi Honorii XI et Constantii II, vi kalendas Martias congregato concilio [in ecclesia Apostolorum] plebis Teleptensis (Idem ms. concilio plebis Telenis, *omissis intermediis*), beatus pater primæ sedis episcopus Donatianus civitatis Teleptensis cum resedisisset, consedentibus secum Januario, Felice, Secundo, Cyrio, Secundiano, Geta (Idem ms. Zeta), Eunomio, Maximiano, Donato, Cresconio, Jocundo, Soprato (Alter Colb. Sopatro), Restituto, Juliano, Maximino, Romano, Teriolo, Nilico, Maximo, Donatiano, Basilio, Papiniano, Januario, Porfyrio, item Porfyrio, Donato, Juliano, Tuto, Fortunio (Duo mss. Fortino, Quantiano), Quintiano, Capione et cæteris episcopis; necnon etiam Vincentio, Fortunatiano legatis provinciæ Proconsularis ad Bizacenum concilium directis, et reliqua » (quæ scilicet in synodo gesta fuerant, et quæ consulto prætermittit antiquarius, ut ad Syricii litteras veniat), « Vincentius et Fortunatianus dixerunt: Etiam cum Thusdrum (Corb. ms. Thosdrum, alter Colb. Thiodrum) fuissemus, sicut mecum recolit memorialis auditio vestra, et epistolas sanctæ memoriæ Syricii sedis apostolicæ episcopi dederamus recitandas, ex quibus cum unam elegeret sanctimonium fratris nostri episcopi Latonii, utrasque nos nunc referre suggestio indicat: has recitari donate. Episcopi dixerunt: Recitentur epistolæ venerabilis memoriæ sancti (Duo mss. sanctæ) Syricii, ut noverimus quid earum textus contineat. Cumque traderentur, Privatus notarius dixit: Exemplar tractoriæ (Quidam mss. Exemplum tractoriæ, seu tractoriæ) episcopi urbis Romæ. Dilectissimis fratribus, etc.) Hic forte quod dicitur concilium Teleptæ « in Ecclesia Apostolorum » celebratum, si quis fictum esse suspicet ad imitationem verborum Siricii, « qui ad reliquias B. Petri » convenisse se præfatur; eo iniquior videbitur illa suspicio, quod in quavis orbis parte dicatas Apostolis Ecclesias haberi insolens non est.

XI. *Teleptense concilium suppositionis suspectum immerito dici.* — His probe consideratis, judicet quisque meritis conjecturis ut suppositum rejicere liceat concilium Africanum in pervetustis exemplaribus, ac nominatim Corbeiensi, quod medio sæculo vi recentius non est, asservatum, et Ferrandi diaconi Afri, qui eodem sæculo vi ineunte florebat, auctoritate fultum; concilium, inquam, in quo notantur dies et consules quibus habitum est, locus in quo celebratum, episcopus qui ei præfuit, et cæteri episcopi qui eidem interfuerunt: tametsi tot in notis nihil deprehendatur, quod non consentiat aut repugnet historice veritati. Certe Donatianum anno 411 Teleptensis Ecclesiæ episcopum exstitisse ex Collatione Carthaginensi habemus. Eundem saltem ab anno 416 Bizacenæ provinciæ primatem fuisse testis est illius concilio Milevitano n subnexa subscriptio, idque diserte firmat canonum Eccles. Afric. Codex c. 127. Eum quoque ad annum 418, quo Teleptense concilium consignatur, superstitem fuisse fidem facit generalis Africae synodus, prout apud Lab. to. II, pag. 1578, legitur, kalendis Maiis ejusdem anni 418 habita. Nec repugnat, provincialium synodum aliquanto ante generalem vel propriorem negotiorum causa, vel ut res ad generalem deferendas præparet, celebrari. Præterea Vincentium et Fortunatianum, qui Teleptæ interloquuntur ut Proconsularis provinciæ legati, alias etiam eodem munere functos esse tum ex Milevitano n concilio c. 27, tum ex Codice can. Afric. Eccl. cap. 97 et 127 discimus.

XII. *Tractoriæ nomine quid intelligatur.* — *Tractoriæ* seu *tractoriæ*, vel *tractatoriæ* vocabulum, quo donatur hæc epistola, et in quo exprimendo eadem

apud Augustinum est veterum cōdicum varietas, ad ecclesiasticum n-um a jure civili translatus fuit. In Codice Theod. lib. viii, specialis est titulus 6, de tractoriis et statusis, ubi tractoria id est quod epistola, qua castrensibus munus absolutū dōmum dimittebātur, ut etiam liquet ex lib. vii, tit. 18, leg. 11. Alias diploma sonat, quo publicè vel auctoritatē vel executionis accipiendæ sit potestas. Eo Afri ad ecclesiasticas litteras enuntiandas uti solent. Hac voce apud Augustinum epist. 43, h. 8 et 9, indicatur epistola, qua episcopi ad synodum vocabantur: at Serm. 2 in Psal. 36, n. 19 et 20, epistola synodica Maximianistarum per universam Africam missa tum ab ipso Augustino tum a Maximianistis Tractoria seu Tractoria nuncupatur. Eadem voce Augustinus epist. 43, n. 8, litteras intelligit per totum orbem terrarum missas super eorum nomi- ne qui vel fuerint convicti, vel de objectis criminibus respondere pertinaciter noluerint. Eodem intellectu Marius Mercator in Commonit. Tractoriam appellat Zosimi epistolam de Pelagii et Coelestii damnatione omnibus ecclesiis inscriptam.

EPISTOLA V.

B. SIRICII PAPÆ AD EPISCOPOS AFRICÆ.

Stricius cum synodo ubi edisseruit quanta episcopis cura esse debeat de Ecclesie munditie, præcepta vetera a nonnullis jam neglecta restaurare studens, statuit qualiter ordinandi episcopi, ne clericus viduam ducat uxorem, nec ad clerum admittatur qui viduam duxerit, aut qui post remissionem peccatorum cingulum militiæ secularis habuerit; ne ex aliena ecclesia clericum quis ordinet. Item de objectis non suscipiendis. De recipiendis Novatianis et Montensibus, qui ad Ecclesiam redeunt. De continentia sacerdotum ac levitarum. Ut iudicium misericordie non desit.

Dilectissimis fratribus et coepiscopis per Africam, C
SIRICIUS A.

1. Cum in unum plurimi fratres convenissemus ad sancti apostoli Petri reliquias, per quem et apostolatus et episcopatus in Christo cepit exordium, b placuitque propter emergentes plurimas causas, quæ

a Tres mss. Colb. cum Fossat. et Corb. necnon Merlinus voci Siricius proxime subjiciunt, Diversa quævis cum in unum. Alie hic retinendum id, quod præmonuimus, hanc nimirum epistolam primum Romanæ synodi episcopis scriptam, ac postmodum per diversas provincias, nominatimque ad Afros, primæva inscriptione mutata et ad ipsos Afros accommodata, missam, tantum e Teleptensis concilii gestis, quibus inserta erat, ad nos pervenisse.

b Solus Quesn. placuit, sublata conjunctione que. Hujusmodi pleonasmus præsertim Gregorio familiarissimus est, apud quem secundum mss. exposita quæstione, ideoque, pro simplice ideo, subjici solet. Unus ms. Colb. placereque. Cæteri, ut apud Merlin., placereque. Totum hoc exordium quamvis Quesnelo Dissert. 43, c. 5, n. 3, fortuitam synodum sonet, concilio tamen prius indicto apte congruere Baluzius recte probat.

c Desideratur apud Quesn., conscientia nostra. In ms. Corb. exstat quidem conscientia, sed deest nostra. Mox editi, Merlino excepto, hac de re, ubi allis in libris, Qua de re, sioc est, Quare, Quamobrem. Eodem intellectu in epistola sequenti n. 5 videri sumus, Qua de re videt, et in epistola 7, n. 5: Qua de re necessarium fuit. Quod observavimus, ut trimum illarum epistolarum unum auctorem esse vel inde confirmetur.

d Particulum præ hic Quesnellus præponit. Incom-

in aliquantis non erant causæ, sed crimina, de cetero sollicitudo esset univoque in Ecclesia curam injunctam habere; sicut apostolus prædicat Paulus (Eph. 4, 27), taleni Deo Ecclesiam exhibendam, non habentem maculam aut rugam, ne per alicujus mortide oris afflatam, e conscientia nostra contumina videretur. Quæ de re, meliori consilio id sedit. Propter eos maxime, qui in præsentia, d valetudine corporis aut fessæ ætatis causa, adesse minime poterant; quò b perpetua istiusmodi forma servetur, litteras tales dare placuit, non quæ nova præcepta aliqua imperent, f sed quibus ea, quæ per ignaviam desidiamque aliquorum neglecta sunt, observari capiāmus, quæ tamèn apostolica e et patrum constitutione sunt constituta, sicut scriptum est: State, et tenete traditiones nostras sicut per verbum, sicut per epistolam (II Thess. ii, 14): Illud certè vèstram debet mentem, dilectissimi fratres, vehementius exultare,

ut ab omni labe sæculi sitis immunes ad Dei conspectum securitè veniamus. Non enim effimus immunes, h quia præsumus plebibus; cum scriptum sit, Cui multum creditum fuerit, plus ab eodem requiritur (Luc. xii, 43). Ergo quoniam non pro nobis tantum, sed pro populo credito cogimur præstare rationem, populum disciplina deifica i humitem credere debemus. Existerunt enim nonnulli, qui statum istarum non tenentes, castitatem Ecclesiæ præsumptione sua violaverunt, voluntatem populi sequentes, Deique iudicium non timèntes.

2. Ergo ne pari morè silentio connivere alique adhibere consensum talibus videamur, unde gehennæ pœnas possimus incurrere, dicente Domino, Furem videbas, et currebas cum eo, et cum viduæ portionem tuam ponebas (Psal. xlii, 18): hæc sunt, quæ deinceps k intuitu divini iudicii omnes catholicos episcopos expedit custodire.

modum vero, quod ex hoc loco vult certam suppositionis argumentum obijci, evanesca præter, ubi hæc de episcopis Romanæ synodo subjectis dicta intelligantur.

e Ita Merlin. cum mss. Alie vero editiones concil. cum Rom., perpetuo. Apud Quesn. istud quod perpetua istiusmodi forma servetur una cum sequente verbo placuit mittitur.

f In mss. ut apud Merlin., sed et. Apud Quesn., sed quia et.

g Quesn., apostolica patrum sanctione. At mss., apostolica (vel apostolica) patrum constitutione. Inceptæ lectioni suffragatur illud Carthaginensis II concilii can. 2: ut quod Apostoli docuerunt, et ipsa veterum antiquitas, nos quoque custodiamus.

h Ita tres posteriores mss. ac Merlin. Hic duo Crab. qui prætinuit. Cæteri libri, Hic et prætinuit.

i Vox humilem apud Quesn. desideratur. Merlin. præter disciplinam deificam (ceteri alii sic addunt et humilem. In mss. Fossat. et uno Colb. referre est disciplina Dei humilem. In altero Colb., disciplinam deificam humiliter. Alios duos Colb. cum Merlin. consentientes sequimur.

j Edit. Rom. et concil., indorum constitutiones: refragantibus aliis libris.

k Fossat. mss., deinceps catholicos, ceteris intermedis verbis. Hi autem voce omnes, si intelligantur episcopi quibus primum epistola inscripta est.

I. Primum, ut extra conscientiam sedis apostolicæ, hoc est primatis, nemo audeat infringere. In legem enim iudicium est, quod plurimorum sententia confirmatur.

II. Ne unus episcopus episcopum ordinare

In uno ms. corrupte, hæc est prima testatio. In aliis duobus, hoc est primates. Quesn. suppresso hoc est, restituit primates. Rectius in veterrimo Corbeiensis et aliis mss. ut in edit. Rom. et eoyc. hæc est primatis. Mea nempe sententia primum Romano in concilio episcoporum Italorum causa scriptum erat, Ut extra conscientiam sedis apostolicæ nemo audeat ordinare, subaudita voce episcopum. At ubi ad Afros perla est hæc epistola, illi decretum idem ad usum ecclesiæ suæ accommodantes, verbis apostolicæ sedis interpretationem adjecerunt, hoc est primatis. Neque hæc in re alio modo recesserunt a Siricij mente. Dubium enim non est, quin si is papa propter Afros hæc epistolam proximè scripsisset, ipse hoc decretum aliter concinnavit in hunc modum, Primum ut extra conscientiam primatis nemo audeat ordinare; quomodo postea idoneus Siricij interpres Innocentius in epistola 2 ad Victricium Rotomagensem sic illud ad Gallicanam disciplinam aptatum temperavit: Primum ut extra conscientiam metropolitani episcopi nullo audeat ordinare. Et id quidem Romani pontificis jus, quo in Italia seu in ecclesiis ipsius synodo subjectis episcopos ordinari citra ipsius conscientiam non liceret, notari ac firmari videtur Nicæni concilii canone 6, ubi synodus Alexandrinæ præfati de more tribui vult per Ægyptum, Libyam atque Pentapolim jus ei simile, quo Romanus antistes in suburbicariis, ut loquitur Rufinus, ecclesias possidebatur. Propriam autem Africæ morem circa episcoporum ordinationem Afri in concilio Carthaginiensi explicant atque can. 12 stabiliunt. Cum enim Numidius episcopus dixisset, Aliqui episcopi usurpatione quadam existimant, contempto primato cujuslibet provincie suæ, ad desiderium populi episcopum ordinare; ab universis dictum est: Placet omnibus, ut inconsulto primato cujuslibet provincie tam facile nemo præsumat, licet cum multis episcopis, in quocumque loco, sine ejus, ut dicitur est, præcepto episcopum ordinare. Si autem necessitas fuerit, tres episcopi, in quocumque loco sint, cum primatis præcepto ordinare debeant episcopum. Vide et Codicem eccl. Afric. cap. 13. Hinc disciplinæ Augustinus, cum in Fas-alensi castello episcopum ordinandum constituisset, morem gessit, ut in ejus epistola 1 ad Cælestinum papam num. 5 visuri sumus. Ad alias provincias quod attinet, jus obtinebat commune, quod Nicæna synodus can. 6 sic explicat: Generaliter clarum est, quod si quis præter sententiam metropolitani factus fuerit episcopus, hunc magna synodus defuncti episcopum esse non oportere. Quocirca Siricij, qui episcopis synodo suæ subjectis scripsit, Ut extra conscientiam sedis apostolicæ nemo audeat ordinare, si propter Afros primario decretum hoc edidisset, scripsisset dubio procul, ut diximus, Ut extra conscientiam primatis nemo audeat ordinare; si propter Gallos aut Hispanos, stylum perinde, atque Innocentius postea, mutasset, ac dixisset, Ut extra conscientiam metropolitani episcopi nullus audeat ordinare. Non enim nova præcepta imperare, sed vetera constituta restaurare se velle ab initio proficitur. Et quidem triplex mos prædictus ad eundem redit. Nam et Romanus antistes in suburbicariis ecclesiis, et primas in unaquaque Africæ provincia id erant, quod in aliis orbis Christiani regionibus metropolitanus. Hæc certe mens fuit Ferrandi diaconi in Breviario n. 4, ubi habet: Ut episcopus a tribus ordinetur, consentientibus aliis per scripturæ confirmationem metropolitani vel primatis. Concilio Nicæno tit. 4, item tit. 6, concilio Antiochæno tit. 18, concilio Laodicensi tit. 12, concilio Carthaginiensi sub antistite Genetilio tit. 10, concilio universali Carthaginiensi tit. 48, concilio

presumat propter arrogantiam; hec futurum beneficium præstitum videatur. Hoc enim in synodo Nicæna (Can. 4) constitutum est et definitum.

III. Item, si quis post remissionem peccatorum,

Zellensi ex epistola papæ Siricij. Ita ille epistola Siricij Zellensive concilio nihil aliud constitutum sentit ac docet, quam quod in prænotatis conciliis docetur; adeo ut circa episcoporum ordinationes quod sibi jus vindicat Siricij in ecclesiis eorum ad quos epistolam istam primario destinavit, hoc Ferrandus vel primati in Africa, vel metropolitani in aliis provinciis tribui non ambigat. Hinc igitur non vobis sed synodus tum epistola hujus, tum Teleptensis concilii certum habebat argumentum. Nullis enim nisi Afris venisset in mentem, verbis apostolicæ sedis explicationem hoc est primatis adjicere. Neque minus certo inde conficitur, epistolam hanc non ex alio Innocentij, sed Innocentij epistolam ex ista Siricij fuisse expressam. Perspicuis quippe Innocentij verbis obscura et ad seipsum, cujus Quænellus suspensionem injicit, minus idonea, subdolos artifex nequaquam substituisset.

Ita ms. Corb. cum duobus Colb. ut et apud Innocentium. Alii vero duo, consequatur. Solutus Quesn. consecratur. Editores alij, consequitur.

Vox episcopum a pervetusto ms. Corb. abest non solum hic, sed et in epistola 2 Innocentij ad Victricium. Hæc Siricij verba Ferrandus diac. in Breviario n. 6 mutavit atque interpolavit in hunc modum: Ut unus episcopus episcopum non ordinet excepta ecclesia Romana. Quæ exceptio quæ ratione intelligi possit, Baluzius in laudata Dissertatione pag. 1252 explicat. Cæterum in Chalcedonensi concilio act. 11, pag. 693, legitur Bassianus ab uno Olympio Theodosiopolis præsule episcopus Ephesiorum institutus, et exinde tamen tum Procli tum aliorum episcoporum communiore donatus. Verum ipse Olympius sese vim passum obtinens, objecisse tum testatur, Quoniam extra rationem canonum est, solum episcopum disponere ecclesiam, et maxime tantæ metropolis. Insuper sive hæc ille vere, sive mendaciter dixerit, proprie Bassianum non ordinavit, sed jam antea a Memnone Evazorum episcopum ordinatum, ut in eodem concilio pag. 688 exprimitur, tantum in Ephesio sede instituit. Hæc spectat quod Theodoretus lib. v hist. eccl. c. 23, Evagrium contra ecclesiasticas regulas ordinatum asserit, quia solus Paulinus eum elegerat, cum absque tribus episcopis ordinationem cujusquam fieri canones vident. Unde et qui in synodo Reginisburg. condecorati episcopi, consulto prius Leone III, chorepiscopus non esse episcopos hæc maxime ratione deflimerunt, quia nec ad quamdam civilis episcopalem sedem titulati erant, nec canonice a tribus episcopis ordinati; quod et in Capitulari Aquisgranensi anni 803, c. 4 et 6, p. 581 et 583, repetitur. Levius est quod Quænellus cap. 5, et 6 ex verbis propter arrogantiam, adversus epistolam hujus veritatem infert: Quasi, inquit, licuerit, modo citra arrogantiam fieri. Hoc enim arguendum genere nihil magis conficitur quam eo, quo nonnulli, ipsa Siricij a-tate, ex verbis Matth. 1, 25: Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, Mariam a Josepho post partum Christi cognitam volebant. Sed hujus decreti confirmandi ea Siricij maxima ratio fuit, quia a Nicæna synodo sancitum erat.

Quæ videlicet per baptismum percipitur. Quocirca Ferrandus diac. in Breviario n. 3 hoc decretum velut ex concilio Zellensi laudans, illud planius ita reddendum judicavit: Ut qui post baptismum seculari militiæ nomina dederit, ab ordinatione arceatur. Similiter et concilium Toletanum anno 400 habitum can. 8 sancit: Si quis post baptismum militaverit, et christianitatem sumperit, ut cingulum, etiamsi graviora non admiserit, si ad clerum admissus fuit, diaconii non acci-

cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad clerum admitti non debet.

IV. Ut mulierem, ^a id est, viduam clericus non ducat uxorem.

V. Ut is, qui laicus viduam duxerit, non admittatur ad clerum.

VI. Ut de aliena Ecclesia ordinare clericum nullus usurpet (*Nicæn. concil. c. 7, Antioch. c. 22, Sardic. c. 18 et 19*).

VII. Ut abjectum clericum alia Ecclesia non admittat (*Nicæn. concil. c. 5, Antioch. c. 6, Sardic. c. 16*).

VIII. Ut venientes a Novatianis vel ^b Montensibus,

piat dignitatem. Disciplinæ hujus in canonibus ad Gallos missis, quos Sirmondus et alii Innocentio, nos ipsi Siricio adjudicandos putamus, can. 4 ratio ista suggeritur : *De eo, qui militaverit jam fidelis militiæ sæculari, notitia est quod utatur publica libertate; quis enim potest illum custodire, quis negare vel spectaculis interfuisse, vel pecuniæ utilitate impulsus, a violentia et injustitia immunem esse non potuisse?* Quam ob causam Siricius in epistola 1, ad Himerium, n. 13 et 14, nullum ad clerum admittit, nisi qui vel ab infantia, vel in graudiori ætate, eo ipso tempore quo baptismum suscepit, sacræ militiæ in lectorum aut exorcistarum numero nomen dederit. Adeo irreprehensum voluere patres nostri, quisquis Dei obsequio consecraretur.

^a Quesn. suppressit id est. Decretum hoc et Ferrandus num. 3 sic laudat, *Ut mulierem clericus non ducat uxorem*, illudque totidem verbis Innocentius epistolæ suæ ad Victricium inseruit. Unde suspicio est, verba ista, *id est viduam*, ex marginali nota in textum irrepsisse. Ambigua quidem est mulieris vox, et interdu de femina viri ignara intelligitur; frequentius tamen maritatum sonat. Hinc Hieronymus epist. 83, ad Oceanum, pluribus ea de re prolatis Scripturæ testimoniis subjicit : *Mulierem, id est γυναικα, juxta græci sermonis ambiguitatem, in his omnibus testimoniis intellige*; moxque notat unius uxoris virum ita unius mulieris virum posse intelligi, *ut ad coitum magis referatur, quam ad dotatas tabulas*. Ita et Ambrosius licet lib. de Insult. virg. c. 5, n. 36, mulieris nomen non corruptelæ, sed sexus vocabulum esse propugnet, aliud tamen vulgo sonare non negat. Et ad hunc quidem vulgi usum ipse cum aliis episcopis infra epist. 8, ad Siricum, n. 3, sermonem accommodat, ubi legere est : *Per mulierem cura successit, per virginem salus evenit*. Eodem sensu et ad Vercellenses epist. 69, n. 35, ita scribit : *Per virum autem et mulierem caro ejecta de paradiso, per virginem juncta est Deo*.

^b Fossat. ms., *Montanis*. Epiphanius Ancorati capite 13 observat Novatianos Romæ *Montenses* (μοντησιους) vocari, nulla alia, ut videtur, nisi hujus epistolæ et alterius Innocentii auctoritate, cum memorata utrobique *Montensium* et *Novatianorum* nomina synonyma existimasset. Baronius ad annum 254, n. 38, primum nominis *Montensium* ortum inde repetit, quod Felicissimus schismaticus suos in montibus colligere cœpisset : eamque opinionem nisi putat Cypriani epistola 38, ubi is præsul Felicissimum comminatum narrat fore ut *secum in monte non communicarent, qui nobis* (hoc est Cypriano) *obtemperare voluissent*. At siue Cyprianus siue schismaticus Felicissimus de monte ibi loquuntur, qui non Romæ, sed Carthagine situs erat. Donatistas vero Romæ hoc nomine nuncupari consuevisse locuples testis est Augustinus lib. de hæres. c. 69, ubi de illis ait : *Illi hæretici in urbe Roma Montenses vocantur*; est epist. alias 165, num. 163, n. 2 : *Ex Africa ordinatum miserunt, qui paucis præsidens Afris in urbe Roma Mon-*

A per manus impositionem suscipiantur, ^c præter eos quos rebaptizant.

3. Præterea quod dignum et pudicum et honestum est suademus ^d, ut sacerdotes et levitæ cum uxoribus suis non coeant (*Æneas Paris. lib. cont. Græc. c. 102*): quia ^e in ministerio, ministerii quotidianis necessitatibus, occupantur. Ad Corinthios namque sic Paulus scribit, dicens : *Abstinete vos, ut vacetis orationi* (1 Cor. vii, 5). Si ergo laicis abstinentia imperatur, ut possint deprecantes audiri : quanto magis sacerdotes utique omni momento paratus esse debet, munditiæ puritate securus, ne aut sacrificium ^e offerat, aut baptizare cogatur? Qui si contaminatus fuerit

B *tensium seu Cutzupitanorum vocabulum propagavit*. Sic nimirum eos Hieronymus in Chronico ad annum 360 appellatos tradit ab Ecclesia, quam Romæ primam in monte habere cœperunt : non in ipso quidem montis vertice, sed in ejus sinu, ut Opiatus lib. ii explicat his verbis : *Locum ubi colligerent (Romæ) non habebant. Sic speluncam quamdam foris a civitate gradibus sepservunt, ubi ipso tempore conventiculum habere potuissent, unde Montenses appellati sunt*. Quocirca Honorius imp. Cod. Th. lib. xvi, tit. 5, leg. 42, istud edicit : *Omnia, quæ in Donatistas, qui et Montenses vocantur, etc.*

^c Quesn., *eo quod rebaptizant*. Nostri quoque mss. ex eo quod rebaptizant, nisi quod in uno exstat rebaptizent, et in altero rebaptizentur. Vera hujus loci lectio et intelligentia ex Innocentii epistola 2, n. 11, repetenda est. Ex utraque discimus non Montenses seu Donatistas tantum, sed et Novatianos rebaptizare ad se venientes consuevisse. Hoc ipsum confirmant tum apud Ambrosium auctor comment. in 1 Cor. i, 14, tum Cyprianus sub initium epistolæ 73, ad Jubaianum, citatus ab Augustino lib. iii de Baptismo contra Donat. c. 10. Eos autem qui rebaptizati fuerant, Innocentius loco citato nonnisi *sub longa poenitentia satisfactione* admittit, adeoque a clero arceat. Neque etiam permittit Carthaginense V concilium can. 11, *ut unquam ad clericatus gradum promoveantur*. Idem sanciant et Leo epist. 16, ad Januarium, et Felix II epist. 11, c. 5, n. 8.

^d Duo mss., *suademus sacerdotes et levitas*. Alii duo, *suademus quid sacerdotes et levitæ*.

^e Ita unus ms. Colb. faventibus cæteris. Nam vetus Corb. exhibet, *in ministerium ministerii in quotidianis*. Duo alii cum Fossat. quos et Merlinus sequitur, *in ministerio ministri quotidianis*. Quesn. suppressa ministri voce retinuit *in ministerio quotidianis*. Crab. ejusdem vocis loco præter veterum codicum fidem substituit *divino*, ac legit, *in ministerio divino quotidianis* : quæ lectio exinde in edit. Rom. et concil. obtinuit. Non displiceret, *quia hi ministri ministerii quotidianis*. Simplicior ac planior est hæc Innocentii epist. 2, n. 12, *quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur*. Inter illas autem necessitates, quæ continentis legem memoratis gradibus imponunt, hanc Siricius epist. 10 recenset, *ut Deo nostro in his quæ quotidianis offerimus* (et quibus ministrant diaconi) *sacrificiis placeamus*. De eadem re Carthaginense II concilium can. 2 sic loquitur : *Concedet sacrosanctos antistites et Dei sacerdotes, necnon et levitas, vel qui sacramentis divinis inserviant, continentes esse in omnibus : quo possint simpliciter quod a Deo postulant impetrare*. Ubi obiter observare est, *sacerdotum Dei* vocabulo, quo vulgo ab antiquis episcopi designantur, presbyteros ab hoc concilio enuntari.

^f *Abest vos* ab omnibus mss. sed in epistola 2 Innocentii exstat.

^g Quesnellus, qui *offerre* hic legit, dissert. 15, c. 5, n. 9, leviuscule sugillat hunc locum, quasi edicatur sacerdos omni momento cogi posse ad offe-

caruali concupiscentia, quid ^a faciat? Excusabit? Quo pudore, qua mente usurpabit? Qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit, cum dictum sit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil mundum* (Tit. 1, 15)? Qua de re hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod potest jure etiam gentilitas accusare. Forte ^b hoc creditur; quia scriptum est, *Unius uxoris virum* (1 Tim. III, 2). Non ^c permanentem in concupiscentia generandi dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admisit, qui ait: *Vellem autem omnes homines sic esse, sicuti et ego* (1 Cor. VII, 7). Et apertius declarat dicens: *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu* (Rom. VIII, 8).

4. Hæc itaque, fratres, si plena vigilantia fuerint ^B ab omnibus observata, cessabit ambitio, dissensio conquiescet, hæreses et schismata non emergent, locum non accipiet diabolus sæviendi, manebit unanimitas, iniquitas superata calcabitur, charitas spirituali fervore flagrabit, pax prædicata labiis cum voluntate concordabit: pax utique Dei nostri, quam Salvatore ipse jam proximum passioni servandam esse præcepit (Joan. XIV, 27), et hæreditario nobis jure reliquit, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* (Philip. II, 2 et 3): et dictum Apostoli (1 Thess. II, 4), ut unanimes, unum sentientes, permaneamus in Christo, nihil per contentionem

rendum: cum natus ejus intellectus sit, sacerdotem ^C ad offerendum aut baptizandum omni momento paratum esse debere. Qua in sententia nihil absurdum, aut falsi, si nullum sit momentum, in quo ad baptizandum cogi possit.

^a Unus e mss., *quid faciat excusare?* Non displiceret, *quid valeat* (supplendo eum) *excusare?* Alter, *quid faciet? quid excusabit?* Alius, *qualiter se excusabit?*

^b Vocula *hoc*, in vulgatis ommissa, revocatur omnium mss. auctoritate: quasi diceretur, Forte hoc, quod illicitum prædicamus, creditur licere. Istud etiam Innocentius ita epist. 2, n. 12, expressit: *Sed forte licere hoc credit, quia scriptum est.* Quo in loco aliisque similibus liquet, Innocentium Siricii interpretem egisse, et quod ille strictim atque obscurius scripserat, paulo explicatius atque nitidius enuntiare studuisse: adeoque verum Siricium Innocentio, non hunc Pseudo-Siricio prævisse. Glossema autem sapit, quod apud Quesn. hic legitur: *Forte creditur posse presbyterum, vel potius debere uxorem habere, quia scriptum est.* Nil certe in nostris mss. aut etiam in exemplaribus ejus codicis quem ille vulgavit, quidquam simile reperimus.

^c Edit. Rom. et concil. præter Merlin. *permanentem*. Rectius alii libri, *permanentem*, videlicet dixit vel intellexit (qua loquendi ratione Ambrosius epist. 63, ad Vercell., n. 62, ait, *Habentem enim dixit filios, non facientem*): sed propter continentiam futuram, qua ei non licet conjugium iterare, qui sacerdotium quaerit; aut si iteravit, hanc dignitatem sperare. Mox laudatam Ambrosii epistolam videsis.

^d Quesn., *canonum*. At cæteri omnes libri, *canonis*, vel mendose *canones*.

^e Unus e mss. Colb. cum Quesn., *quæ... pertrahat*. Verius alii libri, *qui... pertrahant*. Cum misericordia, qua labentibus porrigitur manus, conjungendum esse adionemur iudicium, quo caveatur ne ii quibus porrigitur manus, currentem secundum canonis rationem secum pertrahant in ruinam, et ipsi

nobis, neque per inanem gloriam vindicantes, nec hominibus, sed Deo nostro salvatori placeamus. His præceptis omnibus si fideliter voluerimus obedire, (Philip. IV, 7) custodiet Dominus corpora nostra et animas nostras in diem, qua redditurus est unicuique secundum opera sua (Rom. II, 5). Si quis sane inflatus mente carnis suæ, ab hac ^d canonis ratione voluerit evagari, sciat se a nostra communione seclusum, et gehennæ pœnas habiturum.

5. Præterea misericordia cum iudicio esse debet. Talibus enim oportet labentibus manum porrigere, ^e qui sic currentem non pertrahant in ruinam. Data Romæ ^f in concilio episcoporum 80 sub die 8 idus Januariæ post consulatum Arcadii augusti et Bau-tonis v. c. cons.

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUENTEM.

I. *Quibus primario scripta sit.* — Epistolam illam non modo collectionis Isidori, sed et alterius antiquioris, quam Hispanam vocamus, codices exhibent. Quod num. 2 legitur, « Etiam de longinquo veniant ordinandi, ut digni possint et plebis et nostro iudicio comprobari, » indicio est, eam ad illos episcopos scriptam esse, quibus ordinare « extra conscientiam sedis apostolicæ » non licebat, hoc est ad eos, quibus superior epistola 5 primario scripta est. Neque tamen idcirco falsa, etsi non primaria est quæ nunc obtinet, illius inscriptio. Eo enim jure « orthodoxis per diversas provincias, » quo proxima « fratribus et conepiscopis per Africam » inscribi potuit. Nempe Siricium omnium ecclesiarum curam ad se pertinere pro certo habens, decessores

canoni exitium afferant.

^f Quesnello dissert. 15, c. 5, n. 10, id objicienti, *Non memini me umquam legere epistolam antiqui alicujus pontificis Romani, quam Romæ datam, vel in concilio episcoporum, in fine notaret, Stephanus Baluzius pag. 1354, exempla in memoriam revocat tum epistolæ Hormisdæ ad Anastasium imp. per Theopompum et Severianum missæ, tum epistolæ Joannis II, ad Justinianum augustum, tum aliarum duarum Gregorii Magni, quæ Romæ datæ ad calcem notantur. Præterea quomodo hæc epistola Italici primario scripta, et Afris postmodum missa Romæ data in concilio 80 episcoporum ad calcem notatur, ita et aliam huic similem Damasi epistolam 3, quæ Illyrici episcopis primario scripta, etiam Orientalibus deinde missa est, prænotari legitimus Exemplum synodi habitæ Romæ episcoporum 93. Id vero quod una præ se fert in fronte, alteram ad calcem exhibere quid repugnat? maxime cum quæ ad auctoritatem conciliandam in fronte præfigitur nota, eandem pari ratione ad calcem rejecta conciliet. Papebrocius autem in Propilæo, pag. 60 d, novos consules sæpius ante anni exordium publicari solitos, adeoque nec Siricio Januarii 6 die ignotos fuisse pro certo ponens, chronicas illas notas rejicere non dubitat ut adulterinas. Sed hunc Tillemontius to. X, pag. 791, refutat, et Ausonii, Saturnini, etc. exemplis ostendit, tunc circa anni dumtaxat exitum detectos fuisse consules, eosque Romæ Januarii 6 die ignorari facile potuisse. Quod si aliis annis contigit, nominatim anno 386, quo Honorius quatuor mensium infans et Evodius Maximo tyranno addictus consules creati sunt, concedendum est minime acceleratam esse eorum promulgationem. Visuri sumus et infra Innocentii epistolæ 29 et 31, tametsi 27 die Januarii anni 417 conscriptas, post consulatum Theodosii VII et Junii Quarti consignari. Quod indicio est, Innocentium tunc temporis novos consules Honorium et Constantium ignorasse.*

suos ac nominatim Liberium imitatus, a quo et ad provincias generalia decreta missa 1 esse ipse epist. 1, n. 2, memorat, ubi alicujus Ecclesie causa dederat responsa, quæ ad aliarum utilitatem conferre posse arbitrabatur, hæc ad illarum notitiam perferri curabat. Hujus rei testis est ipsius epistola 1, in qua quæ ad Hlimerium rescripsit, et in omnium episcoporum perferri notitionem 2 jubet. Quocirca neminem offendere debet, quod inscriptio præ se ferat et papæ 3 nomen. Hoc enim non ab ipso Siricio, sed ab eo qui ad diversas provincias epistolam ejus transmissam fuisse annotavit, inditum credere est.

II. *Epistolæ hujus cum superiore consensio. Ea ipsa videri potest quæ Thusdri et Teleptæ recitata est.* — Optandum foret, ut ex prototypo, quod Italiae episcopis inscriptum erat, non ex eotypo quod aliarum provinciarum episcopis subiude traditum est, eam descriptam haberemus. Verum etiamsi supersunt loci, qui accuratiori aliquo exemplari, ex quo castigari possent, indigere videantur, nihil tamen est cur dubius censeri debeat Siricii fetus. Summa quippe est ejus cum epistola superiore consensio. Idem est utriusque scopus, nimirum ut quæ apostolica patrum constitutione, præsertim de ordinationibus, sancita sunt, observentur. In utraque non sententiæ solum, sed et locutiones eadem occurrunt, puta *qua de re pro quare*, ecclesiastici canonis dispositio, *cingulus militiæ secularis*. Ut in utriusque exordio divini iudicii metus ac traditionum servandarum studium, ita in utriusque fine christianæ charitatis et concordie commendatio eadem ratione inculcantur. Forte etiam litteræ, quæ num. 3 ante *multo fratrum consensu cucurrinse* dicuntur, non alia sunt ab epistola superiori, quam ampla ex synodo, Nicænorum canonum vindice, conscriptam esse constat. Quod si ita est, nihil prope ambigendum videtur, quin epistola, de qua disserimus, ea ipsa sit, quam in Thusdritano primum concilio, ac deinde in Teleptensi recitatam fuisse ex ipsius Teleptensis concilii processibus audivimus.

III. *Quo tempore scripta sit.* — Ad tempus quod attinet, istud Siricii de ambitiosis nonnullis, et qui, inquit, frequenter ingeruntur auribus meis ut episcopi esse possint, et quorum causa et aliquoties certatum est, ipsum tunc temporis in episcopaliibus oneribus sustinendis non novitum existitisse indicat. Verum si epistola, quam Siricius initio num. 3, et ante cucurrinse 4 memorat, superior intelligenda est, cum eam simpliciter ante cucurrinse dicat, nec addat *dudum* aut aliam particulam qua longius intervallum denotet, hæc superiore censeri potest non multo recentior. Inde fieri facile potuit, ut duæ illæ epistolæ, tamquam ad eosdem attinentes et proximis in conciliis editæ, simul in Africam mitterentur, ibique primum Thusdri, tum Teleptæ legerentur. Neque conjecturæ huic repugnat diversa litterarum illarum inscriptio: cum non ex eodem fonte, sed ex Africani concilii gestis sola superior, hæc autem aliunde ad nos pervenerit.

^a Ibid. *Rejecistis*. infra epistola 10, n. 2, ei suffragante.

^b Majoris perspicuitatis ergo hic supplere, contra ea.

^c In mss., *constituere*.

^d Ita mss. At editi, *non transitis*.

^e Editi post Crab., *observari*. Rectius Merlin. et mss. *observare*, hoc est, quantum sacerdotum sollicitudo vigilantiam debet adhibere.

^f Novitum. mss., *apostolice ordine*, tum cum cæteris, fructus, nisi quod in Navar. secundis curis *functus*, et in Rothomagensi nunc PP. Capucinorum, olim S. Sergii Andegav. secundis item curis, *fulsus*. In vulgatis prelatum est *functus*: sed magis placet *fulsus*, atque huic correctioni favet illud Leonis epist. 1, c. 5, ubi decessorum suorum firmat decreta, quibus salubriter constitutum est, ne primum aut secundum,

EPISTOLA VI,

SIRICII PAPÆ AD DIVERSOS EPISCOPOS.

- I. *Ut indignus nullus efficiatur episcopus.* — II. *Ut ignotus sacerdotium non detur.* — III. *Ut neophyti vel laici sacerdotes non fiant.*

Siricius papa orthodoxis per diversas provincias.

CAP. I. — 1. *Siricio ecclesiarum omnium cura.* Cogitantibus nobis metum divini iudicii, fratres charissimi, et post hanc vitam unumquemque prout gesserit recepturum, quid veniat in querelam tacere non licuit, sed nobis loqui necessitas imperavit, dicente propheta, *Exalta ut tuba vocem tuam (Esa. LVIII, 1)*. Et cui omnium ecclesiarum cura est, si dissimulem, audiam Domino dicente: *Rejecistis mandatum Dei, ut traditiones vestras statuatis (Marc. VII, 9)*. Quid enim aliud est, rejicere mandatum Dei, quam privato iudicio et humano consilio novis rebus constituendis liberius delectari?

2. *Majorum statuta non patitur violari. Magna cura adhibenda in clericorum ordinationibus.* Perlatum itaque est ad conscientiam apostolicæ sedis, contra ecclesiasticum canonem præsumi, et quæ ita sunt a majoribus ordinata, ut ne vel levî susurro debeant violari, proprias quasdam novas observationes inducere, et prætermissio fundamento, supra arenam velle et construere, dicente Domino: *Non transferes terminos, quos constituerunt patres tui (Prov. XXII, 28)*. Quod et Sanctus quoque Apostolus novi et veteris Testamenti prædicator monet, in quo locutus est Christus: *State, inquit, et tenete traditiones vestras, quas didicistis sive per verbum, sive per epistolam (II Thess. II, 14)*. Qua de re videt vestra sinceritas, in sacris ministeriis aut in ordinationibus vestris quantum sacerdotum magna cura et diligens sollicitudo debeat observare. Denique ad Timotheum loquitur: *Manus cito nemini imponere, neque communicaveris peccatis alienis (I Tim. V, 22)*. Quod propterea memoratis, ut examine habito, et probitate morum et ecclesiastico labore sit commendatior, qui vocatur in medium ut summum sacerdotium possit accipere, probatus iudicio, non favore; susceptus veritate, non gratia; et apostolico ordine fultus, non præcipiti voluntate.

3. *Ambitiosis non cedit Siricina.* De quo, charissimi mihi, ante vestram sinceritatem hujusmodi litteræ aut tertiam in Ecclesia gradum quisquam laicorum quibuslibet suffragis fultus ascendat priusquam ad hoc meritum per legitima augmenta perveniat. Neque enim temere Leonem ibi ad hunc præsertim Siricii locum respicere opinemur. Apostolicus autem ordo vocatur apostolica ordinatio, eaque in primis, qua Paulus neophytum ordinari voluit. Item summi sacerdotii nomine episcopalis intelligitur gradus. Quo sensu S. Gaudentius Brix. in Serarone de ordinatione sua eos, a quibus fuerat electus, *summos sacerdotes* appellat.

4. *Quas duas voces, charissimi mihi, media virgula separat hactenus editi, sed eas et copulati posuit suadet similis locutio epistolæ 7, n. 3, ubi lecturi sumus dilectissimi mihi; et ut reipso copulimus postulat series orationis, qua Siricius se autem huius-*

cucurrerunt multo fratrum et consacerdotum consensu, ut hac vestra subscriptione firmata ecclesiastici canonis dispositio quæ apud Nicæam tractata est, confirmata suo merito fundatissima permaneret: ut tales videlicet ad ecclesiasticum ordinem permitterentur accedere, quales apostolica auctoritas jubet, non quales dico, vel eos qui cingulo militiæ sæcularis astricti olim gloriati sunt. Qui postea quam pompa sæculari exultaverunt, aut negotiis reipublicæ optaverunt militare, aut curam mundi tractare, adhibita sibi quorundam manu, et proximorum favore stipati, hi frequenter ingeruntur auribus meis, ut episcopi esse possint, qui per traditionem et Evangelicam disciplinam esse non possunt. Quantis hoc æffquoties certatum est viribus? Sed nihil tale potuit elici, quæ ratio non compellit. Etiam de longinquo veniant ordinandi, ut digni possint et plebis et nostro iudicio comprobari.

CAP. II.—4. *Monachi vagi ab episcopis, ut sumptibus parcant, ordinantur.* Quantum illicitum sit illud, æstimari non potest, ut transentes (sive simulent, sive sint monachi, quod se appellant), quorum nec vitam possumus scire nec baptismum, quorum fidem incognitam habemus nec probatam, nolint sumptibus adjuvare, sed statim aut diaconos facere, aut presbyteros ordinare festinent, aut, quod est gravius, episcopos constituere non formident. Charius apud illos dari sumptum est transeunti, quam sacerdotium. Non retenti, inde in superbiam exaltan-

non quidem accepisse, sed multorum fratrum consensu dedisse significat. Quocirca debium fere non est, quin proxime restituendum sit, ante ad vestram sanctitatem, ac librariis facili lapsu præpositio ad exciderit. De his autem litteris id quod subjicitur, apprime congruit epistolæ superiori, utpote quæ multorum episcoporum, scilicet 80, consensu de regulis in ordinatione clericorum servandis est conscripta, cujus decreta Nicænis consentanea sunt, et in qua nominatim a clero arcetur, qui cingulum militiæ sæcularis habuerit. Neque etiam ad eos, qui valetudine corporis aut fessa ætate præpedi adesse non potuerant, alia de causa videtur missa, nisi ut synodicam constitutionem subscriptione sua ratam facerent, et ab omnibus perpetua istiusmodi forma servaretur.

^a Merlin. ac mss., *eligi*. Hunc locum ita interpretamur: Nihil eorum, quæ ratio admittere non compellit, elici ex me potuit. Clarius hic, quam in epistola superiori, Siricius explicat, nomine eorum qui militiæ sæcularis cingulum habuerint, non tantum eos a se intelligi, qui in castris stipendia mernerunt, sed et eos qui reipublicæ negotiis obstricti sunt.

^b Hoc est, ni fallor, e Sicilia, Sardinia, aliisque regionibus quæ ad Romani pontificis diocesim seu synodum pertinent, quasque suburbicarias vocant. Si cui vero veniret in mentem, Siricius hoc sibi voluisse, ut quotquot ordinandi essent episcopi, undecumque Romam venirent, ipsismet confularetur Siricii verbis. In hac quippe epistola fundatissimam permanere jubet ecclesiastici canonis constitutionem quæ apud Nicæam tractata est. Ex Nicæni autem concilii dispositione ac præscripto can. 4 et 6, episcopos ordinandi potestas per unamquamque provinciam ad metropolitanaum pertinet. Simile itaque est hoc decretum superioris epistolæ capitulo 1.

^c Supple, quod a nonnullis committitur.

A tur, inde insuper ad perfidiam cito corrunt; quia fidem veram in ecclesiasticis toto orbe peregrini discere non asseruntur.

CAP. III.—5. *Ne legis loco ducatur quod semel ac secundo necessitas extorsit.* Certe etiam illud non fuit prætermittendum, ut quod semel aut secundo necessitas hæreticorum intulit contra apostolica præcepta velut lege licitum esse cepisse præsumi, neophytum (1 Tim. III, 6) vel laicum, qui nullo ecclesiastico functus fuerit officio, inconsiderate vel presbyterum vel diaconum ordinare: quasi meliores Apostolis sint, quorum audeant metare præceptum. Et qui non didicit, jam docere compellitur. Ita nullus reperitur idoneus clericorum? Nec inter diaconos, nec inter alios clericos invenitur, qui sacerdotio dignus habeatur; sed ad condemnationem Ecclesiæ laicus postulatur? Quod ne fiat ultra, admoneo. Prædico, ut unam fidem habentes, unum etiam in traditione sentire debeamus, probantes nos unanimes atque concordēs, pacifici in Christo et in observationibus apostolicis habere charitatem. Medio itaque Patre, et unigenito Filio ejus, et Spiritu sancto, et unius divinitatis Trinitate, convenio, ut in his fides catholica et disciplina nostra permaneat. Nec quisquam putet, tamquam ordinationes terrenas fieri, cum cœleste sit sacerdotium, ut fidelibus gloria maneat dignitatis ejusdem, et ante tribunal Christi ex hinc non habeat quod accuset.

^d Verbum est, quod a Crab. expunctum fuerat, et ex Merl. ac mss. revocatur, non ad sumptum, sed ad charius referendum est in hunc modum: *Charius est apud illos dari sumptum transeunti, etc.*, id est, vilius æstimant sacerdotium, quam sumptum peregrini. Deinde editi, *quam sacerdotium non retento. Inde in superbiam exaltatur: refragantibus mss.* Istud ita intelligere est: *Monachi illi non retenti, quorum fides ac mores probentur; sed statim cum sacerdotali gradu dimissi, inde in superbiam exaltantur.*

^e In vulgatis desideratur *cepisse*: quod ex mss. collectionis Hisp. supplimus. Mallemus *cepisset*, ac totum hunc locum ita legi: *non fuit prætermittendum, id quod semel et secundo necessitas hæreticorum intulit, velut lege licitum esse jam cepisset, contra apostolica præcepta a nonnullis præsumi, neophytum scilicet vel. Quod hic de neophyti seu laici ordinatione, quam hæreticorum necessitas intulit, dicitur, in Ambrosii maxime ordinationem cadere videtur; prudensque cavet Siricius, ne hoc alterovo simili exemplo quis abutatur ad legis in Ecclesia receptæ abrogationem.*

^f Istud argumentum fusius tractat Coelestinus I epist. 4, n. 4. Videndus etiam ea de re Zosimus epist. 9, n. 2, nec non Felix II epist. ad Cassarium Arelat. Quocirca Gregorius I præceptum, cuiuslibet visitatori datum ut episcoporum electioni præsit, claudere solet his verbis: *Provisurus ante omnia, ne ad hoc cujuslibet conversationis seu meriti laicæ personæ aspirare præsumant, et tu periculum ordinationis tuæ, quod absit, incurras.* Electores autem se alloqui consuevit: *omnes quos ex vobis de laica persona aspirasse constiterit, ab officio et communione alienos faciendos procul dubio noteritis.*

^g Hoc est, in eorum qui Ecclesiæ obsequio sunt mancipati, uno verbo ecclesiasticorum, injuriam atque contumeliam.

^h In uno ms. Colb., *diinitatis.*

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

I. Epistolam hanc recognovimus ad vetera exemplaria diversarum collectionum, Codicis videlicet a Quesnello vulgati, collectionis alterius non minus antiquæ in Colbertina bibliotheca asservatæ, necnon Hispanæ et Isidorianæ. In nullo autem titulo offendimus, quem ei Quesnellus indidit in hunc modum: *Siricii papæ ad omnes episcopos Italiæ super damnationem Joviniani et reliquorum hæreticorum virginitati derogantium*. Isidorus Hispalensis episcopus lib. de Script. eccl. c. 3, mentionem ejus faciens, ad *diversos episcopos missam* tradit; eique concinunt omnes nostri mss. in quibus *per diversos episcopos missa* prænotatur. Titulus, quem exhibemus, ex miss. collectionis Hispanæ descriptus fuit. Eundem servavit Isidorus Mercator; sed ei de suo addidit salutationem hujusmodi, *Siricius papa orthodoxis episcopis per diversas provincias salutem*. Salutationis hujus loco apud Crab. ac deinceps in aliis editionibus substitutum legitimus, *Siricius ecclesiæ Mediolanensi*. Verum nova illa inscriptio nulla, opinor, alia ratione nititur, nisi quod epistolam hanc Mediolanum missam esse, ad eamque Ambrosium cum sociis rescripsisse constat. Mabillonius autem itin. Ital. pag. 69, ubi epistolam hanc in Romano Valli-cellanæ bibliothecæ codice non *episcopo Mediolanensi*, sed *universis episcopis inscribi* monet, hoc tantum notare voluit, eam non *ecclesiæ Mediolanensi*, ut in editis circumfertur, sed *diversis episcopis inscribi*. Neque enim is codex a nostris dissidet, qui *diversos episcopos*, non *universos*, magno consensu exhibent. Iis, qui bibliothecam peregrinam obiter lustrant, ac deinde domum reversi quæ in ea deprehenderit observatu digna memoriter notant, condonandi sunt hujusmodi lapsus. Epistolam istam indicare videntur Hieronymus et Augustinus: Hieronymus quidem, cum initio libri adversus Vigilantium docet, Jovinianum « Romanæ ecclesiæ auctoritate » fuisse damnatum; atque in exordio lib. III adversus Pelag. repetit, Joviniani placita « olim Romæ, ac dudum in Africa condemnata » esse: Augustinus vero lib. II Retr. c. 12, ubi cum Joviniani hæresim in urbe Roma multum valuisse præmisisset, subjecit: « Huic monstro sancta Ecclesia, quæ ibi est, fidelissime ac fortissime resistit. » Ideo quippe Siricius epistolam istam scripsisse se testificatur, ut ea, quæ Romæ in Joviniani condemnatione gesta erant, ab episcopis non ignorarentur.

II. Tempus, quo scripta est, ex sequenti expiscari licet. In hac enim Jovinianum ac socios Roma pulsos, Mediolanum ad Theodosium imperatorem confugisse non obscure innuitur. Atqui Theodosius, cum Maximum debellasset, quod anno 388 alii Augusto mense, alii Septembri contigisse volunt, Mediolanum primum accessisse dicitur: eumque inde anno 389 idibus Junii Romam venisse, et cum ibi

A triumphum egisset, kalendis Septembris Mediolanum rediisse historica monumenta fidem faciunt. Ex quo consequens est, ut hæc epistola, si ante Theodosii triumphum collocetur, anno 388 habente non sit anterior; si post differtur, anni 389 exitum haud multo intervallo antecedere censenda sit.

EPISTOLA VII,

SIRICII PAPÆ AD DIVERSOS EPISCOPOS MISSA ADVERSUS JOVINIANUM HÆRETICUM EJUSQUE SOCIOS AB ECCLESIE UNITATE REMOVENDOS.

Joviniani ac sociorum perversam doctrinam publice prodit, ejusque præcipuos auctores nominatim damnatos denuntiat.

Joviniani quæ doctrina diabolo auctore. — 1. Optarem semper, fratres charissimi, dilectionis et pacis vestræ sinceritati gaudia nuntiare, ita ut vicissim discurrentibus litteris, sospitalis vestræ^a juvantur indicio. ^b At vero quia non patitur nos quiete ab incursione sua vacare hostis antiquus ab initio mendax, inimicus veritatis, æmulus hominis, quem ut deciperet, se ante decepti; pudicitia adversarius, luxuriæ magister, crudelitibus pascitur; abstinentia^c puniendus, odit jejunia, ministris suis prædicantibus^d dum dicit esse superflua, spem non habens de futuris, Apostoli sententia repercussus, dicentis: *Manducemus et bibamus; cras enim moriemur* (1 Cor. xv, 32).

2. *Quam perniciosa dum latebat.* — O infelix audacia! o desperatæ mentis astutia! Jam incognitus sermo hæreticorum intra Ecclesiam cancri more serpebat: ut occupans pectus, totum hominem præcipitaret in mortem. Et nisi Dominus Sabaoth laqueum, quem^e paraverat, dirupisset, scena tanti mali et hypocrisis publicata multorum simplicium corda traxerat in ruinam: quia facile ad deteriorem partem mens humana transducitur, ^f volens per spatiosa volitare, quam arctæ viæ iter cum labore transire.

3. *Qui detecta et damnata. Nuptiis intersunt sacerdotes.* — Qua de re necessarium satis fuit, dilectissimi mihi, quæ hic gesta sunt, ad vestram conscientiam cognoscenda mandare: ne ^g ignorantia cujuscumque sacerdotis, pessimorum hominum Ecclesiam irrumpentium, sub religioso nomine, contagio violaret: sicut scriptum est Domino dicente: *Multi venient ad vos in vestimentis ovium, intus autem*

^a Crab., *indicia intimerent*. Merlin., *indicia juvantur*. Quesn., *juvaretur indicio*. Editi alii, *juvarentur indicio*. At mss. magno consensu *juvantur* (scil. *gaudia*) *indicio*.

^b Ita potiores mss. cum Quesn. Alii vero coll. Hisp. et Isid., *si quietos nos ab incurratione sua vacare hostis antiquus sineret ab initio mendax*: quæ lectio quamvis peregrinæ manus operam suboleat, a Merlino tamen et Crab. prælatæ est, addito relativo qui post verbum *sineret*. In edit. Rom. exstat, *Numquam patitur nos quietos*. In aliis edit. *quia non patitur nos quietos*, omissa *At vero*.

^c Quesn. *torquetur*. Editi alii, *punitur*: castigantur ex potioribus mss.

^d Edit. Rom. post Crab. *eadem dicit*: refragantibus mss. Ambrosius epist. 63, n. 7 de Sarmatione et Bithatione, qui Joviniani sectabantur errores, ac loci eis esse vaniloquos, qui dicant nullum esse abstinentiæ meritum, nullam frugalitatis, nullam vir-

^e *ginitatis gratiam, pari omnes æstimari pretio; delirare eos qui jejuniis castigant carnem suam.*

^f Crab. ac deinde edit. Rom. et concil. *paraverant*; et mox, *traxisset*: præter fidem mss.

^g Edit. Rom., *malens*. Aliæ concil. secundum mss. coll. Hisp. et Isid., *volens magis*. In sincerioribus libris reticetur *magis*, quod antiquis insolens non est. Deinde edit. Rom., *per spatiosa ambulare*. Merlin. aliæque concil. cum mss. coll. Hisp. et Isid., *per spatiosam viam ambulare*. Tum unus e mss. Colb., *quam arctæ viæ iter*.

^h Apud Quesn., *ignorantiam*, mendose. Curat Siricius ea, quæ Romæ adversus novos hæreticos gesta sunt, episcopis nota fieri: ne si quis illa ignoraret, contagione pessimorum hominum Ecclesia violaretur: et id quidem *sub religioso nomine*, quia etiam tum Jovinianus, ut Hieronymus contra ipsum scribit, *monachum esse se jacuitabat*.

sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscetis eos (Math. vii, 15 et 16). ^a Hi sunt videlicet, qui substituit Christianis sese jactant: ut sub velamento pii nominis gradientes, domum orationis ingressi, sermonem serpentinx disputationis effundant; ut sagittent in obscuro rectos corde (Psal. x, 3), ^b atque a veritate catholica avertendo, ad suæ doctrinæ rabiem diabolico more transducant, atque ovium ^c simplicitatem defraudent. Et quidem multarum hæresum malignitatem ^d ab apostolis nunc usque didicimus, et experti probavimus: sed numquam tales canes Ecclesiæ mysterium latratibus fatigaverunt, quales ^e nunc subito hostes fidei erumpentes, doctrina perfidiæ pullulata, cujus sint discipuli, ver-

^a In ms. Pith. et uno Colb., *Hi sunt videlicet quasi utilitate Christ.* In altero Colb., *Hi sunt videlicet, qui quasi quadam utilitate Christ.*; quod corrigens Quesn. substituit, *Hi sunt videlicet, qui sub vestium vilitate.* Et hæc quidem correctio nostris, qui Ambrosii editionem adornarunt, aliquando placuit. Sed præterquam quod nulla saltem aperta mss. auctoritate fulcitur, ei manifeste repugnat quod Hieronymus lib. i contra Jovinianum post med. tradit, nempe hæreticum illum, cum monachum esse se jactet, post sordidam tunicam, et nudos pedes, et cibarium panem, et aquæ potum, ad candidam vestem, et nitidam cutem, ad mulsam et elaboratas carnes se contulisse. Unde et lib. ii, circa med., sic eundem alloquitur: *Ante nudo eras pede, modo non solum calceato, sed et ornato; tunc peza tunica et nigra subucula vestiebaris, nunc lineis et sericis vestibus, et Atrebatum ac Laodicæ indumentis ornatus incedis.* Et sub finem, *Quoscumque, inquit, fornosos, quoscumque calamistratos, quos crine composito, quos rubentibus buccis video, de tuo armento sunt.* An Jovinianus subinde quidem primam vestem mutasse, sed eandem perversæ prædicationis initio retinuisse dicendum est? Cogitari istud posset, nisi affectatis illis vestium sordibus adversaretur tum doctrina, tum mollities vitæ, quam Siricius arguit. Quare vulgata lectio, quam non solum Isidori, sed et Hispanæ collectionis mss. confirmant, conjecturæ haud satis firmæ jure antefertur.

^b Edit. concil. post Rom. et Baron., *atque veritatem catholicam pervertendo*, nisi quod apud Lab. exstat *vertendo*: Merlin., Crab., Quesn. ac nostris mss. renitentibus. Exinde Crab., *ad suæ doctrinæ scabiem substituit.*

^c Duo mss., *simplicitate.*

^d Ita antiquiores mss. cum edit. Quesn. et Ambros. Cæteri vero libri, *ab apostolicis temporibus.*

^e Apud Baron. ut in edit. Rom., *quales isti nunc subito erumpentes, doctrina perfidiæ polluti, hostes fidei, qui cujus sint.* Nostra lectio est cæterorum librorum, nisi quod in uno Colb. *polluta*, et in aliis tribus *pollutorum* exstat, pro *pullulata.*

^f In mss. coll. Hisp. et Isid. ut apud Crab. desideratur *interpretantes.* Idem verbum, necnon *ista, et spiritu diabolico*, in edit. Rom. et apud Baron. desunt. Ex aliis libris revocantur. Proxime antea *novi ac veteris Testamenti continentiam* non absurde intelligamus pro eo dici, quod novo et veteri Testamento continetur ac docetur. Quo intellecto *continentiæ* nomen ab Hieronymo epist. 64, ad Pamph. h., usurpatum legitimus, ubi Joannem Jerosolym. hinc insinulatum refert, *quod sic paradysum allegorizet, ut historiæ auferat veritatem... totamque paradisi continentiam tropologica interpretatione subvertat.* Prava autem interpretatio illa, quam Siricius notat, in hoc maxime perspicitur argumento, quo Jovinianus, teste Augustino lib. ii Retr. c. 42, sacras virgines urgebat, *dicens: Tu ergo melior es quam Sara, melior*

borum fructibus prodiderunt. Namque cum alii hæretici singula sibi genera quæstionum male intelligendo proposuerint convellere atque concerpere de divinis institutionibus; isti non habentes vestem nuptialem (Math. xxii, 12), sauciantes Catholicos, novi ac veteris Testamenti, ut dixi, continentiam pervertentes, et spiritu diabolico ^f interpretantes, illecebrosus atque ficto sermone aliquantos ^g Christianos cœperunt jam vastare, atque suæ dementiæ sociare, ^h intra se continentes nequitix suæ virus. ⁱ Verum electi blasphemias suas conscriptione temeraria publice prodiderunt, et desperatæ mentis furore conciti, passim ^j in favorem gentilium publicarunt. ^k Sed a fidelissimis Christianis, viris ge-

quam Susanna, quam Anna: et cæteras commemorando testimonio sanctæ Scripturæ commendatissimas feminas, quibus se illæ meliores vel etiam pares cogitare non possent.

^l Loco vocis *Christianos*, apud Quesn. legimus *Romanos*: refragantibus aliis libris. Quamquam id, quod Romæ nominatum contigit, a Siricio hic commemorari suadet illud Augustini lib. ii Retr. c. 42: *Joviniani hæresis, sacrurum virginum meritum æquando pudicitix conjugalit, tantum valuit in urbe Roma, ut nonnullas etiam sanctimoniales, de quarum pudicitia suspicio nulla præcesserat, dejecisse in nuptias diceretur... Hoc modo etiam virorum sanctorum sanctum cælibatum, commemoratione patrum et comparatione frangebat.*

^m Apud Quesn. et ex eo in nova Ambrosii editione, non intra se, adjecta particula negante, an cum aliqua scripti codicis auctoritate, non apparet. Cæterorum librorum lectioni suffragatur istud Augustini lib. ii Retr. c. 42: *Remanserunt autem istæ disputationes in quorundam sermonibus ac susurris, quas palam suadere nullus audebat.* Eandem et orationis series exigit.

ⁿ Apud Merlin. et Crab., ut in mss. coll. Hisp. et Isid., *velut electi.* Apud Lab. ex margine Crab. et in quibusdam Ambros. edit., *Verum electi.* Antiquiores mss. duo Colb. et unus Pith., *Verum illecti.* Nihil prope ambigimus, quin restituendum sit, *Verum detecti*: adeo ut qui nequitix suæ virus intra se continebant, ubi primum illud latere jam non posseprehenderunt, blasphemias quas clam musitando suggerbant, publica scriptione defendere jam cœperint. Nolimus tamen lectionem nulla certa auctoritate fultam obtrudere. Interpolationis ac falsitatis suspecta videtur hæc Quesnelli, *Verum electi eorum*: quasi Joviniano ac sociis, perinde atque Manichæis, sui fuissent electi; quod nullus memorix mandavit. Non levior est interpolatio, quæ in edit. Rom. ita habetur: *virus, præferentes se tamquam electi, blasphemias tamen suas conscriptione temeraria publicarunt.*

^o Plerique ac venustiores mss. cum Merl., in *furore.* Duo alii, *furore sine in.* Quesn. *furorem.* Magis placet cum edit. Rom., Crab. et Ambros., *in favorem*: quia et vox *furore* proxime antecedit, et ipsa Gentilium moribus Joviniani doctrina plurimum favet. Exinde sola editio Rom. *se prodiderunt*, pro *publicarunt.*

^p Apud Quesn., *Eorum autem insaniam a fidelissimis... subito per scripturam honorificam videtur esse delata*: lectio interpolata, nec ad Siricii mentem exacta. In uno quidem ms. Colb. ut et in Rem. et Pith. habetur *scriptura honorifica*, et apud Merlin. *honorificata*: sed cum cæteris libris præferendum *scriptura horrifca*, ea ipsa videlicet, quæ paulo antea *conscriptio temeraria* vocabatur. Nunc vero dicitur *horrifca*, tum propter blasphemias quibus conspersa erat, tum etiam ob barbariam syll. Ut enim

nere optimis, religione præclaris, ad meam humillimam A centem, Leopardum et Alexandrum, qui religio-
tatem subito scriptura horribila videtur esse delata : sum officium dei possint spiritu adimplere ferventi.
ut sacerdotali iudicio detecta divinæ legi contraria ,
spiritali sententiâ deleteretur. Nos sane ^a nuptiarum
vota non aspernantés accipimus, quibus ^b velamine
intersumus : sed virgines, quas nuptiæ creant, Deo
devotas majore honorificentia muneramus. Facto
igitur presbyterio, constituit doctrinæ nostræ, id
est ^c Christianæ legi, esse contrariam.

4. *Hæresis novæ inceptorum damnantur.* Unde Apo-
stoli secuti præceptum (Gal. 1, 9), ^d quia aliter quam
quod accepimus annuntiabant, omnium nostrum tam
presbyterorum et diaconorum, quam etiam totius
cleri, ^e nam scitote fuisse sententiâ, ut Jovinianus,
f Auxentius, Genialis, Germinator, Felix, ^g Plo-
tinus, Martianus, Januarius et Ingeniosus, qui ^h
inceptorum novæ hæresis et blasphemiarum inventi sunt,
divina sententiâ et nostro iudicio in perpetuum dam-
nati extra Ecclesiam remanent. Quod custoditu-
ram sanctitatem vestram non ambigens, hæc scripta
dixi per fratres et ⁱ compresbyteros meos Cres-

centem, Leopardum et Alexandrum, qui religio-
sum officium dei possint spiritu adimplere ferventi.

EPISTOLA VIII,

SEU RESCRIPTUM AMBROSII, ALIORUMQUE EPISCOPORUM AD
SIRICIUM PAPAM DE CAUSA SUPRADICTA.

Joviniani ac sociorum errores revocent ac resellant.

*Primo quod meritorum gradus tollant et virginitati
æquent conjugium : tum quod Mariæ in partu virgi-
nitate negent ; deinde, quod jejuniis adverteant.*

*Postremo, ubi notarunt eorum de Christi natiuitate
sententiâ Manichæis suffragari, Siricii iudicio de
eorum damnatione subscribunt.*

Hanc epistolam Ambrosii vide ad opera ejusdem sancti
Patris, tom. nostræ Patol. XVI, col. 1123.)

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

1. *Quid querendum.* — Circa hanc epistolam non
una existit quæstio. Nam et de auctore ejus inter
eruditos non convenit. Neque major est illorum de
Bonoso, cujus occasione scripta est, consensus. Quis
enim illius error, seu crimen, quæ sedes, an etiam
ipse fuerit qui ab antiquis Bonosiacorum dux dictus
est, ambigunt. Ad hæc illustranda primum tempus
quo ipsa scripta est epistola nosse juverit.

Hieronymus lib. 1 contra Jovinianum animadvertit,
hæretici hujus scriptorum tanta barbaries est, et tan-
tis vitiiis spurcissimus sermo confusus, ut nec quid lo-
quatur, inquit, nec quibus argumentis velit probare
quod loquitur, poterim intelligere. Neque magis pro-
bandum quod apud Baron. ut in edit. Rom. obti-
net, scriptura horribila videtur esse delati, ut... de-
tecti... deleantur. E fidelissimis illis Christianis,
qui horribilam Joviniani scripturam Siricio detule-
runt, præcipuus fuit Pammachius, quem idcirco
Hieronymus epist. 50 sic alloquitur : Te post Domi-
num faciente, ille damnatus est, quod ausus sit per-
petuæ virginitati matrimonium comparare.

^a Lab., nuptias non aspernantes.

^b Ita mss. At edit. Rom. et Baron., velamini in-
terfuimus, sed virginum nuptias Deo devotas.... hono-
ramus. Merlin. et Crab., velamine interfuimus : tum
solum Merlin. sed virgines Deo devotas, etc., omissis
verbis, quas nuptiæ creant. Exinde apud Lab. vene-
ramur, pro muneramus : quo aptius enuntiatur mer-
ces, quæ virginitati ut majoris meriti, ita et major
debetur. Minime autem admittenda est conjectura,
quæ pro velamine, Crab. vero animo mallet. Ut enim
Ambrosius epist. 19, ad Vigilium, n. 17, scribit,
ipsum conjugium velamine sacerdotali et benedictione
sanctificari oportet. Hac ratione Joviniano, nuptias
ab iis, qui illas continentiarum postponebant, sperni
predicanti, recte Siricius occurrit.

^c Rem. ms., Christi legi. Tum vetus Colb., quos-
dam esse contrarios. Edit. Rom. et concil. cum non-
nullis mss., esse contraria. Verius antiquus codex
Pith. necnon Navar. et Capuc., esse contrariam,
scripturam scilicet quam Pammachius ac socii li-
bello oblato damnari petierant, si modo divinæ legi
contraria deprehenderetur. Cui petitioni Siricius ac-
commodans iudicium, primo scripturam delatam
Christianæ legi contrariam declarat, ac deinde ut ta-
lem proscrit et damnat. Quocirca glossema sapit
quod apud Quesn. legimus, esse contrariam eorum
sententiâ, nec alibi illud offendi. Istud vero, Facto
igitur presbyterio, hoc esse quod, congregato igitur
cleri conventu, jam in epistolam 11 Liberii, qui ead-
em presbyterii voce et eodem intellectu utitur,
observavimus. Romanis autem pontificibus quam fa-
miliare fuerit cum hoc cætu, in quem etiam pere-
grinos episcopos admitti mos erat, ecclesiastica
negotia communicare, vetera quæ supersunt moni-

menta produunt.

^d Quesn. cum duobus mss., eos quid aliud : ac
deinde nullius, quod sciam, exemplaris auctoritate,
post verbum annuntiabant subiicit, excommunicavi-
mus. Omnium ergo nostrum.

^e Ita duo antiquiores mss. Colb. et Pith. cum Quesn.
At Crab. et Merlin. ex mss. coll. Hisp. et Isid., nam
factam constat esse sententiâ. Edit. Rom., una lata
fuit sententiâ. Lab., una suscitata fuit sententiâ.
Hinc manifestum est cætum illum, qui a digniori
gradu presbyterium appellabatur, non presbyteris
solis, sed etiam diaconis ac reliquis clericis interdum
constitisse.

^f In mss. ut apud Isidorum Hispal. lib. de Scrip.
eccl. c. 3, et Merlin. Ausentius.

^g Sic mss. magno consensu cum edit. Rom. et
Quesn. At Rem. et Ambros. Frontinus. Baron. Pon-
tinus, et ad marg. Frontinus.

^h Veteres coll. Hisp. codices Laudun. et Noviom.
necnon plerique coll. Isid. cum Merl. et Crab. ac-
centores. Rem. actores. Antiquiores Colb. duo et
Pith. cum Quesn. auctores.

ⁱ Apud Baron., ut in edit. Rom., presbyteros.
Lectionem compresbyteros, quæ cæterorum codicum
est, firmat antiquus usus. Immo et diaconis loquens
Augustinus, eos etiam condiaconos vocabat. Ita in
epistola ejus 149, ad Paulinum, n. 1, legere est, de
perventione tam prospera fratris et compresbyteri
nostri Quinti ; et mox, occasione filii et condiaconi
nostri Rufini. Et ad calcem ejusdem epistolæ, Con-
diaconus autem noster Peregrinus... nondum remea-
vit... Compresbyterum Paulinum... salutamus. Episto-
las autem 191, compresbytero Sixto, et 192, con-
diacono Cælestino ; 222 et 224, condiacono Quodvultdeo
inscribi legimus. Ita et a concilio Carthaginensi in-
itio epistolæ ad Innocentium I Orosius compresbyter
appellatur. Leopardum tituli Pastoris, ex quo et Si-
ricius in Petri sedem assumptus fuerat, presbyterum
existisse, ac nomen illius etiamnum in tabula mar-
morea asservari Baronius monet.

^j In editione Romana et vulgatis Ambrosii codici-
bus repetita fuerat. In veteribus ejus codicibus, quem
Quesnellus vulgavit, exemplaribus cap. 31, ac non-
nullis aliis asservatur. Proximæ Siricii epistolæ non
longe post, cum Mediolani ageret Theodosius impe-
rator, adeoque anno 388 aut 389, ut Monito in
epistolam superiorem probavimus, rescripta est.

II. *Quo tempore sit scripta.* — Temporis, quo scripta est, ipsa non obscuram præ se fert notam. In ea quippe Capuanum concilium ut proxime habitum memoratur. Atqui hæc synodus post Theodosii in urbem Constantinopolim reditum, hoc est post vi kalendas Decembris anni 591, et ante Valentiniani necem, id est ante idus Maias anni 592 celebratam esse, in novissima Ambrosii editione, ubi epistolæ 56 ordo asseritur, probatum est. Ex quo sequitur, ut et hæc epistola anno 592 ante mensem Maium scripta merito censeatur: maxime cum cæ quæ in Italia Valentiniani interitum consecutæ sunt turbæ, ut serius differatur non sinunt.

III. *Falso tribuitur Damaso.* — Hinc defendi nequit sententia Nicolai Cusani lib. ii de Concordia cath. c. 18, Jac. Almaini lib. de Auctorit. Ecclesiæ, Cajetani lib. de Comparat. auctorit. papæ et concil., ac Roberti Cenci lib. iii, c. 14, qui epistolam hanc Damaso ascribunt. In enim papa jam ab anno 384 vivere desiderat, adeo ut successor ejus Siricius anno 385 inuente ad Himerii consulta responderit. Neque vero ullius codicis epistolam istam Damaso tribuentis auctoritate in eam abierunt opinionem, sed ordine decepti quo inter Ambrosianas epistolas collectam cernebant. Quam enim epistolæ Ambrosii nunc 17, in qua Damasi ut adhuc superstitis sit mentio, proxime anteponi animadvertent, hanc ad Damasi successorem pertinere ne suspicati sunt quidem. Quanto Marius probabilior visa esset hæc sententia, si apud Marium Mercatorem edit. Baluz. pag. 165, Bonosum « a Damaso prædamnatum » legissemus! Verum nec ille alio intellectu Bonosum a Damaso prædamnatum dixit, quam quo Socinum dicere nobis licet a Nicæno concilio et ab ipso Damaso prædamnatum. Respicit quippe M. Mercator ad fidei confessionem, quam Damasus ad Paulinum misit, nominatimque ad illud: « Anathematizamus Photinum, qui Hebionis hæresim instaurans Dominum Jesum Christum tantum ex Maria constituit. » Nam et ipse Bonosus eundem errorem instaurare vulgabat.

IV. *Neque est Ambrosii.* — Epistolam eandem Ambrosio attribuit non modo antiquæ ejus editiones, verum etiam Colbertinus, Carolinocensis aliique nonnulli codices scripti. Sed nec illius esse Baronius ad annum 389 hinc probat, quod in ea num. 2 Bonosus et fratrem nostrum Ambrosium consuluisse narratur. Observarunt quidem fratres nostri, qui Ambrosii adornarunt editionem, hæc ab eo non proprio, sed alicujus synodi, cui præfuisset, nomine dici potuisse; simulque monuerunt maximam opellæ hujus cum indubitatæ Ambrosii scriptis, puta lib. de Instit. virg. c. 5. et epist. 63, ad Vercell., n. 109, esse affinitatem. Sed si hæc in epistola Ambrosius synodi nomine loquitur, synodi etiam hujus nomine, non Ambrosii debuit inscribi, adeoque inscriptionis codicum illorum, quam falsam esse liquet, sublesta est auctoritas. Quapropter memorati fratres illam etsi inter Ambrosianas epistolas, anepigraphen tamen et altero caractere ediderunt.

V. *Siricio recte est restituta.* — Justellus notis in canonem 48 Cod. eccl. Afr. illam Siricio adjudicandam censet, eique suffragatur viri superius num. 3 memorati Cusani, etc., quatenus eandem Romani alicujus pontificis esse pro certo habent. Si enim illam Siricio temporibus scriptam esse præmonstratum eis fuisset, statim in eandem opinionem concedere non dubitasset. Huic papæ tandem a Luca Holstenio in collectione Rom. bipart. restituta est: eamque restitutionem probat ac laudat Launois to. I, epist. ad Sambœvium, ubi et multa de hac epistola edisserit. Suum quoque locum ei Labbeus inter epistolas Siricii exinde reddidit. Holstenius quidem, ante lato functus quam opus ipsius et prelo extret, quo in codice epistolam istam saniori cum titulo nactus esset annotare non valuit: sed nullus est ambigendi locus, quin titulum illum, quem aptissimum esse nemo inficiatur, non contin-

A xerit de suo, sed e veteris alicujus exemplaris fide expresserit. Nihil enim erat causæ cor inter epistolas Romanorum pontificum, quas vel novas vel meliores prius edidit, hanc de integro vulgaret, nisi ipsi novus titulus, veteris alicujus codicis auctoritate fultus, hanc veluti meliorem et quodam modo novam jure censeri persuasisset. Neganda tamen non est ejus cum laudatis Ambrosii scriptis, præsertim a num. 3 consensio. Sed fieri potuit, ut vel Ambrosius Siricio hac in re operam suam commodarit, vel Siricius Ambrosii argumentis, adversus delatum Bonosi errorem Capuana in synodo aut alibi prolatis, sibi utendum duxerit.

VI. *De Bonoso diversæ opiniones.* — Bonosus ille cui præfuerit Ecclesiæ, Baronius ad annum 389, Petavius to. IV Eccles. Dogm. lib. xv, alique sibi ignotum esse confitentur. Sirmundus notis in Avitum Naissitanæ in Dacia sedis eum antistitem existisse conjectat. Conjectura illius haud dubie nititur Innocentii ad Marcianum Naissitanum episcopum epistola 16, propter quam et Holstenius in annot. geogr. de patriarch. Rom. pag. 122 et 123, opinionem eandem tuetur. At Joan. Garnerius suis in Marium Mercatorem commentariis, ipsius Mercatoris auctoritate nixus, Bonosum Sardicensi metropoli præpositum fuisse asserit. Hinc Tilemontius to. X, pag. 755, Bonosum aut in Macedonia aut in finitima provincia episcopum fuisse ultro fassus, quærendum proponit, num distinguendi sint Bonosi duo, Naissitanus unus, de quo Siricius et Innocentius loquuntur, alter Sardicensis, quem Marius Mercator alique scriptores Bonosiacorum ducem faciunt. Ipse quidem pro sua modestia testatur, sese hanc distinctionem asserere primum non auctere, neque tamen silet nihil advertere se quod ei repugnet.

VII. *An Bonosi duo distinguendi.* Eidem distinctioni rursus favet, ubi observat Siricius atque Innocentium de Bonoso aliquo loqui, quem canonicis criminibus potius, quam ulla hæresi insimulatum innuant; nominatimque Innocentium a clericis ab illo ordinatis nullam fidei professionem exegisse. Sed hæc viro diligentæ laude præstanti excidisse miramur. Nam et Siricius Bonosum, de quo ipsi sermo est, « de Mariæ filius jure reprehensum » docet, notatque eum hoc astruentem, « nihil aliud nisi perfidiam Judæorum astruere, qui dicunt eum (Christum) non potuisse nasci ex virgine; » et Innocentius epist. 16, ad Marcian., de clericis a Bonoso ordinatis constitutum scribit, ut si « damnato ejus errore, vellent Ecclesiæ copulari, libenter reciperent, ne forte qui essent digni recuperandæ salutis, in eodem errore deperirent. » Cum igitur Bonosum, de quo Siricius atque Innocentius loquuntur erroris labe contaminatum fuisse constat: restat quærendum, an error, de quo eum Siricius accensatum notat, alius fuerit ab eo, quem alii Bonosiacorum duci attribuit. At vero in hoc consentiunt cæteri, quod Bonosiacorum dux Hebionis, Pauli Samosatani ac Photini hæresim instauravit. Hæc quippe de illo sunt Marii Mercatoris verba: « Hebionem philosophum secutus Marcellus Galata est, Photinus quoque, et ultimis temporibus Bonosus qui a Damaso urbis Roma: episcopo prædamnatus est. » Eam ob causam a Gelasio papa epist. 35, n. 4, Photinus et Bonosus, qui simili errore defecerunt, condemnantur. Ita et Arelatensis in concilii Patres can. 16, de Photinians et Paulianists prælocuti, « Bonosiacos (velut) ex eodem errore venientes » censere se can. 17 declarant. Non alia de his sententia fuit Gennadii, qui lib. de Viris illustr. c. 14 librum memorat Audentii maxime intentum « contra Photinianos, qui nunc Bonosiaci vocantur. » Similia de iis et lib. de Dogm. Eccl. c. 22, al. 52, habet. Bonosiacos quoque Gregorius Magnus lib. xi, epist. 67, ad Quiricum, inter eos recenset, qui a Trinitatis fide aberrant: quatenus videlicet, ut Avitus Viennensis episcopus epist. 3, pag. 29, apertius ex-

apud Augustinum est veterum codicum varietas, ad ecclesiasticum n-um a jure civili translatus fuit. In Codice Theod. lib. viii, specialis est titulus 6, de tractoribus et status, ubi tractoria id est quod epistola, qua castrensibus munus absoluti domum dimittentibus, ut etiam liquet ex lib. vii, tit. 18, leg. 11. Alias diploma sonat, quo publice vel auctoritate vel evectio- nis accipiendæ sit potestas. Eo Afri ad ecclesiasticas litteras emittendas uti solent. Hæc voce apud Augustinum epist. 43, n. 8 et 9, indicatur epistola, qua episcopi ad synodum vocabantur: at Serm. 2 in Psal. 56, n. 19 et 20, epistola synodica Maximianistarum per universam Africam missa tum ab ipso Augustino tum a Maximianis Tractoria seu Tractoria nuncupatur. Eadem voce Augustinus epist. 43, n. 8, litteras intelligit per totum orbem terrarum missas super eorum nomine qui vel fuerint convicti, vel de objectis criminibus respondere pertinaciter noluerint. Eodem intellectu Marius Mercator in Commonit. Tractoriam appellat Zosimi epistolam de Pelagii et Coelestii damnatione omnibus ecclesiis inscriptam.

EPISTOLA V.SIRICI PAPÆ AD EPISCOPOS AFRICÆ.

Siricius cum synodo ubi edisseruit quanta episcopis cura esse debeat de Ecclesie munditie, præcepta vetera a nonnullis jam neglecta restaurare studens, statuit qualiter ordinandi episcopi, ne clericus viduam ducat uxorem, nec ad clerum admittatur qui viduam duxerit, aut qui post remissionem peccatorum cingulum militiæ secularis habuerit; ne ex aliena ecclesia clericum quis ordinet. Item de abjectis non suscipiendis. De recipiendis Novatianis et Montensibus, qui ad Ecclesiam redeunt. De continentia sacerdotum ac levitarum. Ut iudicium misericordie non desit.

Dilectissimis fratribus et coepiscopis per Africam, C
SIRICIUS ^a.

1. Cum in unum plurimi fratres convenissemus ad sancti apostoli Petri reliquias, per quem et apostolatatus et episcopatus in Christo coepit exordium, ^b placuitque propter emergentes plurimas causas, quæ

^a Tres mss. Colb. cum Fossat. et Corb. neron Merlinus voci Siricius proxime subjiciunt, *Diversa quamvis cum in unum*. Alte hic retinendum id, quod præthonimus, hanc nimirum epistolam primum Romanæ synodi episcopis scriptam, ac postmodum per diversas provincias, nominatimque ad Afros, primæva inscriptione mutata et ad ipsos Afros accommodata, missam, tantum e Teleptensis concilii gestis, quibus inserta erat, ad nos pervenisse.

^b Solus Quesn. placuit, sublata conjunctione que. Hujusmodi pleonasmus præsertim Gregorio familiarissimus est, apud quem secundum mss. exposita questione, *ideoque*, pro simplice *ideo*, subjici solet. Unus ms. Colb. *placereque*. Cæteri, ut apud Merlin., *placuerunt*. Totum hoc exordium quamvis Quesnelo Dissert. 15, c. 5, n. 3, fortuitam synodum sonet, concilio tamen prius indicto apte congruere Baluzius recte præstat.

^c Desideratur apud Quesn., *conscientia nostra*. In ms. Corb. exstat quidem *conscientia*, sed deest *nostra*. Mox editi, Merlino excepto, *hac de re*, ubi aliis in libris, *Qua de re*, hæc est, *Quare, Quamobrem*. Eodem intellectu in epistola sequenti n. 5 visum sumus, *Qua de re videt*, et in epistola 7, n. 5: *Qua de re necessarium fuit*. Quod observamus, ut trum illarum epistolarum unum auctorem esse vel fide confirmetur.

^d Particulum *præ* hic Quesnellus præponit. Incom-

A in aliquantis non erant causæ, sed crimina, de extero sollicitudo esset unicuique in Ecclesiam curam injunctam habere; sicut apostolus prædicat Paulus (Eph. 4, 27), laudem Deo Ecclesiam exhibendam, non habentem maculam aut rugam, ne per alienius mercede ovis afflatam, conscientia nostra contumina videretur. Quæ de re, mellori consilio id sedit. Propter eos maxime, qui in præsentia, ^d valetudine corporis aut febæ ætatis causa, adesse minime poterant; quæ ^e perpetua istiusmodi forma servetur, litteras tales dare placuit, non quæ nova præcepta aliqua imperent, ^f sed quibus ea, quæ per ignaviam desidiaque aliquorum neglecta sunt, observari cipiamus, quæ tamen apostolica ^g et patrum constitutione sunt constituta, sicut scriptum est: *State, et tenete traditiones nostras utre per verbum, utre per epistolam* (II Thess. n. 15). Illud certe vestram debet mentem, dilectissimi fratres, vehementius excitare, ut ab omni labe sæculi istius imminens ad Dei conspectum securique veniamus. Non enim effimus immunes, ^h quia præsumus plebibus; cum scriptum sit, *Cui multum creditum fuerit, plus ab eodem requiretur* (Luc. xii, 43). Ergo quodlibet non pro nobis tantum, sed pro populo credito cogimur præstare rationem, populum disciplina deifica ⁱ humilem erudire debemus. Existiterum enim notissimi, qui statuta hæc non tenentes, castitatem Ecclesie præsumptione sua violant, voluntatem populi sequentes, Delique iudicium non timentes.

2. Ergo ne pari morte silentio cõnvincere aliquæ adhibere consensum talibus videamur, unde gehennæ pœnas possimus incurrore, dicente Dominus, *Furem videbas, et currebas cum eo, et cum viduatis portionem tuam ponebas* (Psal. xlii, 18): hæc sunt, quæ deinceps ^k intuitu divini iudicii omnes catholicos episcopos expedit custodire.

modum vero, quod ex hoc loco vultu certam compositionis argumentum obicit, evanescit protinus, ubi hæc de episcopis Romanæ synodo subjectis dicta intelliguntur.

^l Ita Merlin. cum mss. Aliæ vero editiones Concil. cum Rom., *perpetuo*. Apud Quesn. istud *perpetuo* istiusmodi forma servetur una cum sequente verbo placuit mittitur.

^m In mss. ut apud Merlin., *sed et*. Apud Quesn., *sed quia et*.

ⁿ Quesn., *apostolica patrum sanctione*. At mss., *apostolicæ (vel apostolicæ) patrum constitutione*. Incepta lectioni suffragatur illud Carthaginensis concilii can. 2: *ut quod Apostoli ademerunt, et ipsa veterum antiquitas, nos quoque custodiamus*.

^o Ita tres posteriores mss. ac Merlin., *qui tunc cum Crab., qui prætinus*. Cæteri tibi, *qui et prætinus*.

^p Vox *humilem* apud Quesn. desideratur. Merlin. præter disciplinam deificam (editi alii tibi addunt *et humilem*). In ms. Fossat. et uno Colb., *disciplina Dei humilem*. In altero Colb., *disciplina deificam humiliter*. Alios duos Colb. cum Corb. et aliis cõsentientes sequuntur.

^q Edit. Rom. et concil., *in Africam continentibus*: refragantibus aliis tibi.

^r Fossat. ms., *deinceps catholicos, omnibus intermedis verbis. ubi autem voce omnia, si intelliguntur episcopi quibus primum epistola inscripta erat*.

I. Primum, ut extra conscientiam sedis apostolicæ, hoc est primatis, nemo audeat ordinare. In legum enim iudicium est, quod plurimorum sententia confirmatur.

II. Ne unus episcopus episcopum ordinare

In uno ms. corrupte, hæc est prima testatio. In aliis duobus, hoc est primates. Quæsi. suppresso hæc est, restituit primates. Recitius in veterimo Corbeiensi et aliis mss. ut in edit. Rom. et conc. hæc est primatis. Mea nempe sententia primum Romano in concilio episcoporum Italorum causa scriptum erat, Ut extra conscientiam sedis apostolicæ nemo audeat ordinare, subaudita voce episcopum. At ubi ad Afros perlatæ est hæc epistola, illi decretum idem ad usum ecclesiæ suæ accommodantes, verbis apostolicæ sedis interpretationem adjecerunt, hoc est primatis. Neque hæc in re ullo modo recesserunt à Sirici mente. Dubium enim non est, quin si is papa propter Afros hæc epistolam proximè scripsisset, ipse hoc decretum aliter conclusas et in hunc modum, Primum ut extra conscientiam primatis nemo audeat ordinare; quomodo postea idoneus Siricii interpretes Innocentius in epistola 2 ad Victricium Rotomagensem sic istud ad Gallicanam disciplinam aptatum temperavit: Primum ut extra conscientiam metropolitani episcopi nullus audeat ordinare. Et id quidem Romani pontificis jus, quo in Italia seu in ecclesiis ipsius synodò subjectis episcopos ordinari citra ipsius conscientiam non liceret, notari ac firmari videtur Nicæni concilii canon 6, ubi synodus Alexandrinò præsul de more tribui vult per Ægyptum; Libyam atque Pentapolim jus ei simile, quo Romanus antistes in suburbicariis, ut loquitur Rufinus, ecclesias possidebatur. Proprium autem Africa morem circa episcoporum ordinationem Afri in concilio Carthaginensi explicant atque can. 12 stabiliunt. Cum enim Numidius episcopus dixisset, Aliqui episcopi usurpatione quadam existimant, contempto primato cuiuslibet provincie suæ, ad desiderium populi episcopum ordinare; ab universis dictum est: Placet omnibus, ut inconsulto primato cuiuslibet provincie tam facile nemo præsumat, licet cum multis episcopis, in quocumque loco, sine ejus, ut dictum est, præcepto episcopum ordinare. Si autem necessitas fuerit, tres episcopi, in quocumque loco sint, cum primatis præcepto ordinare debeant episcopum. Vide et Codicem eccl. Afric. cap. 13. Hinc disciplinæ Augustinus, cum in Fūs-alensi castello episcopum ordinandum constitisset, morem gessit, ut in ejus epistola 1 ad Cælestinum papam num. 5 visuri sumus. Ad alias provincias quod attinet, jus obtinebat commune, quod Nicæna synodus can. 6 sic explicat: Generaliter clarum est, quod si quis præter sententiam metropolitani factus fuerit episcopus, hunc magna synodus definivit episcopum esse non oportere. Quocirca Siricius, qui episcopis synodò suæ subjectis scripsit, Ut extra conscientiam sedis apostolicæ nemo audeat ordinare, si propter Afros primario decretum hoc edidisset, scripsisset dubio procul, ut diximus, Ut extra conscientiam primatis nemo audeat ordinare; si propter Gallos aut Hispanos, stylum perinde, atque Innocentius postea, mutasset, ac dixisset, Ut extra conscientiam metropolitani episcopi nullus audeat ordinare. Non enim nova præcepta imperare, sed vetera constituta restaurare se velle ab initio proficitur. Et quidem triplex mos prædictis ad eundem redit. Nam et Romanus antistes in suburbicariis ecclesiis, et primas in unaquaque Africa provincie id erant, quod in aliis orbis Christiani regionibus metropolitanus. Hæc certe mens fuit Ferrandi diaconi in Breviario n. 4, ubi habet: Ut episcopus a tribus ordinetur, consentientibus aliis per scripturam confirmationem metropolitani vel primatis. Concilio Nicæno tit. 4, item tit. 6, concilio Antiacleno tit. 18, concilio Laodicensi tit. 12, concilio Carthaginensi sub antistite Genethlio tit. 10, concilio universali Carthaginensi tit. 48, concilio

presumat propter arrogantiam; ne futurum beneficium præstitum videatur. Hoc enim in synodo Nicæna (Can. 4) constitutum est et definitum.

III. Item, si quis post remissionem peccatorum,

Zellensi ex epistola papæ Siricii. Ita illæ epistola Siricii Zellensive concilio nihil aliud constitui sentit ac docet, quam quod in prænatiis conciliis docetur; adeo ut circa episcoporum ordinationes quod sibi jus vindicat Siricus in ecclesiis eorum ad quos epistolam istam primario destinavit, hoc Ferrandus vel primati in Africa, vel metropolitano in aliis provinciis tribui non ambigat. Hinc igitur non volens sed ymaginatus tum epistola hujus, tum Teleptensis concilii certum habetur argumentum. Nullis enim nisi Afris venisset in mentem, verbis apostolicæ sedis explicationem hoc est primatis adjicere. Neque minus certo inde conficitur, epistolam hanc non ex aliena fidei sententia, sed Innocentii epistolam ex ista Siricii fuisse expressam. Perspicuis quippe Innocentii verbis obscura et ad scopum, cujus Quænellus suspensionem injicit, minus idonea, subdolis artifex nequaquam substituisset.

Ita ms. Corb. cum duobus Colb. ut et apud Innocentium. Alii vero duo, consequatur. Solutus Quæsn. consecratur. Editores alii, consequitur.

Vox episcopum a pervetusto ms. Corb. abest non solum hic, sed et in epistola 2 Innocentii ad Victricium. Hæc Siricii verba Ferrandus diac. in Breviario n. 6 mutavit atque interpolavit in hunc modum: Ut unus episcopus episcopum non ordinet excepta ecclesia Romana. Quæ exceptio qua ratione intelligi possit, Baluzius in laudata Dissertatione pag. 1252 explicat. Cæterum in Chalcedonensi concilio act. 11, pag. 693, legitur Bassianus ab uno Olympio Theodosiopolis præsulè episcopus Ephesiorum institutus, et exinde tamen tum Procli tum aliorum episcoporum communiore donatus. Verum ipse Olympius sese vim passum obtinens, objecisse tum testatur, Quoniam extra rationem canonum est, solum episcopum disponere ecclesiam, et maxime tantæ metropolis. Immo sive hæc ille vere, sive mendaciter dixerit, proprie Bassianum non ordinavit, sed jam antea a Memnone Evazorum episcopum ordinatum, ut in eodem concilio pag. 688 exponitur, tantum in Ephesia sede inthronizavit. Huc spectat quod Theodoretus lib. v hist. eccl. c. 23, Evagrium contra ecclesiasticas regulas ordinatum asserit, quia solus Paulinus unus elegerat, cum abique tribus episcopis ordinationem cujusquam fieri canones vident. Unde et qui in synodo Regensburg. consederunt episcopi, consulto prius Leone III, chorepiscopus non esse episcopos hac maxime ratione delinquerunt, quia nec ad quamdam civitatis episcopalem sedem titulati erant, nec canonice a tribus episcopis ordinati; quod et in Capitulari Aquisgranensi anni 803, c. 4 et 6, p. 381 et 383, repetitur. Levius est quod Quænellus cap. 5, et 6 ex verbis propter arrogantiam, adversus epistolam hujus veritatem inserit: Quasi, inquit, licuerit, modo citra arrogantiam fieret. Hoc enim arguendum genere nihil magis conficitur quam eo, quo nonnulli, ipsa Siricii a-tate, ex verbis Matth. 1, 25: Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, Mariam a Josepho post partum Christi cognitum volebant. Sed hujus decreti confirmandi ea Siricio maxima ratio fuit, quia a Nicæna synodo sancitum erat.

Quæ videlicet per baptismum percipitur. Quocirca Ferrandus diac. in Breviario n. 3 hoc decretum velut ex concilio Zellensi laudans, illud planius ita reddendum judicavit: Ut qui post baptismum seculari militiæ non tam dederit, ab ordinatione arceatur. Similiter et concilium Toletanum anno 400 habitum can. 8 sanxit: Si quis post baptismum militaverit, et christianitatem sumperit, uti circulatorum, etiamsi graviora non admiserit, si ad clerum admissus fuit, diaconii non acci-

cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad clerum admitti non debet.

IV. Ut mulierem, ^a id est, viduam clericus non ducat uxorem.

V. Ut is, qui laicus viduam duxerit, non admittatur ad clerum.

VI. Ut de aliena Ecclesia ordinare clericum nullus usurpet (*Nicæn. concil. c. 7, Antioch. c. 22, Sardic. c. 18 et 19*).

VII. Ut abjectum clericum alia Ecclesia non admittat (*Nicæn. concil. c. 5, Antioch. c. 6, Sardic. c. 16*).

VIII. Ut venientes a Novatianis vel ^b Montensibus,

piat dignitatem. Disciplinæ hujus in canonibus ad Gallos missis, quos Sirmondus et alii Innocentio, nos ipsi Siricio adjudicandos putamus, can. 4 ratio ista suggeritur : *De eo, qui militaverit jam fidelis militiæ sæculari, notitia est quod utatur publica libertate; quis enim potest illum custodire, quis negare vel spectaculis interfuisse, vel pecuniæ utilitate impulsus, a violentia et injustitia immunem esse non potuisse?* Quam ob causam Siricius in epistola 1, ad Himerium, n. 13 et 14, nullum ad clerum admittit, nisi qui vel ab infantia, vel in gaudenti ætate, eo ipso tempore quo baptismum suscepit, sacræ militiæ in lectorum aut exorcistarum numero nomen dederit. Adeo irreprehensum voluere patres nostri, quisquis Dei obsequio consecraretur.

^a Quesn. suppressit *id est*. Decretum hoc et Ferrandus num. 3 sic laudat, *Ut mulierem clericus non ducat uxorem*, illudque totidem verbis Innocentius epistolæ suæ ad Victricium inseruit. Unde suspicio est, verba ista, *id est viduam*, ex marginali nota in textum irrepisse. Ambigua quidem est mulieris vox, et interdum de femina viri ignara intelligitur; frequentius tamen maritaliam sonat. Hinc Hieronymus epist. 83, ad Oceanum, pluribus ea de re prolixius Scripturæ testimoniis subjicit : *Mulierem, id est γυναίκα, juxta græci sermonis ambiguitatem, in his omnibus testimoniis intellige*: moxque notat unius uxoris virum ita unius mulieris virum posse intelligi, *ut ad coitum magis referatur, quam ad dotales tabulas*. Ita et Ambrosius licet lib. de Instit. virg. c. 5, n. 36, mulieris nomen non *corruptelæ, sed sexus vocabulum* esse propugnet, aliud tamen vulgo sonare non negat. Et ad hunc quidem vulgi usum ipse cum aliis episcopis infra epist. 8, ad Siricium, n. 3, sermonem accommodat, ubi legere est : *Per mulierem cura successit, per virginem salus evenit*. Eodem sensu et ad Vercellenses epist. 69, n. 33, ita scribit : *Per virum autem et mulierem caro ejecta de paradiso, per virginem juncta est Deo*.

^b Fossat. ms., *Montanis*. Epiphanius Ancorati capite 13 observat Novatianos Romæ *Montenses* (μουντανίους) vocari, nulla alia, ut videtur, nisi hujus epistolæ et alterius Innocentii auctoritate, cum memorata utrobique *Montensium* et *Novatianorum* nomina synonyma existimasset. Baronius ad annum 254, n. 38, primum nominis *Montensium* ortum inde repetit, quod Felicissimus schismaticus suos in montibus colligere copisset: eamque opinionem nisi putat Cypriani epistola 38, ubi is præsul Felicissimum communicatum narrat fore ut *secum in monte non communicarent, qui nobis* (hoc est Cypriano) *obtemperare voluissent*. At sive Cyprianus sive schismaticus Felicissimus de monte ibi loquuntur, qui non Romæ, sed Carthagine situs erat. Donatistas vero Romæ hoc nomine nuncupari consuevisse locuples testis est Augustinus lib. de hæres. c. 69, ubi de illis ait : *Illi hæretici in urbe Roma Montenses vocantur*; est epist. alias 165, num. 163, n. 2 : *Ex Africa ordinatum miserunt, qui paucis prævidens Afris in urbe Roma Mon-*

A per manus impositionem suscipiantur, ^c præter eos quos rebaptizant.

3. Præterea quod dignum et pudicum et honestam est suademus ^d, ut sacerdotes et levitæ cum uxoribus suis non coeant (*Æneas Paris. lib. cont. Græc. c. 102*): quia ^e in ministerio, ministerii quotidianis necessitatibus, occupantur. Ad Corinthios namque sic Paulus scribit, dicens : *Abstinete ^f vos, ut vacetis orationi* (1 Cor. vii, 5). Si ergo laicis abstantia imperatur, ut possint deprecantes audiri : quanto magis sacerdotes utique omni momento paratus esse debet, munditiæ puritate securus, ne aut sacrificium ^g offerat, aut baptizare cogatur? Qui si contaminatus fuerit

B *tensium seu Cutzupitanorum vocabulum propagavit*. Sic nimirum eos Hieronymus in Chronico ad annum 360 appellatos tradit ab Ecclesia, quam Romæ primam in monte habere cœperunt : non in ipso quidem montis vertice, sed in ejus sinu, ut Optatus lib. ii explicat his verbis : *Locum ubi colligerent (Romæ) non habebant. Sic speluncam quamdam foris a civitate gradibus sepservunt, ubi ipso tempore conventiculum habere potuissent, unde Montenses appellati sunt*. Quocirca Honorius imp. Cod. Th. lib. xvi, tit. 5, leg. 42, istud edicit : *Omnia, quæ in Donatistas, qui et Montenses vocantur, etc.*

^c Quesn., *eo quod rebaptizant*. Nostri quoque mss. *ex eo quod rebaptizant*, nisi quod in uno exstat *rebaptizent*, et in altero *rebaptizentur*. Vera hujus loci lectio et intelligentia ex Innocentii epistola 2, n. 11, repetenda est. Ex utraque discimus non Montenses seu Donatistas tantum, sed et Novatianos rebaptizare ad se venientes consuevisse. Hoc ipsum confirmant tum apud Ambrosium auctor comment. in 1 Cor. i, 14, tum Cyprianus sub initium epistolæ 73, ad Jubaianum, citatus ab Augustino lib. iii de Baptismo contra Donat. c. 10. Eos autem qui rebaptizati fuerant, Innocentius loco citato non nisi *sub longa penitentia satisfactione* admittit, adeoque a clero arceat. Neque etiam permittit Carthaginense V concilium can. 11, *ut unquam ad clericatus gradum promoveantur*. Idem sanciunt et Leo epist. 16, ad Januarium, et Felix II epist. 11, c. 5, n. 8.

^d Duo mss., *suademus sacerdotes et levitas*. Alii duo, *suademus quid sacerdotes et levitæ*.

^e Ita unus mss. Colb. faventibus cæteris. Nam vetus Corb. exhibet, *in ministerium ministerii in quotidianis*. Duo alii cum Fossat. quos et Merlinus sequitur, *in ministerio ministri quotidianis*. Quesn. suppressa ministri voce retinuit *in ministerio quotidianis*. Crab. ejusdem vocis loco præter veterum codicum fidem substituit *divino*, ac legit, *in ministerio divino quotidianis* : quæ lectio exinde in edit. Rom. et concil. obtinuit. Non displiceret, *quia hi ministri ministerii quotidianis*. Simplicior ac planior est hæc Innocentii epist. 2, n. 12, *quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur*. Inter illas autem necessitates, quæ continentia legem memoratis gradibus imponunt, hanc Siricius epist. 10 recenset, *ut Deo nostro in his quæ quotidianæ offerimus (et quibus ministrant diaconi) sacrificiis placeamus*. De eadem re Carthaginense II concilium can. 2 sic loquitur : *Condecet sacrosanctos antistites et Dei sacerdotes, necnon et levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus : quo possint simpliciter quod a Deo postulant impetrare*. Ubi obiter observare est, *sacerdotum Dei* vocabulo, quo vulgo ab antiquis episcopi designantur, presbyteros ab hoc concilio enuntari.

^f *Abest vos* ab omnibus mss. sed in epistola 2 Innocentii exstat.

^g Quesnellus, qui *offerre* hic legit, dissert. 15, c. 5, n. 9, leviuscule sugillat hunc locum, quasi edicatur sacerdos omni momento cogi posse ad offe-

carnali concupiscentia, quid ^a faciat? Excusabit? Quo pudore, qua mente usurpabit? Qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit, cum dictum sit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil mundum* (Tit. 1, 15)? Qua de re hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod potest jure etiam gentilitas accusare. Forte ^b hoc creditur; quia scriptum est, *Unius uxoris virum* (1 Tim. III, 2). Non ^c permanentem in concupiscentia generandi dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admisit, qui ait: *Vellem autem omnes homines sic esse, sicuti et ego* (1 Cor. VII, 7). Et apertius declarat dicens: *Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu* (Rom. VIII, 8).

4. Hæc itaque, fratres, si plena vigilantia fuerint ^B ab omnibus observata, cessabit ambitio, dissensio conquiescet, hæreses et schismata non emergent, locum non accipiet diabolus sæviendi, manebit unanimitas, iniquitas superata calcabitur, charitas spiritali fervore flagrabit, pax prædicata labiis cum voluntate concordabit: pax utique Dei nostri, quam Salvator ipse jam proximum passioni servandam esse præcepit (Joan. XIV, 27), et hæreditario nobis jure reliquit, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* (Philip. II, 2 et 3): et dictum Apostoli (1 Thess. II, 4), ut unanimes, unum sentientes, permoneamus in Christo, nihil per contentionem

rendum: cum natus ejus intellectus sit, sacerdotem ^C ad offerendum aut baptizandum omni momento paratum esse debere. Qua in sententia nihil absurdum aut falsum, si nullum sit momentum, in quo ad baptizandum cogi possit.

^a Unus e mss., *quid faciat excusare?* Non displiceret, *quid valeat* (supplendo *eum*) *excusare?* Alter, *quid faciet? quid excusabit?* Alius, *qualiter se excusabit?*

^b Vocula *hoc*, in vulgatis ommissa, revocatur omnium mss. auctoritate: quasi diceretur, Forte hoc, quod illicitum prædicamus, creditur licere. Istud etiam Innocentius ita epist. 2, n. 12, expressit: *Sed forte licere hoc credit, quia scriptum est.* Quo in loco aliisque similibus liquet, Innocentium Siricii interpretem egisse, et quod ille strictim atque obscurius scripserat, paulo explicatius atque nitidius enuntiare studuisse: adeoque verum Siricium Innocentio, non hunc Pseudo-Siricio prævisse. Glossema autem sapit, quod apud Quesn. hic legitur: *Forte creditur posse presbyterum, vel potius debere uxorem habere*. ^D *quia scriptum est.* Nil certe in nostris mss. aut etiam in exemplaribus ejus codicis quem ille vulgavit, quidquam simile reperimus.

^c Edit. Rom. et concil. præter Merlin. *permanentem*. Rectius alii libri, *permanentem*, videlicet dixit vel intellexit (qua loquendi ratione Ambrosius epist. 63, ad Verzell., n. 62, ait, *Habentem enim dixit filios, non facientem*): sed *propter continentiam futuram*, qua ei non licet conjugium iterare, qui sacerdotium quaerit; aut si iteravit, hanc dignitatem sperare. Mox laudatam Ambrosii epistolam videsis.

^d Quesn., *canonum*. At cæteri omnes libri, *canonis*, vel mendose *canones*.

^e Unus e mss. Colb. cum Quesn., *quæ...*, *pertrahat*. Verius alii libri, *qui...*, *pertrahant*. Cum misericordia, qua labentibus porrigitur manus, conjungendum esse admonemur iudicium, quo caveatur ne ii quibus porrigitur manus, currentem secundum canonis rationem secum pertrahant in ruinam, et ipsi

nobis, neque per inanem gloriam vindicantes, nec hominibus, sed Deo nostro salvatori placeamus. His præceptis omnibus si fideliter voluerimus obedire, (Philip. IV, 7) custodiet Dominus corpora nostra et animas nostras in diem, qua redditurus est unicuique secundum opera sua (Rom. II, 5). Si quis sane inflatus mente carnis suæ, ab hac ^d canonis ratione voluerit evagari, sciat se a nostra communione seclusum, et gehennæ pœnas habiturum.

5. Præterea misericordia cum iudicio esse debet. Talibus enim oportet labentibus manum porrigere, ^e qui sic currentem non pertrahant in ruinam. Data Romæ ^f in concilio episcoporum 80 sub die 8 idus Januariæ post consulatum Arcadii augusti et Bau-tonis v. c. cons.

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUENTEM.

I. *Quibus primario scripta sit.* — Epistolam illam non modo collectionis Isidori, sed et alterius antiquioris, quam Hispanam vocamus, codices exhibent. Quod num. 2 legitur, « Etiam de longinquo veniant ordinandi, ut digni possint et plebis et nostro iudicio comprobari, » indicio est, eam ad illos episcopos scriptam esse, quibus ordinare « extra conscientiam sedis apostolicæ » non licebat, hoc est ad eos, quibus superior epistola 5 primario scripta est. Neque tamen idcirco falsa, etsi non primaria est quæ nunc obtinet, illius inscriptio. Eo enim jure « orthodoxis per diversas provincias, » quo proxima « fratribus et coepiscopis per Africam » inscribi potuit. Nempe Siricium omnium ecclesiarum curam ad se pertinere pro certo habens, decessores

canoni exitium afferant.

^f Quesnello dissert. 15, c. 5, n. 10, id objicienti, *Non memini me umquam legere epistolam antiqui alicujus pontificis Romani, quam Romæ datam, vel in concilio episcoporum, in fine notaret, Stephanus Baluzius pag. 1354, exempla in memoriam revocat per epistolæ Hormisdæ ad Anastasium imp. per Theopompum et Severianum missæ, tum epistolæ Joannis II, ad Justinianum augustum, tum aliarum duarum Gregorii Magni, quæ Romæ datæ ad calcem notantur.* Præterea quomodo hæc epistola Italiam primum scripta, et Afris postmodum missa Romæ data in concilio 80 episcoporum ad calcem notatur, ita et aliam huic similem Damasi epistolam 3, quæ Illyrici episcopis primario scripta, etiam Orientalibus deinde missa est, prænotari legitur *Exemplum synodi habitæ Romæ episcoporum 93.* Id vero quod una præ se fert in fronte, alteram ad calcem exhibere quid repugnat? maxime cum quæ ad auctoritatem conciliandam in fronte præfigitur nota, eandem pari ratione ad calcem rejecta conciliet. Papebrocius autem in Propilæo, pag. 60 d, novos consules sæpius ante anni exordium publicari solitos, adeoque nec Siricio Januarii 6 die ignoto fuisse pro certo ponens, chronicas illas notas rejicere non dubitat ut adulterinas. Sed hunc Tillemontius to. X, pag. 791, refutat, et Ausonii, Saturnini, etc. exemplis ostendit, tunc circa anni dumtaxat exitum delectos fuisse consules, eosque Romæ Januarii 6 die ignorari facile potuisse. Quod si aliis annis contigit, nominatim anno 386, quo Honorius quatuor mensium infans et Evodius Maximo tyranno addictus consules creati sunt, concedendum est minime acceleratam esse eorum promulgationem. Visuri sumus et infra Innocentii epistolam 29 et 31, tametsi 27 die Januarii anni 417 conscriptas, post consulatum Theodosii VII et Junii Quarti consignari. Quod indicio est, Innocentium tunc temporis novos consules Honorium et Constantium ignorasse.

suos ac nominatim Liberium imitatus, a quo et ad provincias generalia decreta missa esse ipse epist. 1, n. 2, memorat, ubi alicujus Ecclesie causa dederat responsa, quæ ad aliarum utilitatem conferre posse arbitrabatur, hæc ad illarum notitiam perferri curabat. Illius rei testis est ipsius epistola 1, in qua quæ ad Himerium rescriptis, et in omnium episcoporum perferri notionem jubet. Quocirca neminem offendere debet, quod inscriptio præ se ferat et papæ nomen. Hoc enim non ab ipso Siricio, sed ab eo qui ad diversas provincias epistolam ejus transmissam fuisse annotavit, inditam credere est.

II. *Epistolæ hujus cum superiore consensio. Ea ipsa videri potest quæ Thusedri et Telectæ recitata est.* — Optandum foret, ut ex prototypo, quod Italiae episcopis inscriptum erat, non ex ectypo quod aliarum provincialium episcopis subinde traditum est, eam descriptam haberemus. Verum etiamsi supersunt loci, qui accuratiori aliquo exemplari, ex quo castigari possent, indigere videantur, nihil tamen est cur dubius censi debeat Siricii fetus. Summa quippe est ejus cum epistola superiore consensio. Idem est utriusque scopus, nimirum ut quæ apostolica patrum constitutione, præsertim de ordinationibus, sancita sunt, observentur. In utraque non sententia solum, sed et locutiones eadem occurrunt, puta *quæ de re pro quare*, ecclesiastici canonis dispositio, *cingulus militiæ secularis*. Ut in utriusque exordio divini judicii metus ac traditionum servandorum studium, ita in utriusque fine christianæ charitatis et concordie commendatio eadem ratione inculcantur. Forte etiam litteræ, quæ num. 3 ante multo fratrum consensu cucurrisse dicuntur, non aliæ sunt ab epistola superiori, quam ampla ex synodo, Nicænorum canonem vindice, conscriptam esse constat. Quod si ita est, nihil prope ambigendum videtur, quam epistola, de qua disserimus, ea ipsa sit, quam in Thusedritano primum concilio, ac deinde in Telectensi recitatam fuisse ex ipsius Telectensis concilii processibus audivimus.

III. *Quo tempore scripta sit.* — Ad tempus quod attinet, istud Siricii de ambitiosis nonnullis, et qui, inquit, frequenter ingeruntur auribus meis ut episcopi esse possint, et quorum causa et aliquoties certatum est, ipsum tunc temporis in episcopalibus oneribus sustinendis non novitium existisse indicat. Verum si epistola, quam Siricius initio num. 3, et ante cucurrisse memorat, superior intelligenda est, cum eam simpliciter ante cucurrisse dicat, nec addat *dudum* aut aliam particulam quæ longius intervallum denotet, hæc superiore censeri potest non multo recentior. Inde fieri facile potuit, ut duæ illæ epistolæ, tamquam ad eosdem attinentes et proximis in conciliis editæ, simul in Africam mitterentur, ibique primum Thusedri, tum Telectæ legerentur. Neque conjecturæ huic repugnat diversa litterarum illarum inscriptio: cum non ex eodem fonte, sed ex Africani concilii gestis sola superior, hæc autem aliunde ad nos pervenerit.

^a *Isid. Rejecit. infra epistola 10, n. 2, ei suffragante.*

^b *Majoris perspicuitatis ergo hic supplere, contra ea. c In mss., constituere.*

^d *Ita mss. At editi, non transitibus.*

^e *Editi post Crab., observari. Rectius Merlin. et mss. observare, hoc est, quantum sacerdotum sollicitudo vigilantiam debet adhibere.*

^f *Novium. mss., apostolice ordine, tum cum cæteris, fructus, nisi quod in Navar. secundis curis functus, et in Rothomagensi nunc PP. Capucinorum, olim S. Sergii Andegav. secundis item curis, fultus. In vulgatis prelatum est functus: sed magis placet fultus, atque huic correctioni favet illud Leonis epist. 1, c. 5, ubi decessorum suorum firmat decreta, quibus salubriter constitutum est, ne primum aut secundum,*

EPISTOLA VI,

SIRICII PAPÆ AD DIVERSOS EPISCOPOS.

- I. *Ut indignus nullus efficiatur episcopus.* — II. *Ut ignotis sacerdotium non detur.* — III. *Ut neophyti vel laici sacerdotes non fiant.*

Siricius papa orthodoxis per diversas provincias.

CAP. I. — 1. *Siricio ecclesiarum omnium cura.* Cogitantibus nobis metum divini judicii, fratres charissimi, et post hanc vitam unumquemque prout gesserit recepturum, quid veniat in querelam tacere non licuit, sed nobis loqui necessitas imperavit, dicente propheta, *Exalta ut tuba vocem tuam (Esa. LVIII, 1)*. Et cui omnium ecclesiarum cura est, si dissimulem, audiam Domino dicente: *Rejecit mandatum Dei, ut traditiones vestras statuatis (Marc. VII, 9)*. Quid enim aliud est, rejicere mandatum Dei, quam privato iudicio et humano consilio novis rebus constituendis liberius delectari?

2. *Majorum statuta non patitur violari. Magna cura adhibenda in clericorum ordinationibus.* Perlatum itaque est ad conscientiam apostolicæ sedis, contra ecclesiasticum canonem præsumi, et quæ ita sunt a majoribus ordinata, ut ne vel levi susurro debeant violari, proprias quasdam novas observationes inducere, et prætermisso fundamento, supra arcanam velle construere, dicente Domino: *Non transferes terminos, quos constituerunt patres tui (Prov. XXII, 28)*. Quod et Sanctus quoque Apostolus novi et veteris Testamenti prædicator monet, in quo locutus est Christus: *State, inquit, et tenete traditiones vestras, quas didicistis sive per verbum, sive per epistolam (II Thess. II, 14)*. Qua de re videt vestra sinceritas, in sacris ministeriis aut in ordinationibus vestris quantum sacerdotum magna cura et diligens sollicitudo debeat observare. Denique ad Timotheum loquitur: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis (I Tim. V, 22)*. Quod propterea memoratur, ut examine habito, et probitate morum et ecclesiastico labore sit commendatior, qui vocatur in medium ut summum sacerdotium possit accipere, probatus iudicio, non favore; susceptus veritate, non gratia; apostolico ordine fultus, non præcepti voluntate.

3. *Ambitiosis non cedit Siricius.* De quo, charissimi mihi, ante vestram sinceritatem hujusmodi litteræ

aut tertium in Ecclesia gradum quisquam laicorum quibuslibet suffragiis fultus ascendat priusquam ad hæc meritum per legitima augmenta perveniat. Neque enim temere Leonem ibi ad hunc præsertim Siricii locum respicere opinemur. Apostolicus autem ordo vocatur apostolica ordinatio, eaque in primis, quæ Paulus neophytem ordinari voluit. Item summi sacerdotii nomine episcopalis intelligitur gradus. Quæ scimus S. Gaudentius Brix. in Sermone de ordinatione sua eos, a quibus fuerat electus, *summos sacerdotes appellat.*

4. *Duas illas voces, charissimi mihi, media virgula separant hactenus editi, sed eas et copulari potest suadet similis locutio epistolæ 7, n. 3, ubi lecturi sumus dilectissimi mihi; et ut reipse copulamus postulat series orationis, quæ Siricius eo antea libere*

cucurrerunt multo fratrum et consacerdotum consensu, ut hac vestra subscriptione firmata ecclesiastici canonis dispositio quæ apud Nicæam tractata est, confirmata suo merito fundatissima permaneret: ut tales videlicet ad ecclesiasticum ordinem permitterentur accedere, quales apostolica auctoritas jubet, non quales dico, vel eos qui cingulo militiæ sæcularis astricti olim gloriati sunt. Qui postea quam pompa sæculari exsultaverunt, aut negotiis reipublicæ optaverunt militare, aut curam mundi tractare, adhibita sibi quorundam manu, et proximorum favore stipati, hi frequenter ingeruntur auribus meis, ut episcopi esse possint, qui per traditionem et Evangelicam disciplinam esse non possunt. Quantis hoc æffquoties certatum est viribus? Sed nihil tale potuit effici, quæ ratio non compellit. Etiam de longinquo veniant ordinandi, ut digni possint et plebis et nostro iudicio comprobari.

CAP. II.—*h.* *Monachi vagi ab episcopis, ut sumptibus parcant, ordinantur.* Quantum illicitum sit illud, estimari non potest, ut transeuntis (sive simulent, sive sint monachi, quod se appellant), quorum nec vitam possumus scire nec baptismum, quorum fidem incognitam habemus nec probatam, nolint sumptibus adjuvare, sed statim aut diaconos facere, aut presbyteros ordinare festinant, aut, quod est gravius, episcopos constituere non formident. Charius apud illos dari sumptum est transeunti, quam sacerdotium. Non retenti, inde in superbiam exaltan-

non quidem accepisse, sed multorum fratrum consensu dedisse significat. Quocirca dubiam fere non est, quin proxime restituendum sit, ante ad vestram sanctitatem, ac librariis facili lapsu præpositio ad exciderit. De his autem litteris id quod subjicitur, apprimè congruit epistolæ superiori, utpote quæ multorum episcoporum, scilicet 80, consensu de regulis in ordinatione clericorum servandis est conscripta, cujus decreta Nicænis consentanea sunt, et in qua nominatim a clero arcetur, qui cingulum militiæ sæcularis habuerit. Neque etiam ad eos, qui valetudine corporis aut fessa ætate præpediti adesse non potuerant, alia de causa videtur missa, nisi ut synodicam constitutionem subscriptione sua ratam facerent, et ab omnibus perpetua istiusmodi forma servaretur.

^a Merfin. ac mss., *eligi*. Hunc locum ita interpretamur: Nihil eorum, quæ ratio admittere non compellit, elici ex me potuit. Charius hic, quam in epistola superiori, Siricius explicat, nomine eorum qui militiæ sæcularis cingulum habuerint, non tantum eos a se intelligi, qui in castris stipendia meruerunt, sed et eos qui reipublicæ negotiis obstructi sunt.

^b Hoc est, ni fallor, e Sicilia, Sardinia, aliisque regionibus quæ ad Romani pontificis diocesim seu synodum pertinent, quasque suburbicarias vocant. Si cui vero veniret in mentem, Siricium hoc sibi voluisse, ut quotquot ordinandi essent episcopi, undecumque Romam venirent, ipsismet confutaretur Siricii verbis. In hac quippe epistola fundatissimam permanere jubet ecclesiastici canonis constitutionem quæ apud Nicæam tractata est. Ex Nicæni autem concilii dispositione ac præscripto cau. 4 et 6, episcopos ordinandi potestas per unamquamque provinciam ad metropolitanam pertinet. Simile itaque est hoc decretum superioris epistolæ capitulo 1.

^c Supple, quod a nonnullis committitur.

tur, inde insuper ad perfidiam cito corrunt; quia fidem veram in ecclesiasticis toto orbe peregrini discere non asseruntur.

CAP. III.—5. *Ne legis loco ducatur quod semel ac secundo necessitas extorsit.* Certe etiam illud non fuit prætermittendum, ut quod semel aut secundo necessitas hæreticorum intulit contra apostolica præcepta velut lege licitum esse cepisse præsumi, neophytum (1 Tim. III, 6) vel laicum, qui nullo ecclesiastico functus fuerit officio, inconsiderate vel presbyterum vel diaconum ordinare: quasi meliores Apostolis sint, quorum audeant mutare præceptum. Et qui non didicit, jam docere compellitur. Ita nullus reperitur idoneus clericorum? Nec inter diaconos, nec inter alios clericos invenitur, qui sacerdotio dignus habeatur; sed ad condemnationem Ecclesiæ laicus postulatur? Quod ne fiat ultra, admonéo. Prædico, ut unam fidem habentes, unum etiam in traditione sentire debeamus, probantes nos unanimis atque concordis, pacifici in Christo et in observationibus apostolicis habere charitatem. Medio itaque Patre, et unigenito Filio ejus, et Spiritu sancto, et unius divinitatis Trinitate, convenio, ut in his fides catholica et disciplina nostra permaneat. Nec quisquam putet, tamquam ordinationes terrenas fieri, cum cæleste sit sacerdotium, ut fidelibus gloria maneat dignitatis ejusdem, et ante tribunal Christi ex hinc non habeat quod accuset.

^d Verbum est, quod a Crab. expunctum fuerat, et ex Merl. ac mss. revocatur, non ad sumptum, sed ad charius referendum est in hunc modum: *Charius est apud illos dari sumptum transeunti*, etc., id est, vilius æstimant sacerdotium, quam sumptum peregrini. Deinde editi, *quam sacerdotium non retento. Inde in superbiam exaltatur*: refragantibus mss. Istud ita intelligere est: Monachi illi non retenti, quorum fides ac mores probentur; sed statim cum sacerdotali gradu dimissi, inde in superbiam exaltantur.

^e In vulgatis desideratur *capisso*: quod ex mss. collectionis Hisp. supplemus. Malleus *capisset*, ac totum hunc locum ita legi: *non fuit prætermittendum, id quod semel et secundo necessitas hæreticorum intulit, velut lege licitum esse jam capisset, contra apostolica præcepta a nonnullis præsumi, neophytum scilicet vel.* Quod hic de neophyiti seu laici ordinatione, quam hæreticorum necessitas intulit, dicitur, in Ambrosii maxime ordinationem cadere videtur; prudensque cavet Siricius, ne hoc alterove simili exemplo quis abutatur ad legis in Ecclesia receptæ abrogationem.

^f Istud argumentum fusius tractat Cælestinus I epist. 4, n. 4. Videndus etiam ea de re Zosimus epist. 9, n. 2, nec non Felix II epist. ad Cæsarium Arelat. Quocirca Gregorius I præceptum, cuiuslibet visitatori datum ut episcoporum electioni præsit, claudere solet his verbis: *Provisurus ante omnia, ne ad hoc cujuslibet conversationis seu meriti laicæ personæ aspirare præsumant, et tu periculum ordinationis tuæ, quod absit, incurras. Electores autem sic alloqui consuevit: omnes quos ex vobis de laicæ personæ aspirasse constiterit, ab officio et communione alienos faciendos procul dubio noveritis.*

^g Hoc est, in eorum qui Ecclesiæ obsequio sunt mancipati, uno verbo ecclesiasticorum, injuriam atque contumeliam.

^h In uno ms. Colb., *diinitatis*.

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUEM.

I. Epistolam hanc recognovimus ad vetera exemplaria diversarum collectionum, Codicis videlicet a Quesnello vulgati, collectionis alterius non minus antiquæ in Colbertina bibliotheca asservatæ, necnon Hispanæ et Isidorianæ. In nullo autem titulum offendimus, quem ei Quesnellus indidit in hunc modum: *Siricii papæ ad omnes episcopos Italiae super damnationem Joviniani et reliquorum hæreticorum virginitati derogantium*. Isidorus Hispalensis episcopus lib. de Script. eccl. c. 3, mentionem ejus faciens, ad diversos episcopos missam tradit; eique concinunt omnes nostri mss. in quibus per diversos episcopos missa prænotatur. Titulus, quem exhibemus, ex mss. collectionis Hispanæ descriptus fuit. Eundem servavit Isidorus Mercator; sed ei de suo addidit salutationem hujusmodi, *Siricius papa orthodoxis episcopis per diversas provincias salutem*. Salutationis hujus loco apud Crab. ac deinceps in aliis editionibus substitutum legimus, *Siricius ecclesiæ Mediolanensi*. Verum nova illa inscriptio nulla, opinor, alia ratione nititur, nisi quod epistolam hanc Mediolanum missam esse, ad eamque Ambrosium cum sociis rescripsisse constat. Mabillonius autem itin. Ital. pag. 69, ubi epistolam hanc in Romano Valli-cellanæ bibliothecæ codice non episcopo Mediolanensi, sed universis episcopis inscribi monet, hoc tantum notare voluit, eam non ecclesiæ Mediolanensi, ut in editis circumfertur, sed diversis episcopis inscribi. Neque enim is codex a nostris dissidet, qui diversos episcopos, non universos, magno consensu exhibent. Iis, qui bibliothecam peregrinam obiter lustrant, ac deinde domum reversi quæ in ea deprehenderint observatu digna memoriter notant, condonandi sunt hujusmodi lapsus. Epistolam istam indicare videntur Hieronymus et Augustinus: Hieronymus quidem, cum initio libri adversus Vigilantium docet, Jovinianum « Romane ecclesiæ auctoritate » fuisse damnatum; atque in exordio lib. III adversus Pelag. repetit, Joviniani placita « olim Romæ, ac dudum in Africa condemnata » esse;

Augustinus vero lib. II Retr. c. 12, ubi cum Joviniani hæresim in urbe Roma multum valuisse præmisisset, subjicit: « Huic monstro sancta Ecclesia, quæ ibi est, fidelissime ac fortissime restitit. » Ideo quippe Siricius epistolam istam scripsisse se testificatur, ut ea, quæ Romæ in Joviniani condemnatione gesta erant, ab episcopis non ignorarentur. II. Tempus, quo scripta est, ex sequenti expiscari licet. In hac enim Jovinianum ac socios Roma pulsos, Mediolanum ad Theodosium imperatorem confugisse non obscure innuitur. Atqui Theodosius, cum Maximus debellasset, quod anno 388 alii Augusto mense, alii Septembris contigisse volunt, Mediolanum primum accessisse dicitur: eumque inde anno 389 idibus Junii Romam venisse, et cum ibi

A triumphum egisset, kalendis Septembris Mediolanum rediisse historica monumenta fidem faciunt. Ex quo consequens est, ut hæc epistola, si ante Theodosii triumphum collocetur, anno 388 labente non sit anterior; si post differatur, anni 389 exitum haud multo intervallo antecedere censenda sit.

EPISTOLA VII.

SIRICII PAPÆ AD DIVERSOS EPISCOPOS MISSA ADVERSUS JOVINIANUM HÆRETICUM EJUSQUE SOCIOS AB ECCLESIE UNITATE REMOVENDOS.

Joviniani ac sociorum perversam doctrinam publice pro-dit, ejusque præcipuos auctores nominatim damnatos denuntiat.

Joviniani quæ doctrina diabolo auctore. — 1. Optarem semper, fratres charissimi, dilectionis et pacis vestræ sinceritati gaudia nuntiare, ita ut vicissim discurrentibus litteris, sospitatis vestræ^a juvarentur indicio. b At vero quia non patitur nos quiete ab incursione sua vacare hostis antiquus ab initio mendax, inimicus veritatis, æmulus hominis, quem ut deciperet, se ante decepit; pudicitie adversarius, luxuriæ magister, crudelitibus pascitur; abstinentia^c puniendus, odit jejunia, ministris suis prædicantibus^d dum dicit esse superflua, spem non habens de futuris, Apostoli sententia repercussus, dicentis: Manducemus et bibamus; cras enim moriemur (1 Cor. xv, 32).

2. Quam perniciosa dum latebat. — O infelix audacia! o desperatæ mentis astutia! Jam incognitus sermo hæreticorum intra Ecclesiam cancri more serpebat: ut occupans pectus, totum hominem præcipitaret in mortem. Et nisi Dominus Sabaoth laqueum, quem^e paraverat, dirupisset, scena tanti mali et hypocrisis publicata multorum simplicium corda traxerat in ruinam: quia facile ad deteriorem partem mens humana transducitur, f volens per spatiosa volitare, quam arctæ viæ iter cum labore transire.

3. Qui detecta et damnata. Nuptiis intersunt sacerdotes. — Qua de re necessarium satis fuit, dilectissimi mihi, quæ hic gesta sunt, ad vestram conscientiam cognoscenda mandare: ne g ignorantia cujuspiam sacerdotis, pessimorum hominum Ecclesiam irrumperentium, sub religioso nomine, contagio violaret: sicut scriptum est Domino dicente: Multi venient ad vos in vestimentis ovium, intus autem

^a Crab., *indicia intimentur*. Merlin., *indicia juvarentur*. Quesn., *juvarentur indicio*. Editi alii, *juvarentur indicio*. At mss. magno consensu *juvarentur* (scil. gaudia) *indicio*.

^b Ita potiores mss. cum Quesn. Alii vero coll. Hisp. et Isid., *si quietos nos ab incursatione sua vacare hostis antiquus sineret ab initio mendax*: quæ lectio quamvis peregrinæ manus operam suboleat, a Merlino tamen et Crab. prælatâ est, addito relativo qui post verbum *sineret*. In edit. Rom. exstat, *Numquam patitur nos quietos*. In aliis edit. *quia non patitur nos quietos*, omisso *At vero*.

^c Quesn. *torquetur*. Editi alii, *punitur*: castigantur ex potioribus mss.

^d Edit. Rom. post Crab. *eadem dicit*: refragantibus mss. Ambrosius epist. 63, n. 7 de Sarmatione et Barbatione, qui Joviniani sectabantur errores, scilicet eos esse vaniloquos, qui dicant nullum esse abstinentiæ meritum, nullam frugalitatis, nullam vir-

^d *ginitatis gratiam, pari omnes æstimari pretio; delirare eos qui jejuniis castigant carnem suam.*

^e Crab. ac deinde edit. Rom. et concil. *paraverant*; et mox, *traxisset*: præter fidem mss.

^f Edit. Rom., *malens*. Aliæ concil. secundum mss. coll. Hisp. et Isid., *volens magia*. In sincerioribus libris relicetur *magis*, quod antiquis insolens non est. Deinde edit. Rom., *per spatiosa ambulare*. Merlin. aliæque concil. cum mss. coll. Hisp. et Isid., *per spatiosam viam ambulare*. Tum unus e mss. Colb., *quam arctæ viæ iter*.

^g Apud Quesn., *ignorantiam*: mendose. Curat Siricius ea, quæ Romæ adversus novos hæreticos gesta sunt, episcopis nota fieri: ne si quis illa ignoraret, contagione pessimorum hominum Ecclesia violaretur: et id quidem *sub religioso nomine*, quia etiam tum Jovinianus, ut Hieronymus contra ipsum scribit, *monachum esse se jactitabat*.

sunt lupi rapaces; a fructibus eorum cognoscetis eos (Math. vii, 15 et 16). ^a Hi sunt videlicet, qui substituit Christianos sese jactant: ut sub velamento pii nominis gradientes, domum orationis ingressi, sermonem serpentinx disputationis effundant; ut sagittent in obscuro rectos corde (Psal. x, 3), ^b atque a veritate catholica avertendo, ad suæ doctrinæ rabiem diabolico more transducant, atque ovium ^c simplicitatem defraudent. Et quidem multarum hæresum malignitatem ^d ab apostolis nunc usque didicimus, et experti probavimus: sed numquam tales canes Ecclesiæ mysterium latratibus fatigaverunt, quales ^e nunc subito hostes fidei erumpentes, doctrina perfidiæ pullulata, cujus sint discipuli, ver-

borum fructibus prodiderunt. Namque cum alii hæretici singula sibi genera quæstionum male intelligendo proposuerint convellere atque concerpere de divinis institutionibus; isti non habentes vestem nuptialem (Math. xxii, 12), sauciantes Catholicos, novi ac veteris Testamenti, ut dixi, continentiam pervertentes, et spiritu diabolico ^f interpretantes, illecebrosus atque ficto sermone aliquantos ^g Christianos cœperunt jam vœstare, atque suæ dementiæ sociare, ^h intra se continentes nequitix suæ virus. ⁱ Verum electi blasphemias suas conscriptione temeraria publice prodiderunt, et desperatæ mentis furore conciti, passim ^j in favorem gentilium publicarunt. ^k Sed a fidelissimis Christianis, viris ge-

^a In ms. Pith. et uno Colb., *Hi sunt videlicet quasi utilitate Christ.* In altero Colb., *Hi sunt videlicet, qui quasi quadam utilitate Christ.*; quod corrigens Quesn. substituit, *Hi sunt videlicet, qui sub vestium vilitate.* Et hæc quidem correctio nostris, qui Ambrosii editionem adornarunt, aliquando placuit. Sed præterquam quod nulla saltem aperta mss. auctoritate fulcitur, ei manifeste repugnat quod Hieronymus lib. i contra Jovinianum post med. tradit, nempe hæreticum illum, cum monachum esse se jactet, post sordidam tunicam, et nudos pedes, et cibarium panem, et aquæ potum, ad candidam vestem, et nitidam cutem, ad mulsum et elaboratas carnes se contulisse. Unde et lib. ii, circa med., sic eundem alloquitur: *Ante nudo eras pede, modo non solum calceato, sed et ornato; tunc pæx tunica et nigra subucula vestiebaris, nunc lineis et sericis vestibus, et Atrebutam ac Laodicæ indumentis ornatus incedis.* Et sub finem, *Quoscumque, inquit, formosos, quoscumque calamistratos, quos crine composito, quos rubentibus buccis videro, de tuo armento sunt.* An Jovinianus subinde quidem primam vestem mutasse, sed eandem perversæ prædicationis initio retinuisse dicendum est? Cogitari istud posset, nisi affectatis illis vestium sordibus adversaretur tum doctrina, tum mollities vitæ, quam Siricius arguit. Quare vulgata lectio, quam non solum Isidori, sed et Hispanæ collectionis mss. confirmant, conjecturæ haud satis firmæ jure antefertur.

^b Edit. concil. post Rom. et Baron., *atque veritatem catholicam pervertendo*, nisi quod apud Lab. exstat *vertendo*: Merlin., Crab., Quesn. ac nostris mss. renitentibus. Exinde Crab., *ad suæ doctrinæ scabiem substituit.*

^c Duo mss., *simplicitate.*

^d Ita antiquiores mss. cum edit. Quesn. et Ambros. Cæteri vero libri, *ab apostolicis temporibus.*

^e Apud Baron. ut in edit. Rom., *quales isti nunc subito erumpentes, doctrina perfidiæ polluti, hostes fidei, qui cujus sint.* Nostra lectio est cæterorum librorum, nisi quod in uno Colb. *polluta*, et in aliis tribus *pollutorum* exstat, pro *pullulata.*

^f In mss. coll. Hisp. et Isid. ut apud Crab. desideratur *interpretantes.* Idem verbum, necnon *ista, et spiritu diabolico*, in edit. Rom. et apud Baron. desunt. Ex aliis libris revocantur. Proxime antea *novi ac veteris Testamenti continentiam* non absurde intelligamus pro eo dici, quod novo et veteri Testamento continetur ac docetur. Quo intellectu *continentiæ* nomen ab Hieronymo epist. 61, ad Pamph., usurpatum legimus, ubi Joannem Jerosolym. hinc insinulatum refert, *quod sic paradisum allegorizet, ut historiæ auferat veritatem... totamque paradisi continentiam tropologica interpretatione subvertat.* Prava autem interpretatio illa, quam Siricius notat, in hoc maxime perspicitur argumento, quo Jovinianus, teste Augustino lib. ii Retr. c. 12, sacras virgines urgebat, *utena: Tu ergo melior es quam Sara, melior*

quam Susanna, quam Anna: et cæteras commemorando testimonio sanctæ Scripturæ commendatissimas feminas, quibus se illæ meliores vel etiam pares cogitare non possent.

^g Loco vocis *Christianos*, apud Quesn. legimus *Romanos*: refragantibus aliis libris. Quamquam id, quod Romæ nominatim contigit, a Siricio hic commemorari suadet illud Augustini lib. ii Retr. c. 12: *Joviniani hæresis, sacrurum virginum meritum æquando pudicitia conjugalit, tantum valuit in urbe Roma, ut nonnullas etiam sanctimoniales, de quarum pudicitia suspicio nulla præcesserat, dejecisse in nuptias diceretur... Hoc modo etiam virorum sanctorum sanctum cælibatum, commemoratione patrum et comparatione frangebat.*

^h Apud Quesn. et ex eo in nova Ambrosii editione, non intra se, adjecta particula negante, an cum aliqua scripti codicis auctoritate, non apparet. Cæterorum librorum lectioni suffragatur istud Augustini lib. ii Retr. c. 12: *Remanserunt autem istæ disputationes in quorundam sermonibus ac susurris, quas palam suadere nullus audebat.* Eandem et orationis series exigit.

ⁱ Apud Merlin. et Crab., ut in mss. coll. Hisp. et Isid., *velut electi.* Apud Lab. ex margine Crab. et in quibusdam Ambros. edit., *Verum electi.* Antiquiores mss. duo Colb. et unus Pith., *Verum illecti.* Nihil prope ambigimus, quin restituendum sit, *Verum detecti*: adeo ut qui nequitix suæ virus intra se continebant, ubi primum illud latere jam non posseprehenderunt, blasphemias quas clam musitando suggererant, publica scriptione defendere jam cœperint. Nolimus tamen lectionem nulla certa auctoritate fultam obtrudere. Interpolationis ac falsitatis suspecta videtur hæc Quesnelli, *Verum electi eorum*: quasi Joviniano ac sociis, perinde atque Manichæis, sui fuissent electi; quod nullus memoriæ mandavit. Non levior est interpolatio, quæ in edit. Rom. ita habetur: *virus, præferentes se tamquam electi, blasphemias tamen suas conscriptione temeraria publicarunt.*

^j Plerique ac venustiores mss. cum Merl., in *furore.* Duo alii, *furore sine in.* Quesn. *furorem.* Magis placet cum edit. Rom., Crab. et Ambros., *in favorem*: quia et vox *furore* proxime antecedit, et ipsa Gentilium moribus Joviniani doctrina plurimum favet. Exinde sola editio Rom. *se prodiderunt*, pro *publicarunt.*

^k Apud Quesn., *Eorum autem insaniam a fidelissimis... subito per scripturam honorificam videtur esse delata*: lectio interpolata, nec ad Siricii mentem exacta. In uno quidem ms. Colb. ut et in Rem. et Pith. habetur *scriptura honorifica*, et apud Merlin. *honorificata*: sed cum cæteris libris præferendum *scriptura horrifca*, ea ipsa videlicet, quæ paulo antea *conscriptio temeraria* vocabatur. Nunc vero dicitur *horrifca*, tum propter blasphemias quibus conspersa erat, tum etiam ob barbariem styli. Ut enim

nere optimis, religione præclaris, ad meam humilitatem subito scriptura horribila videtur esse delata: ut sacerdotali iudicio detecta divinæ legi contraria, spiritali sententiæ deleteretur. Nos sane^a nuptiarum vota non aspernantes accipimus, quibus^b velamine intersumus: sed virgines, quas nuptiæ creant, Deo devotas majore honorificentia muneramus. Facto igitur presbyterio, constitit doctrinæ nostræ, id est^c Christianæ legi, esse contrariam.

4. *Hæresis novæ inceptorum damnantur.* Unde Apostoli secuti præceptum (Gal. 1, 9),^d quia aliter quam quod accepimus annuntiabant, omnium nostrum tam presbyterorum et diaconorum, quam etiam totius cleri, ^e nam scitote fuisse sententiã, ut Jovinianus, ^f Auxentius, Genialis, Germinator, Felix, ^g Plotinus, Martianus, Januarius et Ingeniosus, qui^h inceptorum novæ hæresis et blasphemix inventi sunt, divina sententiã et nostro iudicio in perpetuum damnati extra Ecclesiam remanerent. Quod custoditur sanctitatem vestram non ambigens, hæc scripta direxi per fratres etⁱ compresbyteros meos Cres-

centem, Leopardum et Alexandrum, qui religiosum officium fidei possint spirita adimplere ferventi.

EPISTOLA VIII j,

SEU RESCRIPTUM AMBROSII, ALIORUMQUE EPISCOPORUM AD SIRICIUM PAPAM DE CAUSA SUPRADICTA.

Joviniani ac sociorum errores revocent ac refellant.

Primo quod meritorum gradus tollant et virginitati æquent conjugium: tam quod Mariæ in partu virginitatem negent; deinde, quod jejuniis adverteantur.

Postremo, ubi notarunt eorum de Christi nativitate sententiã Manichæis suffragari, Siricij iudicio de eorum damnatione subscribunt.

Hanc epistolam Ambrosij vide ad opera ejusdem sancti Patris, tom. nostræ Patrol. XVI, col. 1125.)

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

I. *Quid quærendum.* — Circa hanc epistolam non una existit quæstio. Nam et de auctore ejus inter eruditos non convenit. Neque major est illorum de Bonoso, cujus occasione scripta est, contentio. Quis enim illius error, seu crimen, quæ sedes, an etiam ipse fuerit qui ad antiquis Bonosiacorum dux dictus est, ambigunt. Ad hæc illustranda primum tempus quo ipsa scripta est epistola nosse juverit.

Hieronymus lib. 1 contra Jovinianum animadvertit, hæretici hujus scriptorum tanta barbaries est, et tantis vitiiis spurcissimus sermo confusus, ut nec quid loquatur, inquit, nec quibus argumentis velit probare quod loquitur, potuerim intelligere. Neque magis probandum quod apud Baron. ut in edit. Rom. obtinet, scriptura horribila videntur esse delati, ut... detecti... deleantur. E fidelissimis illis Christianis, qui horribilicam Joviniani scripturam Siricio detulerunt, præcipuus fuit Pammachius, quem idcirco Hieronymus epist. 50 sic alloquitur: *Te post Dominum sciente, ille damnatus est, quod ausus sit perpetuæ virginitati matrimonium comparare.*

^a Lab., nuptias non aspernantes.

^b Ita mss. At edit. Rom. et Baron., velamini interfuimus, sed virginum nuptias Deo devotas... honoramus. Merlin. et Crab., velamine interfuimus: tum solus Merlin. sed virgines Deo devotas, etc., ommissis verbis, quas nuptiæ creant. Exinde apud Lab. veneramur, pro muneramus: quo aptius evulsiatur merces, quæ virginitati ut majoris meriti, ita et major debetur. Minime autem admittenda est conjectura, qua pro velamine, Crab. vero animo mallet. Ut enim Ambrosius epist. 19, ad Vigilium, n. 17, scribit, ipsum conjugium velamine sacerdotali et benedictione sanctificari oportet. Hac ratione Joviniano, nuptias ab iis, qui illas continentix postponebant, sperni prædicanti, recte Siricij occurrit.

^c Rem. ms., Christi legi. Tum vetus Colb., quosdam esse contrarios. Edit. Rom. et concil. cum nonnullis mss., esse contraria. Verius antiquus codex Pith. necnon Navar. et Capic., esse contrariam, scripturam scilicet quam Pammachius ac socii libello oblato damnari petierant, si modo divinæ legi contraria deprehenderetur. Cui petitioni Siricij accommodans iudicium, primo scripturam delatam Christianæ legi contrariam declarat, ac deinde ut talem proscribit et damnat. Quocirca glossema sapit quod apud Quesn. legimus, esse contrariam eorum sententiã, nec alibi illud offendi. Istud vero, Facto igitur presbyterio, hoc esse quod, congregato igitur cleri conventu, jam in epistolam 11 Liberii, qui eadem presbyterii voce et eodem intellectu utitur, observavimus. Romanis autem pontificibus quam familiare fuerit cum hoc cœtu, in quem etiam peregrinos episcopos admitti mos erat, ecclesiastica negotia communicare, vetera quæ supersunt moni-

menta produunt.

^d Quesn. cum duobus mss., eos quid aliud: ac deinde nullius, quod sciam, exemplaris auctoritate, post verbum annuntiabant subjicit, excommunicari. Omnium ergo nostrum.

^e Ita duo antiquiores mss. Colb. et Pith. cum Quesn. At Crab. et Merlin. ex mss. coll. Hisp. et Isid., nam factam constat esse sententiã. Edit. Rom., una late facta sententiã. Lab., una suscitata fuit sententiã. Hinc manifestum est cœtum illum, qui a digniori gradu presbyterium appellabatur, non presbyteris solis, sed etiam diaconis ac reliquis clericis interdum constituisse.

^f In mss. ut apud Isidorum Hispal. lib. de Scrip. eccl. c. 3, et Merlin. Ausentius.

^g Sic mss. magno consensu cum edit. Rom. et Quesn. At Rem. et Ambros. Frontinus. Baron. Pontinus, et ad marg. Frontinus.

^h Veteres coll. Hisp. codices Laudun. et Noviom. necnon plerique coll. Isid. cum Merl. et Crab. accentes. Rem. actores. Antiquiores Colb. duo et Pith. cum Quesn. auctores.

ⁱ Apud Baron., ut in edit. Rom., presbyteros. Lectionem compresbyteros, quæ cæterorum codicum est, firmat antiquus usus. Immo et diaconis loquens Augustinus, eos etiam condiaconos vocabat. Ita in epistola ejus 149, ad Paulinum, n. 1, legere est, de perventione tam prospera fratris et compresbyteri nostri Quinti; et mox, occasione filii et condiaconi nostri Rufini. Et ad calcem ejusdem epistolæ, Condiaconus autem noster Peregrinus... nondum remeavit... Compresbyterum Paulinum... salutamus. Epistolæ autem 191, compresbytero Sixto, et 192, condiacono Cælestino; 222 et 224, condiacono Quodvultdeo inscribi legimus. Ita et a concilio Carthaginensi initio epistolæ ad Innocentium I Orosius compresbyter appellatur. Leopardum tituli Pastoris, ex quo et Siricij in Petri sedem assumptus fuerat, presbyterum existitisse, ac nomen illius etiamnum in tabula marmorea asservari Baronius monet.

^j In editione Romana et vulgatis Ambrosii codicibus repetita fuerat. In veteribus ejus codicibus, quem Quesnellus vulgavit, exemplaribus cap. 31. ac nonnullis aliis asservatur. Proximæ Siricij epistolæ non longe post, cum Mediolani ageret Theodosius imperator, adeoque anno 388 aut 389, ut Monito in epistolam superiorem probavimus, rescripta est.

II. *Quo tempore sit scripta.* — Temporis, quo scripta est, ipsa non obscuram præ se fert notam. In ea quippe Capuanum concilium ut proxime habitum memoratur. Atqui hæc synodus post Theodosii in urbem Constantinopolim reditum, hoc est post vi kalendas Decembris anni 591, et ante Valentiniani necem, id est ante idus Maias anni 592 celebratam esse, in novissima Ambrosii editione, ubi epistolæ 56 ordo asseritur, probatum est. Ex quo sequitur, ut et hæc epistola anno 592 ante mensem Maium scripta merito censeatur: maxime cum eæ quæ in Italia Valentiniani interitum consecutæ sunt turbæ, ut serius differatur non sinunt.

III. *Falso tribuitur Damaso.* — Hinc defendi nequit sententia Nicolai Cusani lib. II de Concordia cath. c. 18, Jac. Almaini lib. de Auctorit. Ecclesiæ, Cajetani lib. de Comparat. auctorit. papæ et concil., ac Roberti Coci lib. III, c. 14, qui epistolam hæc Damaso ascribunt. Is enim papa jam ab anno 584 vivere desierat, adeo ut successor ejus Siricius anno 585 ineunte ad Himerii consulta responderit. Neque vero ullius codicis epistolam istam Damaso tribuentis auctoritate in eam abierunt opinionem, sed ordine decepti quo inter Ambrosianas epistolas collocatam cernebant. Quam enim epistolæ Ambrosii nunc 17, in qua Damasi ut adhuc superstitis sit mentio, proxime anteponi animadvertebant, hæc ad Damasi successorem pertinere ne suspicati sunt quidem. Quanto ipsis probabilior visa esset hæc sententia, si apud Marium Mercatorem edit. Baluz. pag. 165, Bonosum et a Damaso prædamnatum et legisent! Verum nec ille alio intellectu Bonosum a Damaso prædamnatum dixit, quam quo Socinum dicere nobis licet a Nicæno concilio et ab ipso Damaso prædamnatum. Respicit quippe M. Mercator ad fidei confessionem, quam Damasus ad Paulinum misit, nominatimque ad illud: « Anathematizamus Photinum, qui Hebionis hæresim instaurans Dominum Jesum Christum tantum ex Maria confitetur. » Nam et ipse Bonosus eundem errorem instaurare vulgabat.

IV. *Neque est Ambrosii.* — Epistolam eandem Ambrosio attribuit non modo antiquæ ejus editiones, veram etiam Colbertinus, Carolinocensis aliique nonnulli codices scripti. Sed nec illius esse Baronius ad annum 589 hinc probat, quod in ea num. 2 Bonosus et fratrem nostrum Ambrosium consuluisse narratur. Observarunt quidem fratres nostri, qui Ambrosii adorianunt editionem, hæc ab eo non proprio, sed alicujus synodi, cui præfuisset, nomine dici potuisse; simulque monuerunt maximam opellæ hujus eum indubitatis Ambrosii scriptis, puta lib. de Instit. virg. c. 5. et epist. 65, ad Vercell., n. 109, esse affinitatem. Sed si hæc in epistola Ambrosius synodi nomine loquitur, synodi etiam hujus nomine, non Ambrosii debuit inscribi, adeoque inscriptionis codicum illorum, quam falsam esse liquet, sublesta est auctoritas. Quapropter memorati fratres illam etsi inter Ambrosianas epistolas, anepigraphen tamen et altero characterē ediderunt.

V. *Siricio recte est restituta.* — Justellus notis in canonem 48 Cod. eccl. Afr. illam Siricio adjudicandam censet, eique suffragatur viri superius nunc. 3 memorati Cusinus, etc., quatenus eandem Romani alicujus pontificis esse pro certo habent. Si enim illam Siricii temporibus scriptam esse præmonstratum eis fuisset, statim in eandem opinionem concedere non dubitassent. Huic papæ tandem a Luca Holstenio in collectione Rom. bipart. restituta est: eamque restitutionem probat ac laudat Launojus to. I, epist. ad Sambœvium, ubi et multa de hac epistola edisserit. Suum quoque locum ei Latheus inter epistolas Siricii exinde reddidit. Holstenius quidem, ante fato functus quam opus ipsius et prelo exiret, quo in codice epistolam istam saniori cuique titulo uactus esset annotare non valuit: sed nullus est ambigendi locus, quin titulum illum, quem aptissimum esse nemo inficiatur, non contin-

xit de suo, sed e veteris alicujus exemplaris fide expresserit. Nihil enim erat causæ cur inter epistolas Romanorum pontificum, quas vel novas vel meliores prius edidit, hæc de integro vulgaret, nisi ipsi novus titulus, veteris alicujus codicis auctoritate fultus, hæc veluti meliorem et a quodam modo novam jure censeri persuasisset. Neganda tamen non est ejus cum laudatis Ambrosii scriptis, præsertim a num. 3 consensio. Sed fieri potuit, ut vel Ambrosius Siricio hæc in re operam suam commodarit, vel Siricius Ambrosii argumentis, adversus delatum Bonosi errorem Capuana in synodo aut alibi prolatis, sibi utendum duxerit.

VI. *De Bonoso diversæ opiniones.* — Bonosus ille cui præfuerit Ecclesiæ, Baronius ad annum 389, Petavius to. IV Eccles. Dogm. lib. XIV, aliique sibi ignotum esse confitentur. Sirmundus notis in Avitum Naissitanæ in Dacia sedis eum antistitem existisse conjectat. Conjectura illius haud dubie nititur Innocentii ad Marcianum Naissitanum episcopum epistola 16, propter quam et Holstenius in annot. geogr. de patriarch. Rom. pag. 122 et 123, opinionem eandem tuetur. At Joan. Garnerius suis in Marium Mercatorem commentariis, ipsius Mercatoris auctoritate nixus, Bonosum Sardicensi metropoli præpositum fuisse asserit. Hinc Titlemontius to. X, pag. 755, Bonosum aut in Macedonia aut in finitima provincia episcopum fuisse ultro fassus, querendum proponit, num distinguendi sint Bonosi duo, Naissitanus unus, de quo Siricius et Innocentius loquuntur, alter Sardicensis, quem Marius Mercator aliique scriptores Bonosiacorum ducem faciunt. Ipse quidem pro sua modestia testatur, sese hæc distinctionem asserere primum non audere, neque tamen sibi nihil advertere se quod ei repugnet.

VII. *An Bonosi duo distinguendi.* Eidem distinctioni rursus favet, ubi observat Siricius atque Innocentius de Bonoso aliquo loqui, quem canonicis criminibus potius, quam ulla hæresi insinulatum inuunt; nominatimque Innocentium a clericis ab illo ordinatis nullam fidei professionem exegisse. Sed hæc viro diligentis laude præstanti excidisse miramur. Nam et Siricius Bonosum, de quo ipsi sermo est, « de Mariæ filii jure reprehensum » docet, notatque eum hoc astruentem, « nihil aliud nisi perfidiam Judæorum astruere, qui dicunt eum (Christum) non potuisse nasci ex virgine; » et Innocentius epist. 16, ad Marcian., de clericis a Bonoso ordinatis constitutum scribit, ut si « damnato ejus errore, vellent Ecclesiæ copulari, libenter reciperentur, ne forte qui essent digni recuperandæ salutis, in eodem errore deprerent. » Cum igitur Bonosum, de quo Siricius atque Innocentius loquuntur erroris labe contaminatum fuisse constat: restat querendum, an error, de quo eum Siricius accusatum notat, alius fuerit ab eo, quem alii Bonosiacorum duci attribuunt. At vero in hoc consentiunt cæteri, quod Bonosiacorum dux Hebionis, Pauli Samosatani ac Photini hæresim instauravit. Hæc quippe de illo sunt Marii Mercatoris verba: « Hebionem philosophum secutus Marcellus Galata est, Photinus quoque, et ultimis temporibus Bonosus qui a Damaso urbis Romæ episcopo prædamnatus est. » Eam ob causam a Gelasio papa epist. 55, n. 4, Photinus et Bonosus, qui simili errore defecerunt, condemnantur. Ita et Arelatensis II concilii Patres can. 16, de Photinias et Paulianistas prælocuti, « Bonosiacos (velut) ex eodem errore venientes » censere se can. 17 declarant. Non alia de his sententia fuit Gennadii, qui lib. de Viris illustr. c. 14 librum memorat Audentii maxime intentum contra Photinianos, qui nunc Bonosiaci vocantur. Similia de iis et lib. de Dogm. Eccl. c. 22, al. 52, habet. Bonosiacos quoque Gregorius Magnus lib. XI, epist. 67, ad Quiricum, inter eos recenset, qui a Trinitatis fide aberrant: quatenus videlicet, ut Avitus Viennensis episcopus epist. 3, pag. 29, apertius ex-

plicat, « Christo divinitatis honorem adimunt. » Unde et Augustinus de horum hæreticorum duce loqui jure videtur, cum Elpidio Christi divinitatem neganti, ipsumque ad Bonosum, ut qui ad eandem sententiam persuadendam potens esset, mittenti epist. 242 rescribit : « Libertissime amplector benevolentiam tuam, quod me Bonoso et Jasoni, ut scribis, doctissimis viris, etiam trans mare mittere dignatus es ad reportandos ex eorum disputationibus uberes fructus. » Inde etiam colligere licet, tunc superstitem fuisse hæresiarcham illum, cum hæc Augustinus scriberet. Certe ex variis illis testimoniis Bonosum aliquid existisse constat, qui Bonosiacorum sectæ nomen dedit; atque hoc cum Hebionitis ac Paulianistis recensitos, novosque Photinianos ideo dictos esse, quia pariter cum illis Christo divinitatem adimebant. Atqui is error non alius est a perfidia Judæorum, quam Bonoso Siricii attribuit. Neque igitur Bonosiacorum dux alius videri debet a Bonoso, quem idem papa reprehendit. Quocirca et Ambrosius lib. de Instit. virg. perpetuam Mariæ virginitatem adversus objecta Bonosi, quem non appellat, sed satis aperte designat, a capite 5 ad 9 astruens, cap. 10, 11 ac medio 12, æqualitatem Trinitatis et deitatem Filii impugnantes confutat, ac tandem ipsa capitis 12 postrema parte ad asserendam Mariæ integritatem redit : nec quidquam addit, unde non eosdem hæreticos a se confutari indicet. Proclivis sane is erat lapsus, ut qui semel filios e Maria procreatos divulgaret, eo progrediretur, ut et Christum non aliter natum, adeoque « hominem communem ex Maria et Joseph natum » cum Hebione et Judæis prædicaret.

VIII. *Bonosus Sardicensis episcopus censendus.* Jam vero si Bonosus unus est, cur hunc Sardicensis potius, quam Naïssitanæ ecclesiæ episcopum non existimemus; cum Marii Mercatoris, qui temporibus illius vixit, adsit diserta auctoritas Sardicensem eum appellantis, nec testimonio tam aperto tamque gravi quidquam opponi valeat, nisi mera conjectura, inde ducta, quod Bonosus Naïssitanus clericos ordinasse dicatur, et alienæ Ecclesiæ clericos ordinare canones prohibeant? Sed eo levior est illa conjectura, quod Bonosus, quo plures sibi sociaret, teste Innocentio epist. 17, n. 12, « passim et sine ulla discussione ordinationes illicitas faciebat. » Postulassent etiam canones, ut si Bonosus Naïssitanus episcopus existisset, causa ejus ad Sardicensem præsullem, ut metropolitanum ipsius, non ad vicinos episcopos, deferretur. Ita enim summi pontifices causas, quo forte in ecclesiis Daciæ Mediterraneæ, Daciæ Ripensis, Mœsiæ, etc., orboritur, Thessalonicensi episcopo vice sua cognoscendas commiserunt, ut id « salvo earum primatu » fieri vellent, ut Innocentius epist. 13, ad Rufum, n. 3, conceptis verbis testatur. Sardicensis autem episcopi, qui Daciæ pro-

* In Bellovacensi aliisque mss. nulla præmittitur inscriptio seu salutatio. In uno Colb. et altero olim Thuano exstat, *Ambrosius Theophilo* : quibus verbis in priscis Ambrosii editionibus additur et *Anysio*. Hanc autem inscriptionem ab antiquariis adjectam suspicabamur ad imitationem epistolæ 56 Ambrosii ad Theophilum. Cum enim ejus causæ, quæ sedis Antiochenæ gratia Evagrium inter et Flavianum intercedebat, cognoscendæ jus Theophilo atque Ægyptiis episcopis a Capuana synodo commissum esse in epistola illa 56 legerent; ad eundem Theophilum ab eadem synodo delatam esse causæ Bonosi cognitionem, atque ab Ambrosio ea de re ad illum nunc scribi collegerunt. Sed manifestus eorum error. Nam causæ hujus cognitionem Anysio, non Theophilo, commissam esse ex Innocentii epistolis certum est : et Anysio præcipue Macedonas episcopos, non Ægyptios, a Capuana synodo in hoc negotio adjunctos esse hæc ipsa epistola nos docet. Sane disciplinæ ecclesiasticæ peritior erat illa synodus, quam ut ju-

A vincia metropolita seu primas erat, causa a Thessalonicensi episcopo, qui « inter ipsos primates primus, » ut Innocentius loco citato loquitur, fuerat constitutus, cognosci debuit. Hoc igitur Anysii jus integrum servavit Capuana synodus, cum Bonosi causam ad eum detulit. Simul et eadem synodus canonibus, qui episcoporum judices non e remota provincia, sed e vicina eligi volunt, nominatimque 14 Antiocheno et 7 Sardicensi gessit morem, cum « præcipue Macedones » Anysio judices adungi voluit.

IX. *Anysii adversus Bonosiacos judicium.*— Anysii quodnam fuerit judicium ex Innocentii epistolis 16 et 17 comperimus. Nempe ita damnavit Bonosum, ut ii qui ab illo fuerant ordinati, si « damnato ejus errore vellent Ecclesiæ copulari, libenter recipereur. » Quo ex judicio recte observavit concilium Arelatense II, can. 17, manifestum esse Bonosiacos « in Trinitate baptizari. » Quapropter idem concilium licet Photinianos sive Paulianistas et Bonosiacos ex eodem errore venientes « agnoscat, tamen Photinianos seu Paulianistas « baptizari oportere; » Bonosiacos vero, « si interrogati fidem nostram ex toto corde confessi fuerint, cum chrismate et manus impositione in Ecclesia recipiendos » decrevit. Tam solenni autem judicio non stans Bonosus, novos clericos undecumque ordinare, immo quosdam jam in Ecclesia catholica ordinatos iterata ordinatione contaminare non destitit; quæ novarum perturbationum, et epistolarum 16 et 17 Innocentii, ut ibi visuri sumus, causa et occasio fuit. In his forte prolixiores videbimur : sed operæ pretium duximus rem ab eruditis nondum satis extricatam explicare, unde et prædictis Innocentii epistolis lux affulgeat.

EPISTOLA IX,

SIRICII PAPÆ AD ANYSIUM THESSALONICENSEM ALIOSQUE ILLYRICI EPISCOPOS.

Siricius de Bonoso sententiam rogatus, non vult dicere : sed quos Capuana synodus ei judices delegerat, munere suo defungi jubet. Illum interim ob errorem de Mariæ filii merito reprehensum atque horrore fuisse confirmat.
Dilectissimis ^a fratribus ANYSIO et cæteris episcopis per ^b Illyricum constitutis, SIRICIOS.

1. *Bonosus et ejus accusatoribus judices dati.*— Accipite ^c litteras vestras de Bonoso episcopo, quibus vel pro veritate, vel pro modestia, nostram sententiam sciscitari voluistis. Sed cum hujusmodi fuerit concilii Capuensis judicium, ut finitimi Bonoso atque ejus accusatoribus judices tribuerentur, et præcipue Macedones, qui cum episcopo Thessalonicensi de ejus factis vel ^d cognoscerent : advertimus quod

D dices ab accusati accusatorumve sede tam remotos, ut erant Ægyptii, daret.

^b Hinc colligere est Anysio permissum fuisse, ut ex Illyrico alios a Macedonibus sibi in hoc judicio sociaret. Hinc et mox præcipue *Macedones*, non soli judices tributi dicuntur.

^c In Ambrosii nova editione, ex veterum codicum fide, epistolæ hujus initium ita restitutum est : *De Bonoso direxistis episcopo.* Editionum aliarum, quibus et Holsten. consentit, plenior visa est lectio et nitidior.

^d In ms. Longi-Pontis hic additur *scriptis*. In aliis autem nonnullis desideratur *vel*. Et illud adjectum, et istud suppressum suspicamus temeritate librorum, qui Siricii mentem non assequabantur. Hoc enim, ni fallor, sibi vult : ut *de factis ejus*, si non judicarent definitivamve sententiam dicerent, *vel* (id est saltem) *cognoscerent*. Neque vero alia conditione a Capuana synodo Bonosi causa Anysio et episcopis Illyrici, quam qua Evagrii et Flaviani Theophilo et

nobis judicandi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie synodus, recte de iis, quæ comprehendit vestrorum scriptorum series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre de omnibus, nec refugiendi vel elabendi vel accusatoribus vel accusato copiam dare. Vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit.

2. *Bonosus interdictam sibi ecclesiam irrumpere cogitans, ab Ambrosio dissuadetur.* — Denique cum Bonosus episcopus post iudicium vestrum misisset ad fratrem nostrum Ambrosium, qui ejus sententiam consuleret, ^a interdictam sibi ecclesiam irrumpere atque ingredi; responsum est ei, quod nihil temerandum foret, sed omnia modeste, patienter, ordine gerenda, neque contra sententiam vestram tentandum aliquid; ut quod videretur vobis justitiæ convenire, statueretis, quibus hanc synodus dederat auctoritatem. Ideo primum est, ut ii judicent, quibus judicandi facultas est data: vos enim totius, ut scripsimus, synodi vice decernitis; nos quasi ex synodi auctoritate judicare non convenit.

3. *Bonosi error de filiis Mariæ. Judæis favet.* — Sane non possumus negare de Mariæ filiis jure reprehensum, meritoque vestram sanctitatem abhoruisse, quod ex eodem utero virginali, ex quo secundum carnem Christus natus est, alius partus effusus sit. Neque enim elegisset Dominus Jesus nasci per virginem, si eam judicasset tam incontinentem fore, ut illud genitale Dominici corporis, illam aulam Regis æterni, concubitus humani ^b semine coincubaret. Qui enim hoc astruit, nihil aliud nisi perfidiam Judæorum astruit, qui dicunt eum non potuisse nasci ex virgine. Nam si hanc accipiant a sacerdotibus auctoritatem, ut videatur Maria partus fudisse plurimos, majore studio veritatem fidei expugnare contendent.

4. *Refutatur.* — Et ubi est illud quod scriptum est, dicente Domino ad matrem de Joanne Evangelista, *Mulier, ecce filius tuus*: et rursus ad Joannem de Maria, *Ecce mater tua* (Vide Ambros. de Instit. virg. c. 7, n. 46, in Joan. xix, 26, 27)? Quid sibi istud vult, quod cum in cruce Dominus positus

A peccatum mundi tolleret, pronuntiavit etiam de integritate materna? Aut quid aliud dicitur, nisi ut claudat sua ora perfidia, et obmutescat, ne matrem Domini aliquo audeat temerare convicio? Testis est ergo idem arbiter, idem materni pudoris assertor, quod desponsata fuerit viro tantummodo Joseph, nulla tamen conjugalitatis consuetudine tori jura cognoverit (*Matth. 1, 18*). Neque enim eam suscepturam ex Joseph filios a viri consortio separare voluisset. Sed si hoc parum est, addidit testimonium Evangelista, dicens quod *suscipit eam discipulus* ^c *in sua* (*Ibid.*, 30). Numquid ergo divortium fecit? numquid a viro abduxit atque abstulit? Ergo qui hoc legit in Evangelio, quomodo quasi naufragus titubet et fluctuat? Hoc ergo testamentum filii est de matris integritate, hæc Mariæ locuples integri pudoris hæreditas, hic totius finis consummationis. Denique hoc dixit, et emisit spiritum consummans omne mysterium bono sine pietatis.

5. *Ecclesiæ regimen commissum.* — Legimus etiam et omnia percurramus vel de eo, quod fratri nostro et coepiscopo Basso in consortium regendæ Ecclesiæ ^d datus est Senecio, vel de cæteris unde vestræ normam exspectamus sententiæ.

MONITUM IN SEQUENTES CANONES.

1. *Unde et a quo proderint.* — E codice Fossatensi, qui nunc in Colbertina bibliotheca asservatur, necnon ex antiqua codicis Pitheæani collectione primum Jacobi Sirmondi opera edii sunt sequentes canones. Eos ille, quia quo tempore conditi fuerint, deprehendere certo non valuit, ad calcem to. I Conciliorum Galliæ rejiciendos duxit. Ubi vero eorum antiquitatem probavit his verbis, « Antiquissimos prorsus esse tum exemplarium vetustas docet, tum ipsa maxime, quæ præcis Ecclesiæ sæculis congruunt, decretorum argumenta confirmant; » ipse demum suam de illorum auctore conjecturam sic proponit: « Et decretorum autem et descriptionis forma non abhorret ab epistolis Innocentii papæ. Quare non inanis fortasse opinio fuerit, si quis horum auctorem illum fuisse conjiciat. » Hanc tanti viri conjecturam secutus Labbeus, canones eosdem Innocentii epistolis primus subjecit. Ita etiam nobis, cum eos omnino præterire minime liceat, nullus prima fronte commodior visus erat locus, quo illos exhibere valeremus.

II. *Eorum auctorem Leone antiquiorem esse.* — Sanc

Egyptiis episcopis, commissa censenda est. At Theophilum ita alloquitur Ambrosius epist. 56, ut ipsi ac sociis examen potius quam decretorium iudicium delegatum fuisse indicet. Hæc porro inter alia ei scribit: *Sane referendum arbitramur ad sanctum fratrem nostrum Romanæ sacerdotem ecclesiæ; quoniam præsumimus ea te judicaturum, quæ etiam illi displicere nequeant... ut cum id gestum esse cognoverimus quod ecclesia Romana haud dubie comprobaverit, læti fructum hujusmodi examinis adipiscamur.* Certe Innocentius epistola 1, ad Anysium, ita se illi ad imitationem Damasi ac Siricii, omnia quæ in illis partibus gererentur, cognoscenda tradere significat, ut ea vel ab ipso finiantur, vel si non potuissent finire, sedis apostolicæ iudicio, eo referente, serventur, quemadmodum et ex ejusdem papæ epistola 9, ad Rufum, discimus.

^a Supplendum, *quæ deberet*, vel quid simile. Hic notari videtur præcedens quoddam iudicium; quo

episcopi Illyrici Bonoso, donec causam illius plenius cognovissent, ecclesia sua interdicentes, ejus regimen Basso ac Senecioni commiserint.

^b Ita Holsten. At apud Ambros., *seminis*.

^c Apud Holsten., *in suam*. Rectius *in sua* apud Ambrosium, qui nec aliter hunc locum ipse legit tum lib. Exhort. virgin. c. 5, n. 33, tum lib. de Instit. virg. c. 7, n. 48, ubi et illum sic explicat: *Non utique Christus faciebat divortium, non Maria relinquebat virum. Sed cum quo virgo habitare debebat, quam cum eo, quem filii hæredem, integritatis sciret esse custodem?*

^d Sardicensis videlicet, quæ Bonoso fuerat interdicta. Senecio autem hic memoratus. forte is fuerit, quem Innocentius epist. 43, ad Rufum, laudat ut summæ maturitatis virum. Habemus et epistolam Cælestini ad episcopos Illyrici, inter quos Senecionis nomen recensetur.

manifestum est decreta seu responsa esse sedis apostolicæ, quæ prius a Gallis episcopis consulta fuerit; eoque pacto ad nostrum institutum pertinere. Deinde nec illud incertum. Romanum istam pontificem, a quo prodierunt, Leone esse antiquiorem. Tunc enim, ut ex numero liquet, conditi sunt hi canones, cum Romana Ecclesia solos e clericis episcopos, presbyteros atque diaconos continentia lege constringeret. Atqui Leonis temporibus, Leone ipso teste epist. 14, ad Anastasium, n. 7, « ne subdiaconis quidem connubium carnale conceditur. » Immo iste papa suo cæto sic loquitur, ut continentia subdiaconorum legem non ipse prius ferre, sed ab aliis latam et usu jam receptam firmare intelligatur. Et quidem in Codice cau. Eccl. Ari. c. 4, Faustinus Potentinæ Ecclesiæ episcopus, ac primum Bonifacii I deindeque Celestini legatus, Africam in concilio dixisse memoratur: « Placet ut episcopus, presbyter et diaconus, vel qui sacramenta contractant, predictæ custodes ab uxoribus se abstineant. » Quibus verbis si adjungamus ista ejusdem Codicis cap. 25: « Placuit quod et in diversis conciliis firmatum est, ut subdiaconi, qui sacra mysteria contractant, et diaconi et presbyteri, sed et episcopi, secundum priora statuta, ab uxoribus se contineant; » etiam subdiaconos continentia lege obligandos esse Faustinus ex Romanæ Ecclesiæ præscripto ac more censuisse videbitur. Dissimulandum tamen non est, in canone 3 Carthaginensis v concilii, unde proxima verba in Codice prædictum translata sunt, nullam subdiaconorum fieri mentionem, sed simpliciter haberi: « Placuit episcopus et presbytero; et diaconos, secundum propria (aut priora) statuta etiam ab uxoribus se continere. » Ut ut est, saltem indubitatum manet, Leonis ævo minime concessum esse subdiaconis carnale conjugium. Ipsis etiam Gallis eam legem, qua presbyteris, diaconis ac subdiaconis uxores ducendi licentia negatur, sæculo v ac deinceps probatam atque usum receptam fuisse, fidem faciunt concilium Venticum anno 465 habitum cau. 11, Agatheuse can. 39, Aurelianense in can. 2, Aurelianense v can. 4, Turonense in can. 10, et Antisiodorensis can. 20.

III. *Canones illos vel Innocentio vel Siricio ascribi posse.* — Jam vero si subnexos canones ad ea summorum pontificum, qui Leonem præcesserunt, scripta seu decreta exigamus; eos in nullo magis, quam aut in Innocentio, aut etiam in Siricio convenire deprehendemus. Certe et in his canonibus n. 5, et in Innocentii epistola 2, n. 12, eadem de lege continentia sacerdotibus atque diaconis præscripta traduntur. Idem etiam de virginibus velatis aut no velatis quæ a proposito exciderint, et in his canonibus n. 3 et 4, et in mox dicta epistola n. 15 et 16 præcipitur. Item quomodo horum canonum auctor auctoritas indignus iudicat, vel « qui militaverit jam fidelis militie seculari, » vel « qui jus sæculi exercerunt; » ita Innocentius epist. 3, n. 8 et 10, ad clericatus honorem admittendos negat, « qui post acceptam baptismi gratiam in harenis exercitatione versati sunt, » aut « qui post baptismum multaverit. » Rursum et quod in eadem epistola n. 6 adversus nonnullos edicitur, qui episcopos alienis in Ecclesiis ordinandi potestatem usurpaverant, cum iis quæ infra n. 18 reprehendantur apprime consentit. At hæc argumenta Innocentio non ita peculiariter sunt, ut et in Siricio non minus apte conveniant. Si quid etiam ex loco, quem hi canones in archetypo obtinent, conficere licet; cum Telense seu Teleptense concilium, hoc est epistolam Siricii eo in concilio factam proxime excipiant, nonnihil inde momenti accedit, quo eos vel Siricio vel Innocentio ascribamus.

IV. *Siricio tribuendos esse.* — Utri vero eorum attribuendi essent, primò eruditorum iudicio permiseramus, immo quia Sirmondus Labbetque sententia in gratiam Innocentii præluserat, eos ad

calorem scriptorum hujus pontificis, donec certius quid affligeret, non prænotato ejus nomine, rejiciendos duxeramus. Verum ubi ad singulorum examinationem venimus, tam multa reperimus quæ Siricio specialiter congruant, ut illi hos argari non posse prorsus nobis persuasum fuerit. Primo quidem his canonibus traditionum commendatio, quemadmodum in epistola 6 Siricii, præmittitur, et adversus eos, qui novas inducant observationes, idem Matthæi v. 9, locus notrobique adhibetur. Deinde ut in epistola v, n. 1, rursum Siricius traditiones commendans, se non nova præcepta imponere, sed quæ apostolica et veterum constitutione sunt constituta firmare proficitur; ita illic singulis propositionibus non constitutiones novæ, sed antiquæ traditiones reddenda dicuntur. Tertio locutiones in his canonibus identidem deprehenduntur Siricio peculiariæ, ut quæ de re pro quare; charissimam cum adjuncto mihi pro simplici voce charissimam; remissio peccatorum pro baptismo. Præterea Siricius ad servandas traditiones monendo et rogando potius quam præcipiendo inducere solet. « Quod ne fiat ultra, » inquit epist. 6, n. 5, « admoceo. » Et epist. 5, n. 3: « Coinquinatis autem et infidelibus nihil mundum. Quæ de re horror, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium. » Huic autem mori concinit quod in his canonibus n. 6 audimus: « Quamobrem, mihi charissimam, hujusmodi hominibus coinquinatis et infidelibus mysterium Dei credere non oportere, veneratione religionis ipsa suadente, moneo. » Quis etiam in his canonibus n. 9, ista edicit: « Catholicorum episcoporum unam confessionem esse debere apostolica disciplina composuit (fort. commonuit). Si ergo una fides est, manere debet et una traditio, si una traditio est, una debet disciplina per omnes ecclesias custodiri? » Nonne ipse videtur esse Siricius, qui eadem presens epist. 6, n. 5, perstringit in hunc modum: « Prædico ut unam fidem habentes, unam etiam in traditione sentire debeamus? » Longius esset omnia, in quibus hi canones atque aliæ Siricii epistolæ consentiunt, hic subijcere. Pauca ista præmonstrasse satis erit, quo quisque facilius ad deprehendenda cætera animum advertat. Quæ autem hi canones exhibent Siricio Innocentioque vel in verbis vel in sententiis communia, illa eo potiori jure ad Siricum referantur, quod is Innocentium præcessit, atque huic papam ab illo constat multa esse mutata.

V. *An his canonibus definiatur questio, quam Innocentius aut nondum a majoribus definitam.* — Movere illud potest, quomodo Innocentio epist. 6, c. 3, quæstione præmissa super his, qui post baptismum administraverunt, et aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem protulere sententiam, respondere licuerit, *De his nihil legitur a majoribus definitum*, si Siricio hõs attribuamus canones, in quibus similis quæstio n. 15 definita videatur. Si tamen propius res dispiciatur, in utraque quæstione non levis est dissimilitudo. Nam de iis qui administraverunt, in epistola quidem Innocentii utrum ad communionem, in his autem canonibus an etiam ad episcopalem dignitatem admittendi sint, rogatur. In iisdem etiam illos non nisi acta poenitentia altaribus sociandos docemur, non ideo nominatum quia iudiciale munus exercuerint, sed quia Indis ac spectaculis superstitionis interfuerint aut etiam præfuerint. Sed et ex diversa respondendi ratione utriusque scripti non unum auctorem esse facile arguitur. Nam Innocentius definire nihil audeat: in his autem canonibus nil relinquatur indefinitum.

VI. *Qua cautione castigati sint.* — Quare licet inperita scribentis manus conscriptionis hujus faciem non parum fœdaverit, non ita deformavit tamen, ut agrosæ penitus non valeat. Castigatores codices, quibus emacularetur, Sirmondus desideravit; sed horum ope destitutus abstinere nequirit manus, quominus nonnulla de suo sanare nitoretur. Verum non in omnibus felix fuit conatus illius. Quapropter ad

archetypi fidem redire cœcti, quæ potior lectio visa sit, suis in locis indicare satis habuimus. Neque tantum menda offendimus non pauca, sed et quædam loca nota suspicamus, maxime vero id quod n. 14, de eo, qui avunculi sui uxorem duxerit, quæritur.

VII. Notanda est rerum in Arelatensi II synodo tractatarum cum decretis in hæc epistola expositis concessio. Canon illius 6 est de eo qui sine conscientia metropolitani constitutus fuerit episcopus; 7, de iis qui se abscidunt; 8, de eo qui excommunicatum alterius sive clericum sive sæcularem recipere post interdictum præsumunt; 82, de puellis quæ se votere Deo, si ad terrenas nuptias sponte transierunt.

EPISTOLA X^a,

SEU CANONES SYNODI ROMANORUM AD GALLOS
EPISCOPOS.

I. De virgine quæ jam in Christo velata est, similiter et quæ nondam velata est. — II. De eo quod sacerdotes honorum operum plebibus forma fiant, et de castitate et continentia sacerdotum, et eo qui sæculo militaverit. — III. De consuetudine Ecclesiæ Romanæ in clerum; et de eo quod catholicorum episcoporum una confessio et una disciplina esse debet. — IV. De sacramento baptismatis, et oleo exorcisato, et eo qui sororem uxoris suæ duxerit uxorem. — V. De iis qui sæculi adepti sunt potestatem. De eo qui avunculi sui duxerit uxorem. De ordinatione clericorum. Et de clericis alienis. — VI. Similiter de episcopo transgrediente proprios terminos. De laicis excommunicatis, et ab alio episcopo clericis factis.

1. Veritatis scientiam quærendum; precibus ad eam perveniri. Dominus inter cætera salutaria mandata, quibus discipulos suos apostolos ad spem vitæ hortatur et commonet, sicut et nos evangelica verba docuerunt, hoc etiam mandat, ut solliciti ad veritatis scientiam pervenire laboremus. Et primo cognoscamus, incognita non inani profectu, sed labore et sollicitudine, et quæ nota necdum sunt, precibus investiganda. Notiora, quæ vero difficilia sunt, instantèr quærenda præcepit: quæ clausa sunt, fidei virtute pulsando, precibus petere sibi debere reserari. Sic enim scriptum est: *Petite, et dabitur vobis; quærte, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis* (Matt. VII, 7). Nemo certe qui non petit accipit, et qui non quærit invenit; et qui non pulsaverit, eidem poterit aperiri. Qua de re quoniam quod ex fide petitur,

A præstatur; et quod erat obscurum, manifestum in sensum dum investigatur acquiritur (f. aperitur); et quod erat clausum nobis, frequentius pulsando, id est rogando, revelatur. *Omnia enim qui petit, accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur* (Ibid.): unde eadem repetere mihi quidem non est molestum, vobis enim necessarium est.

2. Traditionum mutatione in hæresim incurri. Quæstionibus propositis redduntur traditiones. Scimus, fratres charissimi, multos episcopos per diversas ecclesias ad famam pessimam nominis sui humanam præsumptione patrum traditionem mutare prope- rasse, atque per hanc causam in hæresis tenebras cecidisse, dum gloriam hominum delectantur potius, quam Dei præmia habere, perquirere. Nunc igitur, quia non explorandi causa, sed fidei confirmandæ gratia, sanctitudo vestra ex sedis apostolicæ auctoritate sciscitari dignata est seu legis scientiam seu traditiones, volens a nobis manifestari liberius quæstionum propositarum expositionem, quam sincere quæritis et desideranter: ^d audite, quantum replebit divina dignatio, licet mediocri sermone, valido tamen sensu eloquar obtinenda, ad emendandas omnes quippe diversitates, quas (f. quibus) discordare arrogantia sola præsumpsit, Scriptura divina dicente: *Rejecistis mandatum Dei, ut traditiones vestras statuat* (Matth. v, 9). Si ergo integra cupitis fide veras observationes agnoscere, dignamini quæ dico libenter advertere. Primo in loco pudoris mihi et pudicitie causa proponitur. Deinde congestæ quam multæ quæstiones edentur. Singulis itaque propositionibus suo ordine reddendæ sunt traditiones.

CAP. 1. — 3. De virgine velata quæ propositum mutavit, quid iudicatum. Quæritur de virginibus velatis et mutato proposito, quid exinde iudicatum sit.

Si virgo velata jam Christo, quæ integritatem publico testimonio professæ, a sacerdote prece sua benedictionis velamen accepit, sive incestum commiserit ^e furtim, seu volens crimen protegere, adultero mariti nomen imposuit, tollens membra Christi, faciens membra meretricis (1 Cor. v, 15); ut quæ sponsa Christi fuerat, conjux hominis diceretur: in hujusmodi muliere quot sunt causæ, tot reatus;

^a In Fossatensi exemplari, præmisso Telensi seu Teleptensi concilio, subjicitur: *Explicunt canones concilii Telensis. Incipiunt capitula synodi Romanorum. Epistola synodi.* Tum subnexis sex sequentibus titulis, quibus nec plures in antiquis collectionibus agnoscuntur Sirmundus monet, quamvis ipse totam epistolam in capitula XVI distinguendam duxerit, subsequitur: *Incipiunt canones Romanorum. Dominus inter cætera, etc.* Eos unos, quos veteres libri exhibent, titulos in fronte repræsentamus. Ideo autem canones Romanorum, quia Romano in concilio conditi sunt, nuncupari arbitramur.

^b Ita Foss. seu Colb. mss. At Sirm., quæ vero difficiliora sunt, prius omisso notiora: quæ quidem vox etiamsi superflue videretur: verba tamen in archetypis expressa suppresserè nobis non liceret, nisi ubi manifesta est earundem vocum repetitio, existimamus. Verum supervacanea non erit, si ita intelli-

gatur hic locus: *Quæ autem notiora quidem, sed difficiliora sunt.*

^c Sirm. et Lab., *revelatur: inde eadem... vobis autem necessarium.* Restauratur hic locus ex archetypis fide.

^d Ita mss. Collb. At editi, *et desideranter audire quantum supplebit.*

^e Apud Sirm., *commiserit seu furtum*, ubi Labbeus *furtum expungendum sibi videri notat.* In archetypo exstat *commiserit furtum*, sine particula *seu*. Legendum esse *furtum* constat ex his Innocentii epist. 2, n. 15: *Quæ Christo spiritualiter nupserunt, et velari a sacerdote meruerunt, si postea vel publice nupserint, vel se clanculo corruerint: ut hic dicatur furtum, quod illic, ut et in ipsius Sirielii epistola 1, num. 7, clanculo. Illicita illa puellarum Deo sacratarum fœdera etiam incesta sacrilegaque Gelasius papa epist. 11, c. 20, appellat.*

integritatis propositum mutatum, velamen amissum, A fides prima depravata, atque in irritum devocata. Quali hic et quanta satisfactione opus est! quam magna pœnitentia ejus quæ interitum carnis ^a incurrit! Non est parva culpa reliquisse Deum, et ivisse post hominem. Unde annis quam plurimis deflendum ei est, quo dignæ fructu pœnitentiæ facti possit aliquando ad veniam pervenire, si tamen pœnitens ^b pœnitenda faciat.

^b. Quid de puella nondum velata, quæ a proposito item exciderit. Item puella quæ nondum velata est, sed proposuerat sic manere, licet non sit in Christo velata, tamen quia proposuit, et in conjugio velata non est, furtivæ nuptiæ appellantur, ex eo quod matrimonii cœlestis ^c præceptum non servaverit, amore proferente ad libidinis cæcitatem. Et ^d his B pœnitentiæ agendæ tempus constituendum est: quoniam seu rapta, seu volens, ad virum ire perverso ordine consensit, nec propinquorum, nec sacerdotum testimonio conrogato tales ad velamen solemnitate ordinem casto pudore tenuerunt; sed contra veteris Testamenti præceptum fecerunt. ^e Quos lex lapidari præcepit (*Deut. xxii, 24*), et nunc cessante illa vindicta, spiritaliter feriuntur: ut Ecclesiam tamquam mortui introire non possint. Habent tamen pœnitentiæ agendæ locum, cito non habent veniam; quoniam si secundum legem proclamasset puella, et diu contestata ^f se continuisset, utique

^a Hoc est, quæ peccatis carnis interit.

^b Hic addendum esse non Labbeus notat. Illic tamen et pœnitenda intelligere licet, quæ pœnitenti agenda præscribuntur, hoc est opera quibus crimini satisfaciatur, illudque expiet, uno verbo dignos pœnitentiæ fructus.

^c In ms. Colb., cœlitus præceptio non servaverit more proferente libidinis cæcitatem. Malleus, matrimonii cœlestis propositum (seu sponsonem) non servaverit. Ejusmodi puellam pariter Innocentius epist. 2, n. 16, pœnitentiæ agendæ obnoxiam dicit: quia sponsio ejus a Deo tenebatur, et cum Deo pactam fidem violavit.

^d Orationis series postulat, et huic. Sed hic identidem mutatur sermo, ut quod generatim de puellis præmissum fuerat, innox de una singulariter efferatur. Puella autem, quæ etiamsi rapta et vim passa, ire ad virum consensit, rea et pœnitentiæ obnoxia pronuntiat duplici de causa: primo quia consuetum ordinem ad solemne velamen recipiendum non tenuit; deinde quia contra legis præceptum, sibi vim facienti non reclamavit. Primam rationem illustrat illud concilii Milevitani II, can. 26: *Quicumque episcoporum, necessitate periclitantis pudicitiae virginalis, cum peitor potens vel raptor aliquis formidatur... aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet (scilicet episcopis), velaverit virginem infra annos ætatis a concilio Carthaginensi III, can. 4, præscriptos, ei non obsit concilii hujus decretum. Alteram vero firmat non modo veteris legis præceptum, sed etiam constitutio Constantini imp. Cod. Th. lib. IX, tit. 24, leg. 1, sancientis: Si voluntatis assensio delegitur in virgine, eadem, qua raptor, severitate plectatur.*

^e Sirm. et Lab., quas. In archetypo quod. Series orationis postulat quos: referuntur istud cum ad puellam, tunc ad eum qui illi copulatus est, de quibus Deuteroni. xxii, 24, præcipitur: *Lapidibus obtuentur. puella quia non clamavit. Non esset in civitate.*

A fuisse immunis a culpa. Utrisque ergo expedit sub eadem temporis constitutione a communione suspendi, dignam agere pœnitentiam, fletu, humilitate, jejunio, misericordia redimere crimen admissum.

CAP. II. — 5. *Episcopos, presbyteros ac diaconos continentiae lege obstringi.* Et jam quidem frequenter ^s de talibus sermo noster per plures manavit ecclesias, maxime de sacerdotibus, quorum meritum exigat, ut bonorum operum suorum sint plebibus forma. Sed quantum intelligo, cum Scriptura dicat: *Loquere ad aures audientium,* ^h instruendo aures infandemus. Dum sæpè eadem repetunt, quæ neglecti habentur a singulis, vere hoc illud est quod dictum est ⁱ ad adulterum sexum: *Semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes* (II Tim. III, 7). Quando enim non servatur quod admoneatur utiliter, apostolica mandata quasi ignota contemnuntur: iudicium tamen de his quæ commiserunt non potest ^j immutari. Id de sacerdotibus. Primo in loco statutum est de episcopis, presbyteris, et diaconibus, quos sacrificiis divinis necesse est interesse, per quorum manus et gratia baptismatis traditur, et corpus Christi conficitur; quos non solum nos, sed et Scriptura divina compellit esse castissimos, et patres quoque jusserunt continentiam corporalem servare debere; qua de re non prætereamus, sed dicamus et causam. Quo enim pudore ^k viduæ aut virgini ausus est episcopus vel presbyter integritatem vel conti-

C *vir quia humilivm uxorem proximi sui.* Constitutionis Constantini ea de re verba proxime relata non repeto. Puellis, quæ proposito relicto ad nuptias transierint, quas pœnas decernant Gallicani canones, repete ex concilio Valentino ann. 374, can. 2, Turonensi I, c. 6, Aurelianiensi V, can. 19, Matisconensi I, can. 12. Notandum puellas illas, quarum fortivæ arguuntur nuptiæ, hic velut vero matrimonio obstrictas Deo repræsentari, ideoque et post fractam fidem adulteras, et adulterarum pœna plectendas censerit. Quocirca dubium nemini videri debet, quin Romana ista synodus nihil magis ratum haberi voluerit novum earum conjugium, quam mulieris, quæ vivente viro alteri nuberet.

^f In. ms., si continuisset; hoc est, si continentiam servasset.

^g Codex Colb., de his talis sermo. Hic supplenda videtur quæstio de clericis incontinentibus sedi apostolicæ ante proposita: ut quomodo initio capituli I præponitur, *quæritur de virginibus velatis, etc.*, ita et huic anteponendum sit, *quæritur de sacerdotibus, presbyteris et diaconis qui continentiam non servant, etc.* De his autem Siricii sermo per plures ecclesias manavit, ipso etiam Innocentio teste epist. VI, n. 4.

^h Idem codex, instruendi.

ⁱ In archetypo Colb. cum legatur, *adulterum sexum*, edidit Sirm., *adulter sexus*. Satius visum est, retenta archetypi lectione, adicere præpositionem *ad*, quæ propter similem syllabam sequentem librario, ut sæpius solet, exciderit.

^j Colb. ms., *inmutando ea de sacerdotibus*. Illud de sacerdotibus e margine in textum videtur irripisse.

^k Istud quo pudore jam antea in epistola 5 Siricii c. 9 legimus. Simili argumento Ambrosius epist. 63, ad Vercell., n. 64, cum merito a clero arceri docet, qui secunda conjugia sortitus sit: *Quomodo enim, inquit, potest consolari viduam, honorare, exhortari*

mentiam prædicare, vel suadere castum cubile servare, si ipse sæculo magis institit filios generare, quam Deo? Adam, qui præceptum non servavit, eiectus foras paradysum, caruit regno (*Gen. iii, 23*); et prævaricatorem putas posse ad regna cœlestia pervenire? Ob quam rem Paulus dicit: *Vos jam non estis in carne, sed in spiritu (Rom. viii, 9)*; et item: *Et qui habent uxores, ita sint quasi non habeant (I Cor. vii, 29)*? An qui populum (*Supple sic*) hortatur, et levitis et sacerdotibus blandiens, licentiam præberet opus exhibere carnale, idem ipse dicens: *Et carnis curam ne feceritis in concupiscentiis (Rom. xiii, 14)*; et alibi: *Vellem autem omnes sic esse sicut me ipsum (I Cor. vii, 7)*? Qui militat Christo, qui in sede residet magistri, qui militiæ disciplinam non potest custodire?

6. *Idolorum cultores dæmoniis litaturi, continentiam sibi imperabant.* De his itaque tribus gradibus, quos legimus in Scripturis, a ministris Dei munditia præcepta est observari, a ministris Dei munditia præcepta est observari, a ministris Dei munditia præcepta est observari, aut offerenda sunt sacrificia (*Vide Siric. epist. 1, c. 7, et Innoc. ep. 6, n. 2*). Numquid immundus ausus erit contaminare quod sanctum est, quando quæ sancta sunt, sanctis sancta sunt? Denique illi, qui in templo sacrificia offerebant, ut mundi essent, toto anno ^a in templo, solo observationis merito, permanebant, domus suas penitus nescientes. Certe idololatræ, ut impietates exerceant, et dæmonibus imolent, imperant sibi continentiam muliebrem, et

ad custodiendam viduitatem, servandam maritis fidem, quam ipse priori conjugio non reservaverit: quia nimirum debet præponderare vita sacerdotis, sicut præponderat gratia.

^a Siricium epist. 1, n. 9, jam audivimus eadem de causa sic disserentem: *Cur etiam procul a suis domibus, anno vicis suæ, in templo habitare jussi sunt sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum uxoribus possent carnale exercere commercium, ut conscientiæ integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent.* Ex eo etiam, quod de sacerdotum gentilium continentia subjicitur, illustratur quod idem papa epist. 5, n. 3, adversus incontinentes Christi ministros eloquitur, atque ait: *Tollatur hoc opprobrium, quod potest jure etiam gentilitas accusare.* Et id quidem, quod nunc apertius explicat, confirmatur tum his Clementis Alexandr. lib. iii Strom. pag. 446: *Qui colunt idola, a cibis et venere abstinere.... Magis quoque curæ est, qui angelos colunt et dæmones, simul a vino et animatis et rebus abstinere veneris;* tum istis Porphyrii lib. iv de Abst. n. 3: *Tempus vero, quod requiritur ad perfectionem sacrorum rituum, aliquot dierum complectitur numerum, aliud quidem duorum et quadraginta, aliud hoc constituto termino brevius vel longius: inter quos septem nunquam præmittuntur dies, quin omnino sit eis (Ægyptiis sacerdotibus) ab animatis abstinendum, item ab omni olere et legumine; sed omnium maxime a consuetudine femineæ veneris.* Vide Julian. imp. Or. 5, pag. 325. Sed vel hinc nemo non animadvertit, quanta sit epistolæ 1 Siricii, necnon quintæ et horum canonum consensus.

^b Apud Sir., *generationi*. Retinemus cum archetypo, *generatione*, vocabulumque *creaturæ* in dandi casu intelligimus.

^c Ita archetypum, nisi quod in eo bis exstat *discine cum publicanorum*. Locum hunc Sirm. ita edi-

A ab escis quoque se purgari volunt: et me interrogas, si sacerdos Dei veri, spiritalia oblaturus sacrificia, purgatus perpetuo debeat esse, an totus in carne carnis curam debeat facere? Si commixtio pollutio est, utique sacerdos stare debet ad officium cœlestis præparatus, qui pro alienis peccatis est postulaturus; ne ipse inveniatur indignus. Nam si ad laicos dicitur: *Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi (I Cor. vii, 5)*, et illi creaturæ utique ^b generatione deserviunt; sacerdotes tale possunt habere nomen, meritum habere non possunt. Quod si ita est, et permanet præsumptio, oportet ^c jam episcoporum vel presbyterorum aut diaconorum disci ne cum publicanorum vita sociari. Quamobrem, mihi ^d charissimi, hujusmodi hominibus coirquinatis et infideli-

B bus, in quibus sanctitudo corporis per illuviem et incontinentiam videtur esse polluta, mysterium Dei credere non oportere, veneratione religionis ipsa suadente, moneo. Hos enim et ratio justa secernit. Audiant certe: *Quoniam caro et sanguis regnum Dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam (I Cor. xv, 50)*. Et audeat presbyter aut diaconus animalium more subjacere ^e contendere?

7. *Eum qui fidelis militat sæculo, ab injustitia non esse immunem.* Item de eo, qui militaverit jam fidelis militiæ sæculari, notitia est quod utatur publica libertate. Quis enim potest illum custodire? quis negare vel spectaculis interfuisse, vel pecuniæ utilitate impulsus a violentia et injustitia immunem esse ^f non potuisse?

C dit, jam episcopis vel presbyteris aut diaconis dici, ne cum publicanorum vita socientur. Magis ad synodi mentem eum ita castigatum exhibere licuisset, jam episcoporum, presbyterorum aut diaconorum discrimen cum publicanorum vita sociari. Hoc est, si episcopis, presbyteris aut diaconis incontinentia permittitur, oportet illos in eodem vivendi genere cum publicanis sociari. Infra autem, n. 8, *publicanus* sumitur ut solutus a lege, et ei opponitur qui observat legem.

^d Pro verbo *charissimi*, in archetypo exstat nota *cc.* quam Sirmundus contra interpretatus, totum hunc locum mutare atque interpolare coactus est in hunc modum: *Nihil contra hujusmodi homines coinquinos et infideles, in quibus sanctitudo corporis per illuviem et incontinentiam videtur esse polluta, negotium est, talibus (quæ tria verba de suo addidit), mysterium Dei credi non oportere.* In nostra autem lectione cum ad archetypi fidem prorsus exacta sit, nihil desiderandum restat. Nec temere hic a nobis lectum esse mihi *charissimi*, suadet illud epistolæ 6 Siricii n. 3: *De quo, charissimi mihi, ante, etc.* Atque hujus generis locutionem Siricii propriam esse confirmat similis ejusdem epist. 7, n. 3: *Qua de re necessarium satis fuit, dilectissimi mihi, quæ hic gesta sunt.* Porro sicut simplex *c* recte interpretari licet *charissime*, ita duplex *cc* pro voce *charissimi* positum intelligere est. Notarius enim id usu venit, ut littera, quæ simplex vocem singulari numero significat, geminata eandem vocem plurali numero designet. Ita in consularibus notis simplex *v* pro *viro*, duplex pro *viris* scribi solet.

^e *Supple, corruptioni*, scilicet carnis. Sirmundus pro *contendere*, substituit *contentioni*: præter archetypi fidem ac sensum orationis.

^f Particulam negantem, quæ in ms. deerat, Sirm. supplevit. Vide Innocentii epistolam 2, n. 11.

CAP. III.—9. *Qui baptizatus in fornicationem lapsus a stolica disciplina composuit (forte commonuit). Si* *stolica disciplina composuit (forte commonuit). Si* *ergo una fides est, manere debet et una traditio. Si una traditio est, una debet disciplina per omnes ecclesias custodiri. Diversis in regionibus quidem Ecclesie sunt conditæ: sed per omnem mundum unitate fidelis catholice una est appellata. Nam et sic legitur: Una est columba mea, una est perfecta mea, una est b genitrici suæ (Cant. 1, 8). Non ergo nunc de baptismi ratione, sed de tradentium persona rescribo.*

10. *Extra Pascha presbyteris licet baptismum conferre. Diaconis non concessa eadem licentia.* Paschæ tempore presbyter et diaconus per parochias dare ° remissionem peccatorum, et ministerium implere consueverunt, etiam præsentem episcopum in fontem quoque ipsi descendunt; illi in officio sent, sed illius ^d nomini facti summa conceditur. Reliquis vero temporibus, ubi agritudinis necessitas consequi unumquemque compellit, specialiter presbytero licentia est per salutis aquæ gratiam dare indulgentiam peccatorum, quoniam et munus ipsi licet causa mundationis offerre, diaconis vero nulla licentia invenitur esse concessa: sed quod semel forte contigit usurpare, per necessitatem dicuntur excusari, nec postea in sinceritate ° commiseri.

11. *Dei exorcisati num iterari debeat inunctio. De oleo sicut exorcisato. ² captendens brevis numerus dierum, multas in hoc proficit sermo. Fide enim*

9. *Us una fides et una traditio sit. Catholicorum episcoporum unam confessionem esse debere apo-*

^a Etiam verbum *intersit* in ms. desideratur. Si expendantur tum ratio, cur in proximo capitulo arceatur a clero qui sæculo militaverit, tum quod in isto exigitur ab iis, qui aut majores aut parvuli baptizati sunt, ut ad clerum promoveri valeant; et hæc cum iis quæ Siricius epist. 2, n. 12 et 13, edisserit conferantur: inde magis ac magis patebit horum canonum cum doctrina Siricii consensus, et quam sollicita semper fuerit Ecclesia de ministrorum suorum integritate, manifestum fiet.

^b Sirm., *genitrix mea*. Lectionem archetypi revocamus, cui non modo suffragatur Vulgata nostra, sed et Cyprianus sub initium libri de unitate Ecclesie, ubi quomodo Ecclesia quoque una est, quæ in multitudine latius incrementi fecunditatis extenditur, eloquenter explicat.

^c Lab. post Sirm. et ms. Colb., *repermissionem*. Præferimus cum antiqua collectione Andegavensi remissionem. Hic autem ea intelligitur peccatorum remissio, quæ per baptismum confertur. Quo sensu mox dicitur presbytero extra Pascha et Pentecosten licere dare indulgentiam peccatorum.

^d Colb. ms., *nomen*, emendatur ex antiqua collectione Andegav. quæ et antea episcopi, loco illius, majoris perspicuitatis ergo præferit. Baptizandi jus ad episcopum proprie pertinere veterem doctrinam est. Hinc Ignatius ad Smyrnonensem scribit: *Non esse licitum sine episcopo neque baptizare*. Tertullianus lib. de Baptismo c. 17: *Dandi quidem (baptismi) habet jus summus sacerdos, qui est episcopus: deinde presbyteri et diaconi, non tamen sine episcopi auctoritate*. Hieronymus dial. adversus Lucif.: *Unde venit ut sine episcopi jussione neque presbyter neque diaconus jus habeat baptizandi*. Quocirca ubi episcopum abesse contingebat, baptismus Paschæ et Pentecostis diebus solemniter conferris consuetam omittabatur, ut noster Edmundus Martene tom. 1 de Antiq. Eccl. rit. pag. 14 et seq. pluribus probat. Cum igitur proximo dicuntur presbyter et diaconus in fontem

descendere etiam præsentem episcopum, subaudiendum est et jubente: sicut cum concilium Hispalense II, anno 619 celebratum, c. 17 decernit, *neque coram episcopo licere presbyteris in baptisterium intrare, nec præsentem antistes infantem tingere*, subintelligendum nisi ipse jubeat. Eo pacto componitur atque conciliantur illa decreta in speciem pugnantia, et antiquæ disciplinæ probantur consentanea. Et merito quidem hic episcopi nomini summa conceditur facti, quod episcopi jussu presbyter ac diaconus tanquam ipsius ministri agunt.

^e Ita corrigendam diximus, eam prius legeretur commissum. Hic specialis vindicatur presbyterorum potestas, ubi vel ægrois vel etiam infantibus baptizari quædam ratio postulat, reprimunturque insolentia diaconorum, qui parum sibi potestatem arrogabant. Eis tamen non negatur, ubi necessitas arget, baptismi conferendi facultas. Tum enim hoc, inquit Tertullianus de Bapt. c. 17: *Etiam latius jus est.... Proinde et baptismus, aque Dei census, ab omnibus exerceri potest. Nec negari potest in ipso nascentis Ecclesie ortu sacramentum hoc a Philippo diacono fuisse collatum*. Sed cavetur, ne quod necessitate postulate diaconis licet, ipsi speciali jure sibi itere arbitrentur.

^f In exemplari Colb., *expensum*. Totum hæc locum ad mentem synodi nostre resarcire sic licet: *Captendo (ceca suscipiendo), nec brevis numerus dierum, nec multus proficit, sed sermo, quo scilicet istud oleum benedicitur. Ut enim Cyrillus Hier. catech. 2 my-tag. explicat: Exorcisatum non oleum, per invocationem Dei et orationem, tantam virtutem consequitur, ut non modo urendo peccatorum vestigia expurget, verum etiam omnes invisibiles mali spiritus potestates in fugam agat. Qui autem oleo exorcisato perfusi fuerant, eodem Cyrillo ibid. teste, deducebantur ad sanctum divini baptismi lavacrum: atque tunc unusquisque interrogabatur, an crederet in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, idque confessus esset*

descendere etiam præsentem episcopum, subaudiendum est et jubente: sicut cum concilium Hispalense II, anno 619 celebratum, c. 17 decernit, *neque coram episcopo licere presbyteris in baptisterium intrare, nec præsentem antistes infantem tingere*, subintelligendum nisi ipse jubeat. Eo pacto componitur atque conciliantur illa decreta in speciem pugnantia, et antiquæ disciplinæ probantur consentanea. Et merito quidem hic episcopi nomini summa conceditur facti, quod episcopi jussu presbyter ac diaconus tanquam ipsius ministri agunt.

Ita corrigendam diximus, eam prius legeretur commissum. Hic specialis vindicatur presbyterorum potestas, ubi vel ægrois vel etiam infantibus baptizari quædam ratio postulat, reprimunturque insolentia diaconorum, qui parum sibi potestatem arrogabant. Eis tamen non negatur, ubi necessitas arget, baptismi conferendi facultas. Tum enim hoc, inquit Tertullianus de Bapt. c. 17: *Etiam latius jus est.... Proinde et baptismus, aque Dei census, ab omnibus exerceri potest. Nec negari potest in ipso nascentis Ecclesie ortu sacramentum hoc a Philippo diacono fuisse collatum*. Sed cavetur, ne quod necessitate postulate diaconis licet, ipsi speciali jure sibi itere arbitrentur.

In exemplari Colb., *expensum*. Totum hæc locum ad mentem synodi nostre resarcire sic licet: *Captendo (ceca suscipiendo), nec brevis numerus dierum, nec multus proficit, sed sermo, quo scilicet istud oleum benedicitur. Ut enim Cyrillus Hier. catech. 2 my-tag. explicat: Exorcisatum non oleum, per invocationem Dei et orationem, tantam virtutem consequitur, ut non modo urendo peccatorum vestigia expurget, verum etiam omnes invisibiles mali spiritus potestates in fugam agat. Qui autem oleo exorcisato perfusi fuerant, eodem Cyrillo ibid. teste, deducebantur ad sanctum divini baptismi lavacrum: atque tunc unusquisque interrogabatur, an crederet in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, idque confessus esset*

quis sua plena purgatur. Si quia christisma infusum A capiti gratiam suam toto (pro toti) corpori impertit, nihilominus et tertio scrutinio scrutatus si oleo fuerit a contactus, non sæpe, sed semel, virtute sua Deus operatur in tempore.

13. Sororem uxoris suæ non licere ducere uxorem. De eo, qui sororem uxoris suæ duxerit uxorem, in lege veteris Testamenti scriptum est, ad suscitandum semen defuncti fratris oportere ducere uxorem, ita tamen, si liberos ex b eadem minime reliquisset (Deut. xxv, 5). Inde est enim quod Joannes Baptista contradixit Herodi, quoniam non licebat ei accipere uxorem, quia de fratre reliquerat filios (Matth. xiv, 4). Tamen propter virilem generationem Legis constitutio imperabat hoc fieri a viro: de femine nusquam est lectum, sed forte præsumptum. Nam Lex dicit: *Maledictus qui cum uxoris suæ sorore dormierit* (Levit. xviii, 18). Numquid qui dote habuit uxorem Jacob uno in tempore soroream causam mysterii, et concubinas, et omnes qui nati sunt, patriarchæ sunt appellati, nunc jam c Christianus habere non permittitur? Numquid qui uxores et concubinas habuerunt? Sed nunc hoc non patitur fieri Testamentum, ubi amplius de integritate tractatur, et castitas Christo docente laudatur, cum dicit: *Non*

mergebantur. Unde hanc exorcismi olei unctionem ad postremi scrutini ritus pertinere, ipsoque die, quo baptismum, collatam esse intelligitur. Cum autem hujus ritus idem ordo in hoc decreto notetur, se nominatim tertio scrutinio baptizandum oleo exorcismo perfundi doceatur; sequitur ut olim in Ecclesia Romana non, ut vulgo putant, septem scrutinia, sed tria dumtaxat fierent, atque horum postremum non feria quarta, quæ baptismum antecederet, sed ipso die, quo baptismus, celebraretur.

a In ms. Colb., *contractus*; quod recte a Sirm. emendatum. Illic duo docentur; primum usum sufficere unctionem; alterum, nec opus esse, nec Romæ aut in Galliis usu receptum fuisse, ut ea totum corpus perfunderetur. Eo pacto refutatur, qui hujusmodi unctionem in unoquoque scrutinio iterandam putabant, simulque non necessariis ostenditur Græcorum ritus, de quo Cyrillus Jeros. catech. 2 sic ad Neophytos loquitur: *Jam exiit, exorcisato oleo a summis capillis ad infimos usque peruncti estis, et participes effecti fructiferæ illius oleæ Jesu Christi. Et Chrysostomus in Coloss. homil. 6: Ungitur sicut athleta stadium ingressus... non sicut olim sacerdotes solo capite, totus autem ungitur. Gallos autem Romanis morem gessisse, atque olei exorcismi inunctionem repeli noluisse liquet ex eo quod anno 441 in concilio Arausicano i can. 2. constituerunt: Nullam ministrorum, qui baptizandi recepti officium, sine christisma usquam debere progredi, ut nimirum si cuiusquam baptizandi necessitas incurreret, inunctionis ritus nequaquam præteriretur. Unde et ibidem volunt, ut de eo qui in baptismum quocumque necessitate faciente non christisatus fuerit, in confirmatione sacerdos communetur. Ad rem nostram proprius facit quod ibidem sancit, *Inter nos placuit semel christisari. Cujus rei hanc rationem subjicitur: Non inter quoslibet (i. e. ad quemlibet, quod) christisatis ipsius non nisi una benedictio est: non ut præjudicium quidquam, sed ut non necessaria habeatur repetita christisatio. Quibus verbis inunctionem iterari e nolle profertur, non quia noceat repetita, sed quia minime necessaria sit. Primum hujus canonis partem repetit et in Arelatensi synodo can. 27. Nec movere debet quod Galli loco mox citato de christisate, hic**

omnes capiunt verbum Dei, sed quibus datur (Matth. xvii, 11).

CAP. V.—13. *Eos qui jus sæculi exercuerunt ad altaris ministerium admittendos non esse. Simoniaca labe et gratia popularis in electionibus cavendæ. Eos præterea, qui sæcularem adepti potestatem, o jus sæculi exercuerunt, immunes a peccato esse non posse manifestum est. Dum enim et gladius exeritur, aut judicium conferitur injustum, aut tormenta exercentur pro necessitate causarum, aut parandis exhibent voluptatibus curam, aut preparatis intersunt, in his se, quibus remittaverunt, denuo sociantes, disciplinam observationis traditam mutaverunt. Multum sibi præstant, si non episcopatum affectent; sed propter hæc omnia agentes poenitentiam, certo tempore impleto, mereantur altaribus sociari. Nicænum concilium (Leg. in Nicæno concilio), divino spiritu annuente, dum fidei confessio fuisset jure firmata, etiam apostolicas traditiones episcopi in unum congregati ad omnium notitiam pervenire voluerunt, desinientes (can. 1) inter cætera, neque abscisum clericum fieri, quoniam abscisus et molle non introibant in sanctuarium Dei (Deut. xxiii, 1). Deinde (Vide Nic. can. 2 et 9, necnon Siric. epist. v, n. 2 et 5) post baptismi gratiam, post*

autem Romana synodus de oleo loquitur. Nam oleum exorcisatum etiam *chrismata* a Romanis vocitatum liquet ex his Innocentii epist. 2, n. 6, ubi primum ait: *Presbyteris christisate baptizatos ungere licet, ac postmodum subdit, non tamen frontem ex eodem oleo signare.* b Ita ms. Colb. At Sirm. ex eodem: cui favere non diffiteor quod proxime subjicitur, quia de fratre reliquerat filios.

c Sirm. christianis, et superius, numquid duas, et inferius, numquid uxores, omisso utrobique qui præter archetypi fidem. Si autem pro illis qui substituitur quia, integra fiet oratio in hunc modum: *Numquid, quia duas habuit uxores Jacob... et concubinas, et (ex eo) omnes qui nati sunt, patriarchæ sunt appellati; nunc jam christianis habere non permittitur? Numquid quia (alii) uxores et concubinas habuerunt, sed nunc, etc.* Sed si latent ipsa verba, argumenti sensus et Siricii sententia non latet, quædam scilicet antiquis concessa esse, quæ christianis prohibentur.

d In ms., dicitur. Quæstioni huic, de eo qui sororem uxoris suæ duxerit, adijungenda videtur altera, item de eo qui avunculi sui uxorem duxerit, cum subnexa responsione, quæ habentur initio num. 14. Hæc quippe loco mota esse inde manifestum est, quod secunda pars ejusdem numeri 14, non cum proximè antecedentibus, sed cum postremis numeri 13 verbis cohæreat.

e Ita archetypum Colb. At Sirm., *hujus sæculi exercuerunt negotia.* De iis maxime sermo hic est, qui juri dicendo addicti sunt, qui nimirum, ut et Innocentius epist. 6, n. 6, loquitur: *Post baptismum administraverunt, et aut tormenta sola exercuerunt, aut etiam capitalem sententiam protulerunt, quosque quibuslibet publicis functionibus occupatos idem epist. 2, n. 14, dicit. Is autem papa quatuor hujusmodi viros a peccato immunes esse posse epist. 6 non negat, ab eo tamen difficillime liberari epist. 2 docet: *Constat enim, inquit ibi, eos in ipsis munis etiam voluptates exhibere quas a diabolo inventas esse non dubium est, et tudorum vel munerum apparatusibus sui præesse, aut interesse.* Quocirca canonis isti quæ epistolæ 6 Innocentii, ubi iudices illi excusantur, non magis pugnant, quam cum ejusdem epistola 2.*

indulgentiam peccatorum, cum quis sæculi militia fuerit ^a gloriatuſ, vel illum qui purpura et fascibus fuerit delectatus, ad sacerdotium aliqua irruptione minime admitti jusserunt. Meritis enim et observationibus legis ad istiusmodi dignitatis culmen accedunt, non Simonis pecunia, vel gratia quis poterit pervenire, aut favore populari. Non enim quid populus velit, sed quid evangelica disciplina, perquiritur. Plebs tunc habet testimonium, quoties ^b ad digni alicujus meritum, reprehendens auram favoris, impertit.

14. *Avunculi sui uxorem ducere non licere.* Item de eo qui avunculi sui uxorem duxerit. Avunculi filiam ducere non licet: quoniam similis causa generando per gradus patris extranei separatur atque purgatur: retro autem redire fas non est. Nam qui ^B de his qui de ecclesia ad ecclesias transeunt jussi sunt haberi, quasi relicta uxore ad alienam accesserint; quod impunitum esse non possit. Talem episcopum, invasorem pudoris alieni, episcopatu privati ^d jusserunt.

Quisque tamen contra canones apostolicos facere usurpaverit, privandus est sacerdotio, si pertinax

^a Quædam est non modo sententiarum, sed et verborum consensio in his Siricii epist. 6, n. 3: *Qui cingulo militiæ sæcularis astricti olim gloriantur, qui postea quam pompa sæculari exultaverunt (his se, ut mox dicebatur, quibus denuo renuntiaverunt sociantes) aut negotiis reipublicæ optaverunt militare, aut curam mundi tractare, adhibita sibi quorundam manu, et proximorum favore stipati, hi frequenter ingeruntur auribus meis, ut episcopi esse possint.* Hic quærere est, ubi Nicæni Patres hujusmodi viros ad sacerdotium aliqua irruptione minime admitti jusserint. Id quidem, quod Nicæno canone 2 adversus neophytos præcipitur, adversus illos etiam videri potest dictum. Sed si illic aliqua irruptio id est quod præpropria festinatio, non dubitabimus hic recenseri Sardicensem canonem 13 quem et in Morbacensis monasterii veteri codice Nicænum inscriptum observavimus. In hoc quippe canone, qui Græcis decimus est, legimus: *Si forte aut dives, aut scholasticus de foro, aut ex administratione episcopus fuerit postulatus, ut non prius ordinetur nisi... per longum tempus examinata sit vita, et merita fuerint comprobata.* Simoniacæ labis corruptionem pariter notat idem Sardicense concilium can. 2, ubi ait: *Cum manifestum sit potuisse paucos præmio et mercede corrumpi... ut clamarent in Ecclesia, et ipsum petere viderentur episcopum.*

^b Restituendum videtur quoties id ad digni alicujus meritum, repellens auram favoris, impertit. Quisque (ceu Quisquis) tamen contra canones apostolicos facere usurpaverit, rejectis intermediis, uti prædiximus, post quæstionem n. 12 propositam. Hoc loco ita restituto, valde notat Hincmari lib. LV Capitum, cap. 24, p. 475, argumentum, quo Chalcedonenses canones, trigesimo octavo excepto, a Gregorio Magno receptos inde probari putat, quod is papa homil. 17 in Evang. n. 15 asserat: *Sacri canones Simoniacam hæresim damnant, et eos sacerdotio privati præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quærunt.* Quod enim ibi archiepiscopus idem subjicit: *Nulla quippe synodus ex hac re decrevit judicium præter Chalcedonense concilium,* ex hoc loco refellitur. Apostolorum quoque canone 30, qui Græcis 28 est, Simoniacæ hæreseus rei sacerdotio privantur.

Non hunc tamen canonem, sed eam potius regulam ac formam, quam apostolus Petrus Simonis nequitiam acriter increpando Ecclesiæ sequendam præscripsit, canonum apostolicorum nomine hic indicari existimarim. Superius apostolicas traditiones puncupari audivimus Nicænos canones, quia aposto-

A fuerit: si vero correxerit, aboleatur quod præsumptum est, ut possit reconciliatus nostrum habere consortium.

15. *Ne laici ad episcopatum provehantur.* De ordinationibus maxime observandum est, ut semper clerici ^c fiant episcopi. Sic enim scriptum est: *Et hi primo probentur, et sic ministrent* (I Tim. III, 10). Qui non probatur tempore præcedenti in minori officio ministrasse, quomodo præponitur clero? Non est auditum, necdum tyronem militum Imperium suscepisse. Is ergo debet fieri, quem ætas, tempus, meritum commendat, et vita. Aut quare Apostolus neophytum prohibet (Ibid. 6), et cito manus alicui imponi non permittit (I Tim. V, 22)?

16. *Ne migretur de ecclesia ad ecclesiam.* — Item ^B de his qui de ecclesia ad ecclesias transeunt jussi sunt haberi, quasi relicta uxore ad alienam accesserint; quod impunitum esse non possit. Talem episcopum, invasorem pudoris alieni, episcopatu privati ^d jusserunt.

licis scriptis vel exemplis nitantur. Ipsi Nicæni patres can. 2, quo quæ in ordinandis recens ad fidem conversis per necessitatem aut alias urgentibus hominibus adversus ecclesiasticam regulam facta sunt, deinceps fieri vetant, decreti sui hanc rationem subjiciunt: *Manifesta est enim apostolica scriptura, quæ dicit, Non neophytum.* Iidem patres can. 9 et 10, ut similia loca mittam, alicujus criminis convictos a clero remonent: quia tales regula non admittit: ideo vero tales a regula seu regula ecclesiastica non admitti docent, quia quod irreprensibile est (ex præscripto Apostoli irreprensibile volentis) Ecclesia catholica defendit. Eo pacto cum Nicæne, tum huic Romanæ synodo synonyma sunt regula, ecclesiastica regula, apostolica scriptura, apostolicæ traditiones, et apostolici canones.

^c Hoc est ut episcopi e clericorum numero, ubi diu probentur, non a laicorum turba assumantur. His consentanea sunt quæ Nicænum concilium can. 2, Sardicense can. 13, Siricii tum epist. 1 n. 15 et 14, tum maxime epist. 6 n. 2 et 5, præcipiunt. Ambrosius e laico episcopos factus ordinationem suam quomodo excuset, vide in epistola ipsius 63, ad Vercell., n. 65.

^d Et hic indicari videtur Sardicensis canon 1. Nam licet Nicæno canone 15 caveatur, ne quis episcopus de civitate in civitatem transeat, nequaquam tamen jubet eadem synodus, ut translatus episcopatu privetur, sed ut propriæ ecclesiæ restituatur in qua ordinatus est. At nec laicam communionem habeat qui talis est, canon Sardicensis præcipit. Ad hunc quoque canonem pro Nicæno habitum respicere videtur Hieronymus epist. 83, ad Oceanum, ubi scribit, hoc in Nicæna synodo a patribus esse decretum, ne de alia ad aliam ecclesiam episcopus transferatur; ne virginalis pauperula societate contempta ditioris adulteræ quærat amplexus. Ibi certe concinii ille Doctor his Osii in mox dicto canone: *Cum nullus in hac re inventus sit episcopus, qui de majore civitate ad minorem transiret.* Rufinus quidem Nicænum canonem 15 ita Latine convertit: *Ne de inferiori civitate ad majorem ecclesiam transire quis ambiat, sive episcopus, sive etiam alius.* Sed ab ipso verba inferiori et majorem de suo addita, seu potius e Sardicensi canone 1 repetita esse nemo negaverit. Vide Julii I epistolam 1, num. 5. Porro uxores pontificum dici ecclesias usu in Ecclesia semper receptum. Hoc diserte docet Hieronymus epistola laudata. Hoc Romana nostra synodus confirmat. Eam ob rem Novatianus a Cypriano epist. 3, ad Cornelium, n. 1, adulteram et

CAP. VI. — 17. *Ne clerici ab episcopo suo abjecti, a* *ab aliis recipiantur aut promoveantur.* — Item de clericis alienis ex synodo frequenter est pertractatum atque firmatum, et ratio justa constringit, clericos abjectos de ecclesia ab episcopo suo, nec laicam communionem accipere posse in aliena ecclesia, (*Supple quod*) confirmatum manifestatumque est, quando etiam innocens, sine litteris episcopi sui, vel formata, in aliena ecclesia non potest ministrare (*Vid. Siric. epist. 5, c. 5 et 6*). Si quis autem in injuriam sacerdotis hoc facere præsumpserit, et condemnatum clericum suscipere vel promovere voluerit, sciat se communicasse peccatis alienis, et incurrisse sententiam Apostoli, qui ait, reos esse non solum qui factunt contra legem, sed etiam qui consentiunt facientibus (*Rom. 1, 32*). Unde dimittendum est conscientiam illius, qui de suo clerico judicavit, sciens quod de judicio ejus Deus sit judicaturus in posterum. Audi Dominum dicentem, *Quæ enim vultis ut faciant vobis homines, eadem et vos facite illis* (*Matth. vii, 12*). Quid in injuriam fratris et consacerdotis armaris? Cum enim reus non solum suscipitur clericus^a abjectus, sed etiam promovetur, injustus judicatur episcopus. Hoc quisque facit, sciat se a Catholicorum societate^b seclusum, et communionem sedis apostolicæ non habere jam posse.

18. *In alieno territorio ordinationes celebrare non licere.* — Illud præterea satis grave est, et contra episcopalem moderationem sedis apostolicæ, suos fines excedere, ad alienam tendere regionem, festinare, ordinationes celebrare^c præceptis metropolitanum episcopum non permittere in sua diocesi una cum vicinis episcopis, sicut cccviii episcopi confirmarunt, tres vel eo amplius sacerdotes episcopum ordinare debere, vel subrogare dignissimum (*Vid. epist. 1 Siric. n. 14*). Si quis certe fines alte-

contrarium caput, et epist. 52. atque alibi, *adulter atque extraneus episcopus* vocatur, quia Romanam ecclesiam legitimo ejus sponso Cornelio rapere volebat. Eadem de causa Chrysostomus apud Innocentium epist. 4, n. 2, cum Theophilo Alexandrino expostulat, quod Constantinopolitana cum ecclesia sic ageret, quasi vidua esset nec episcopum haberet. Hinc adulteri vocati sunt episcopi, qui aut in alterius invaserunt ecclesiam, aut propria relicta aliam occuparunt. Cujus rei exempla legere est in concilio CP. sub Mena act. 1, p. 19, et in Vigiliis papæ epistola 19, etc. Sed luculentus est et de re locus Alexandrinæ synodi anno 340 habitæ, jam supra pag. 364 not. a relat. us.

^a *Sirm. clericus alienus...* Hoc quicumque. Ex archetypo Colb. restitimus, clericus abjectus... Hoc quisque, quasi Hoc quisquis. Ut clerici ab episcopo suo abjecti ab aliis non recipiantur, constituunt concilium Nicænum can. 5 et Sardicense can. 16. Item Nicænum concilium can. 17 et Sardicense can. 18 et 19, clericum alterius sine episcopi ipsius consensu promoveri seu ordinari prohibent, ratamque haberi nolunt hujusmodi ordinationem.

^b In vulgatis, *exclusum*. Restitimus ex ms., *seclusum*. Legimus in superiore Siricii epistola 5, n. 4: *Si quis sane inflatus mente carnis suæ, ab hac canonis ratione voluerit evagari, sciat se a nostra communione seclusum.*

rius possessionis invaserit, reus violentiæ judicatur. Quid curritur? quid festinatur, ut regula ecclesiastica conculcetur? Leges humanæ tenentur: et divina præcepta contemnuntur. Præsens gladius formidatur et temporalis pœna: divina vero vindicta, quæ habet flammias gehennæ perpetuas,^d negligitur. Videritis quæ præsumptio fecerit. Ex hoc si quis in aliena diocesi ausus fuerit ordinationem facere præsumere, sciat se de statu suo posse periclitari, qui alienam ecclesiam invadere præsumpserit. Non^e est sæculare aliquid, non sunt mundanæ promotiones. Audiamus Apostolum dicentem: *Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis: te ipsum castum custodi* (*1 Tim. v, 22*). Si legantur scripta, et timor divinus sit in nobis, omnia scandala poterunt separari, et unanimitas per omnes fratres placida plenaque caritate consistere.

19. *Ne laici ab episcopo suo excommunicati, ab alio in clerum provocantur.* — Præterea etiam laici dicuntur a communionem cognita causa seclusi, et ab alio episcopo clerici facti: hoc jam super omne malum est. Unde aut conventi corrigant qui talia ausi sunt facere, ita ut removeantur quibus indigne ordo collatus est, aut ad nos nomina eorum deferantur, ut sciamus a quibus nos abstinere debeamus (*Concil. Nicæn. c. 5*).

20. Sciat ergo vestra sinceritas, quod si hæc omnia suo ordine ut certa sunt^f observentur, nec Deus offenditur, nec schismata generantur, nec hæreses existunt: sed dicent Gentes, quoniam vere Deus in nobis est Christus Dominus noster qui vivit et regnat apud Patrem cum Spiritu sancto, in æterna sæcula sæculorum. Amen.

Præterea duæ sunt Ambrosii episcopi Mediolanensis, scilicet 85 et 86, Siricio inscriptæ familiaris epistolæ, ex quibus quanta illi præsuli cum papa nostro amicitia intercesserit, posset comprobari, si

^e Pro præceptis, quod archetypum mendose præ se fert, substituit Sirm., *præ cæteris*. Pari jure restituere liceret *præsertim*, aut *præsumere*. Tum deinde legendum videtur, *metropolitano episcopo non permitte*. Nisi forte quis malit admittere pro *permittere*. In Galliis autem sub initium sæculi iv quædam frequens esset ordinationum vitium quod nunc coercetur, testis est Taurinensis synodus intra annum 398 et 403, habita, can. 3, ubi quatuor episcopi *de usurpatione quadam in ordinatione sacerdotum ad invidiam vocantur*. Vide concilium Arelatense II, can. 5, 6 et 42.

^d Verbum *negligitur*, quod in archetypo dicitur, e Sirm. mutatur. Vel illud, aut non *timetur*, seu *spernitur*, aut quid simile librario excidisse planum est.

^f His affine est quod Siricius epist. 6, sub fine scribit: *Nec quisquam putet tamquam ordinationes terrenas fieri, cum cæleste sit sacerdotium.*

^g Istis nec absimilia sunt illa Siricii epist. 5, n. 4: *Hæc itaque fratres, si plena vigilantia fuerint ab omnibus observata, cessabit ambitio, dissensio conquiescet, hæreses et schismata non emergent.*

^h Ita ms. Colb.; At editi, *cum Patre et cum*. Siricius epist. 5, n. 5, se-tem invocat Trinitatem in hunc modum: *Medio itaque Patre, et unigenito ejus Filio, et Spiritu sancto.*